UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT
„ION CREANGĂ” DIN CHIȘINĂU
CENTRUL DE FORMARE CONTINUĂ ȘI LEADERSHIP

DIANA DONOAGĂ

GHID METODOLOGIC

PENTRU CONSOLIDAREA ȘI PROTEJAREA LIBERTĂȚII PEDAGOGICE ÎN ACTIVITATEA DIDACTICĂ

Chișinău, 2026

Aprobat pentru editare de Senatul Universității Pedagogice de Stat
„Ion Creangă” din Chișinău în ședința din 17.12.2025, proces-verbal nr. 5

Recenzenți:
Larisa Sadovei, dr. conf. univ., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău
Maia Cojocaru-Borozan, dr. hab., prof. univ., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Redactor: Alexandru Burlacu, dr. hab., prof. univ.

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII
DIN REPUBLICA MOLDOVA

Donoagă, Diana.

Ghid metodologic pentru consolidarea și protejarea libertății pedagogice în activitatea didactică / Diana Donoagă; Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, Centrul de Formare Continuă și Leadership. – Chișinău: [S. n.], 2026 (CEP UPSC). – 128 p.: tab.

Bibliogr.: p. 88-92 (76 tit.). – [100] ex.

ISBN 978-9975-48-381-0.

37.091(075.8)
D 67

© DIANA DONOAGĂ, 2026
© CEP UPSC, 2026

Tipărit la Centrul Editorial-Poligrafic al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, str. Ion Creangă, nr. 1, MD-2069

CUPRINS

Prefață *5*

Lista Abrevierilor *6*

Introducere *7*

Capitolul I. Fundamentarea teoretică și legislativă a libertății pedagogice *8*

1.1. Conceptul de libertate pedagogică: abordări și definiții academice 8

1.2. Cadrul legislativ și normativ relevant la nivel național și internațional 10

1.3. Relația dintre libertatea pedagogică și autonomia instituțională în contextul sistemului educațional din Republica Moldova 14

Activitate practică: Analiza cadrului legislativ și identificarea elementelor-cheie ... *21*

Capitolul II. Bune practici și experiențe de succes privind libertatea pedagogică *26*

2.1. Exemple relevante din sistemul educațional din Republica Moldova 26

2.2. Modele internaționale de exercitare a libertății pedagogice: repere pentru sistemul educațional din Republica Moldova 35

2.3. Rolul proactiv al cadrelor didactice în promovarea libertății pedagogice 37

Activitate practică: Dezbaterea și analiza unor cazuri concrete *39*

Capitolul III. Strategii didactice inovative pentru dezvoltarea libertății pedagogice *42*

3.1. Metode active și participative eficiente în procesul instructiv-educativ 42

3.2. Cultivarea gândirii critice și facilitarea dialogului deschis în sala de clasă ... 47

3.3. Managementul constructiv al conflictelor pedagogice 49

Activitate practică: Ateliere interactive și exerciții de simulare *51*

Capitolul IV. Protejarea și monitorizarea libertății pedagogice în practică *53*

4.1. Structuri și instrumente instituționale disponibile în Republica Moldova ... 53

4.2. Proceduri standardizate pentru raportarea și soluționarea cazurilor de încălcare 56

4.3. Strategii proactive de prevenire și intervenție în apărarea libertății pedagogice 58

Activitate practică: Workshop aplicativ de simulare și gestionare a cazurilor practice 62

Capitolul V. Recomandări practice pentru consolidarea culturii libertății pedagogice. 65

5.1. Sugestii destinate cadrelor didactice și conducerilor instituționale 65

5.2. Oportunități de dezvoltare profesională și formare continuă 66

5.3. Planuri individualizate pentru dezvoltarea profesională a cadrelor didactice 67

5.4. Exemple concrete de activități și metode didactice aplicabile 72

Activitate practică: Elaborarea unui plan personalizat de dezvoltare profesională 80

Concluzii și recomandări pentru perspective viitoare 85

Bibliografie 88

Anexe 93

- Modele și instrumente pentru evaluare și monitorizare
- Exemple practice de rapoarte și sesizări referitoare la libertatea pedagogică
- Sugestii suplimentare de activități practice pentru implementarea directă în procesul didactic

PREFAȚĂ

Într-o lume educațională aflată în continuă transformare, nevoia de regândire a rolului cadrelor didactice și a practicilor pedagogice devine tot mai acută. Acest ghid metodologic a fost conceput din dorința sinceră de a sprijini profesorii în exercitarea responsabilă și creativă a libertății pedagogice – un drept fundamental, dar adesea insuficient înțeles, aplicat sau respectat.

Experiența mea în calitate de cadru didactic și formator mi-a oferit numeroase prilejuri de reflecție asupra modului în care autonomia profesională poate contribui la construirea unui act educațional autentic, centrat pe elev și adaptat realităților din teren. Totodată, am constatat că, în pofida prevederilor legale existente, libertatea pedagogică este deseori vulnerabilizată de factori precum presiunile administrative, formalismul birocratic, lipsa de formare continuă sau frica de inovație.

Acest ghid este, prin urmare, rezultatul unui proces de documentare, analiză și sinteză, dar și al unui demers personal și profesional de a încuraja o cultură a respectului pentru inițiativa pedagogică și a responsabilității didactice. El se adresează în special cadrelor didactice din învățământul general, precum și celor implicați în activități de formare continuă, mentorat și consiliere pedagogică.

Viziunea care fundamentează această lucrare este una clară: profesorii au nu doar dreptul, ci și datoria de a exercita libertatea pedagogică în mod conștient, informat și etic. Mai mult decât o libertate formală, aceasta reprezintă un angajament profesional față de elev, față de comunitate și față de idealul educațional.

Îmi exprim speranța că acest ghid va constitui un sprijin real pentru cadrele didactice, oferindu-le nu doar repere teoretice, ci și instrumente concrete de lucru, activități aplicative și exemple utile, adaptate realităților educaționale din Republica Moldova. Îi încurajez pe toți colegii mei să citească aceste pagini cu deschidere, să le pună în practică în mod critic și reflexiv, și să contribuie activ la consolidarea unei culturi a libertății pedagogice în instituțiile noastre educative.

Cu respect și încredere în forța transformatoare a educației, **Diana Donoagă.**

LISTA ABREVIERILOR

AUF – Agenția Universitară a Francofoniei

CEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului

CLIL – Content and Language Integrated Learning – Învățare integrată de conținut și limbă

DNL – Discipline Non Linguistiques – Discipline non-lingvistice

DUDO – Declarația Universală a Drepturilor Omului

ILO – International Labour Organization – Organizația Internațională a Muncii

MEC – Ministerul Educației și Cercetării

OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development – Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică

OIF – Organisation Internationale de la Francophonie – Organizația Internațională a Francofoniei

ONG – Organizație Non-Guvernamentală

ONU – Organizația Națiunilor Unite

PBL – Project-Based Learning – Învățarea bazată pe proiecte

PIDP – Planul individualizat de dezvoltare profesională

PISA – Programme for International Student Assessment – Programul pentru Evaluarea Internațională a Elevilor

RED – Resurse Educaționale Deschise

RFI – Radio France Internationale

SMART – Specific, Măsurabil, Atingibil, Relevant și încadrat în Timp

TIMSS – Trends in International Mathematics and Science Study – Studiul Internațional privind Tendințele în Matematică și Științe

TV5 MONDE – Televiziunea internațională francofonă TV5 MONDE

UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură

UNESCO/ILO – Parteneriat instituțional între UNESCO și Organizația Internațională a Muncii

INTRODUCERE

Educația contemporană se caracterizează prin complexitate, diversitate și transformări continue, impuse de evoluțiile sociale, culturale și tehnologice. În acest context, este imperativă dezvoltarea unor practici pedagogice flexibile și inovatoare, capabile să răspundă nevoilor reale ale elevilor și cerințelor societății moderne. Unul dintre pilonii centrali ai calității educației rămâne **libertatea pedagogică**, înțeleasă ca drept profesional fundamental al cadrelor didactice de a decide în mod autonom asupra strategiilor, metodelor și resurselor educaționale utilizate în procesul de predare-învățare.

Libertatea pedagogică presupune mai mult decât o simplă libertate de alegere: ea exprimă autonomia profesională, responsabilitatea didactică și capacitatea reflexivă a profesorului de a construi un act educațional adaptat contextului clasei, caracteristicilor individuale ale elevilor și obiectivelor curriculare. Această libertate este esențială în abordarea unor provocări majore precum diversitatea culturală, incluziunea copiilor cu cerințe educaționale speciale, integrarea tehnologiilor digitale și dezvoltarea unor relații constructive cu părinții și comunitatea.

În Republica Moldova, libertatea pedagogică este susținută de cadrul normativ național, inclusiv de Codul Educației, precum și de documentele internaționale de referință – Declarația Universală a Drepturilor Omului, Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului, etc. Cu toate acestea, aplicarea sa coerentă și eficientă în școli necesită nu doar norme juridice, ci și o cultură educațională deschisă, un leadership favorabil schimbării și un efort continuu de dezvoltare profesională a cadrelor didactice.

Obiectivul principal al acestui ghid metodologic este de a sprijini cadrele didactice din Republica Moldova – în special pe cele implicate în programe de formare continuă – în consolidarea libertății pedagogice ca dimensiune a calității educației. Ghidul oferă o sinteză teoretică riguroasă, însoțită de recomandări metodologice clare, exemple de bune practici și activități interactive, care pot fi aplicate direct în contextul școlar.

Metodologia de elaborare a ghidului se bazează pe analiza cadrului normativ și curricular, pe cercetarea literaturii de specialitate și pe experiența practică a autoarei în formarea și susținerea cadrelor didactice. Fiecare capitol este structurat într-un mod logic și funcțional, îmbinând dimensiunea conceptuală cu sugestii concrete de aplicare didactică.

Prezentul ghid aspiră să contribuie la dezvoltarea unei comunități profesionale reflexive și colaborative, care să promoveze inovația, respectul și excelența în educație. Activitățile propuse urmăresc stimularea dialogului pedagogic, facilitarea cooperării interdisciplinare și încurajarea asumării conștiente a rolului profesorului ca agent al schimbării educaționale.

Într-o lume educațională în continuă evoluție, libertatea pedagogică nu este un privilegiu, ci o condiție de bază pentru calitatea și sustenabilitatea procesului instructiv-educativ. Prin aplicarea echilibrată și responsabilă a acestei libertăți, cadrele didactice contribuie activ la transformarea școlii într-un spațiu al dezvoltării personale, sociale și profesionale pentru fiecare elev.

Capitolul I. Fundamentarea teoretică și legislativă a libertății pedagogice

În literatura de specialitate, conceptul de **libertate pedagogică** este tratat ca un element esențial al educației moderne, fundamentată pe principii democratice și umaniste. Această libertate exprimă dreptul și, în egală măsură, responsabilitatea cadrelor didactice de a proiecta și desfășura procesul educațional într-o manieră flexibilă, adaptată particularităților de vârstă, intereselor și nevoilor elevilor.

Libertatea pedagogică stimulează creativitatea profesională, diversificarea strategiilor didactice și independența decizională a profesorului, încurajând utilizarea unor soluții educaționale inovatoare și eficiente. După cum afirmă I. Cerghit (2008, p. 79), exercitarea conștientă a acestei libertăți contribuie la creșterea motivației școlare și la implicarea activă a elevilor în procesul de învățare, influențând pozitiv rezultatele educaționale.

Din perspectivă teoretică, libertatea pedagogică nu se reduce la un simplu drept formal, ci presupune un angajament profesional profund, prin care cadrele didactice aleg în mod informat și asumat metodele, tehnicile și resursele didactice cele mai potrivite pentru contextul în care activează. Așa cum precizează Cristea (2000, p. 43), acest principiu educațional vizează în egală măsură exercitarea autonomiei profesionale și adaptarea didactică, în funcție de realitățile școlare, promovând o învățare personalizată, diferențiată și incluzivă.

La nivel internațional, libertatea pedagogică este recunoscută și protejată printr-o serie de instrumente juridice și politici educaționale globale. Declarația Universală a Drepturilor Omului (ONU, 1948, p. 12) subliniază importanța libertății în educație ca mijloc de dezvoltare deplină a personalității umane și de respectare a drepturilor fundamentale. Totodată, Convenția ONU (1989, p. 18) cu privire la Drepturile Copilului afirmă necesitatea promovării unui sistem educațional care să respecte libertatea educațională și diversitatea pedagogică.

În contextul național, libertatea pedagogică este garantată de cadrul legal al Republicii Moldova, fiind prevăzută explicit în Legea Educației nr. 152/2014, conform căreia cadrele didactice beneficiază de autonomie în organizarea și desfășurarea procesului educațional, având dreptul de a adapta conținuturile, metodele și materialele de învățare în funcție de particularitățile elevilor și de specificul comunității școlare. De asemenea, Codul Educației (2014, p. 19) întărește aceste prevederi, menționând importanța libertății pedagogice în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice și în asigurarea calității educației.

Elaborarea prezentului ghid metodologic răspunde, așadar, unei nevoi reale și stringente de sprijinire a profesorilor în exercitarea autonomă și responsabilă a actului educațional. Într-un context marcat de schimbări curriculare, diversitate educațională și transformări sociale rapide, promovarea și consolidarea libertății pedagogice constituie un demers necesar pentru profesionalizarea educației și pentru atingerea unui învățământ de calitate în Republica Moldova.

1.1. Conceptul de libertate pedagogică: abordări și definiții academice

În pedagogia contemporană, libertatea în educație este recunoscută drept un concept esențial, care exprimă capacitatea cadrelor didactice de a exercita alegeri autonome și conștiente în ceea ce privește organizarea și desfășurarea procesului de predare-învățare. Din perspectiva teoretică a lui Philippe Meirieu, (2005, p. 98) libertatea pedagogică presupune independența profesională a cadrului didactic în realizarea actului educațional, însoțită de asumarea deplină a responsabilității deciziilor didactice. Autorul subliniază că această libertate nu trebuie confundată cu lipsa de reglementare, ci trebuie înțeleasă ca o independență conștientă, exercitată în cadrul unui proiect educativ coerent și ancorat în standarde de calitate.

Michael Fullan (2016, p. 78) plasează libertatea pedagogică în centrul procesului de inovare și reformă educațională, argumentând că aceasta permite cadrelor didactice să devină

agenți activi ai schimbării în curriculum și practică. El accentuează faptul că autonomia profesională stimulează experimentarea metodologică, favorizând emergența unor practici didactice creative și relevante pentru realitățile clasei.

La rândul său, Andy Hargreaves (2003, p. 121), dezvoltă ideea că libertatea pedagogică trebuie corelată cu responsabilitatea colectivă și colaborarea profesională. În viziunea sa, autonomia individuală a profesorului nu poate fi desprinsă de angajamentul față de comunitatea educațională din care face parte. Astfel, libertatea pedagogică devine un echilibru între inițiativă personală și coerență instituțională, între creativitate individuală și valori partajate la nivel de echipă.

În viziunea lui Gert Biesta (2013, p. 52), libertatea pedagogică este indispensabilă în construirea unei pedagogii autentice, orientate spre formarea conștiinței critice și a personalității elevului. Autorul subliniază că autonomia profesorului constituie fundamentul dezvoltării unui mediu educațional deschis, capabil să stimuleze dialogul, reflecția și creativitatea, în acord cu valorile educației democratice.

În spațiul românesc, literatura de specialitate valorifică libertatea pedagogică drept o condiție esențială pentru progresul profesional al cadrelor didactice și pentru îmbunătățirea calității educației. Această libertate nu se rezumă la selecția instrumentelor metodologice, ci implică o responsabilitate clar definită în raport cu standardele curriculare naționale și politicile educaționale stabilite de autoritățile competente.

Astfel, Ioan Cerghit (2008, p. 79) subliniază că libertatea pedagogică presupune o alegere prudentă și fundamentată a strategiilor de predare și a conținuturilor curriculare, în corelație cu specificul instituției școlare și cu particularitățile elevilor. În opinia sa, această libertate stimulează profesionalismul și creativitatea didactică, permițând o adaptare reală la diversitatea din clasă și contribuind la creșterea calității procesului educațional.

O abordare complementară este formulată de Constantin Cucoș, (2018, p. 34) care susține că libertatea pedagogică este strâns legată de conceptul de educație personalizată. Autorul consideră că autonomia profesorului este necesară pentru adaptarea conținuturilor și metodelor în funcție de nevoile individuale ale elevilor, fapt ce contribuie la dezvoltarea integrată a personalității acestora și la formarea unei gândiri autonome și critice.

Din aceeași perspectivă a corelației dintre autonomie și responsabilitate profesională, Sorin Cristea (2000, p. 43) afirmă că libertatea pedagogică trebuie susținută de o pregătire temeinică a cadrului didactic, fundamentată pe competențe pedagogice solide și pe o cultură a inovației educaționale. În opinia sa, profesorul autonom este un creator de soluții didactice, nu doar un simplu executant al curriculului prescris, ci un profesionist reflexiv, capabil să optimizeze permanent procesul instructiv-educativ.

După Miron Ionescu (2017, p. 58), libertatea pedagogică oferă profesorilor oportunitatea de a construi și desfășura activitățile didactice într-un mod original, adaptabil la specificul elevilor și al instituției. Autorul subliniază că acest tip de autonomie este esențial pentru dezvoltarea continuă a competențelor profesionale, susținând atât inovația metodologică, cât și flexibilitatea curriculară.

Într-un registru complementar, Maia Borozan (2019. p. 11) evidențiază faptul că autonomia didactică favorizează implementarea unor practici educaționale inovative, bazate pe dialog intercultural, colaborare internațională și dezvoltarea competențelor globale ale elevilor.

Elena Joița (2006. p. 65) analizează dimensiunea formativă a libertății pedagogice, argumentând că aceasta contribuie direct la stimularea independenței cognitive și a autoînvățării. Această libertate susține formarea unei personalități autonome, capabile să facă față transformărilor sociale și provocărilor complexe ale lumii contemporane.

În aceeași direcție, Ion Albulescu (2013. p. 89) consideră libertatea pedagogică drept un fundament esențial al profesionalizării carierei didactice. El accentuează că autonomia profe-

sorului în procesul de predare contribuie la dezvoltarea sa personală și profesională continuă, permițând adaptarea activităților didactice la cerințele și exigențele actuale ale sistemului educațional.

La nivel internațional, UNESCO (2015) afirmă că libertatea pedagogică este o componentă indispensabilă a autonomiei profesionale a cadrelor didactice, jucând un rol crucial în atingerea obiectivelor educaționale globale. Această libertate permite adaptarea sistemelor educaționale la evoluțiile socio-culturale și economice, consolidând capacitatea instituțiilor de a răspunde în mod eficient la nevoile societății.

Abordările academice actuale converg asupra unei viziuni integratoare, care privește libertatea pedagogică nu ca o simplă opțiune individuală, ci ca o trăsătură definitorie a statutului și rolului cadrului didactic contemporan. Această concepție presupune redefinirea profesorului ca agent activ al schimbării educaționale, capabil să reflecteze critic, să inoveze și să co-creeze contexte de învățare relevante și democratice, în deplin acord cu valorile unei educații de calitate.

Prin urmare, libertatea pedagogică nu se limitează la un simplu drept profesional, ci se conturează ca o necesitate strategică esențială pentru asigurarea calității și relevanței educației moderne. Atunci când este exercitată în mod conștient, contextualizat și responsabil, aceasta permite personalizarea actului didactic, stimulând gândirea critică, autonomia învățării și implicarea activă a elevului în procesul educațional. În acest cadru, libertatea educațională se afirmă ca un pilon fundamental al profesionalismului, eficienței pedagogice și sustenabilității actului educativ.

1.2. Cadrul legislativ și normativ relevant la nivel național și internațional

Libertatea pedagogică, înțeleasă ca expresie a autonomiei profesionale și a dreptului la liberă exprimare în exercitarea rolului didactic, necesită o susținere clară și consecventă prin intermediul unui cadru legislativ și normativ bine articulat. Protejarea și valorificarea acestei libertăți presupun existența unor reglementări coerente care să garanteze atât drepturile cadrelor didactice, cât și responsabilitățile profesionale asociate.

În Republica Moldova, acest cadru normativ este constituit dintr-un ansamblu de documente fundamentale, care include Constituția, Codul Educației, alte acte legislative relevante din domeniul muncii, eticii profesionale și organizării instituționale, precum și documente internaționale ratificate de statul moldovean. Aceste reglementări oferă baza legală pentru exercitarea libertății pedagogice în mod responsabil, în concordanță cu valorile unei educații democratice și centrate pe elev.

1.2.1. Cadrul legislativ și normativ național

Constituția Republicii Moldova

Adoptată la 29 iulie 1994 și publicată în *Monitorul Oficial* nr. 1 din 12 august 1994, Constituția Republicii Moldova reprezintă fundamentul juridic al tuturor drepturilor și libertăților cetățenești, inclusiv în domeniul educației. Două articole sunt deosebit de relevante pentru înțelegerea și susținerea libertății pedagogice:

- ✓ *Articolul 32 – Libertatea opiniei și a exprimării*, care garantează dreptul fiecărei persoane de a-și exprima liber gândurile, opiniile și convingerile în spațiul public și profesional;
- ✓ *Articolul 35 – Dreptul la învățătură*, care consacră accesul liber și egal la educație, în condițiile legii, pentru toți cetățenii. (Constituția Republicii Moldova, 1994)

Aceste dispoziții constituționale creează premise normative esențiale pentru recunoașterea libertății pedagogice ca dimensiune a autonomiei profesionale a cadrelor didactice. În mod concret, profesorii au dreptul de a-și exprima convingerile pedagogice, de a propune soluții metodologice variate și de a adapta strategiile educaționale la nevoile reale ale elevilor, fără teama de cenzură sau constrângere instituțională. Astfel, Constituția asigură protecția legală a pluralismului pedagogic și garantează cadrul democratic necesar dezvoltării unei educații incluzive, participative și centrate pe valori umaniste.

Codul Educației al Republicii Moldova și reglementările complementare privind statutul cadrului didactic

Adoptat prin Legea nr. 152 din 17 iulie 2014 și publicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 319–324, art. 634 din 24 octombrie 2014, Codul Educației reprezintă actul normativ de referință în organizarea și funcționarea sistemului educațional din Republica Moldova, atât la nivel preuniversitar, cât și universitar.

Printre dispozițiile relevante pentru exercitarea libertății pedagogice se numără:

- ✓ *Titlul I – Principiile generale ale sistemului educațional*, care promovează valori fundamentale precum calitatea, echitatea, accesibilitatea și libertatea academică, recunoscând autonomia profesională a cadrelor didactice și a instituțiilor de învățământ.
- ✓ *Articolul 135 – Statutul cadrelor didactice*, care subliniază dreptul la inițiativă profesională, creativitate didactică și responsabilitate pedagogică în proiectarea și desfășurarea procesului educațional. (Codul Educației al Republicii Moldova, 2014.)

De asemenea, Codul fundamentează autonomia instituțională, oferind școlilor și universităților posibilitatea de a adapta conținuturile, strategiile și metodele educaționale în funcție de realitățile și nevoile locale, consolidând astfel libertatea pedagogică individuală a profesorilor. În completarea Codului Educației, Ministerul Educației și Cercetării emite periodic regulamente, ordine și metodologii care vizează aplicarea cadrului legislativ în activitatea didactică. Aceste reglementări detaliază:

- ✓ atribuțiile profesionale ale cadrelor didactice;
- ✓ drepturile și obligațiile în raport cu procesul instructiv-educativ;
- ✓ modalitățile de evaluare a performanței și de asigurare a formării continue.

Codul Muncii al Republicii Moldova

Adoptat prin Legea nr. 154-XV din 28 martie 2003 și publicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 159–162, art. 648, din 29 iulie 2003, reglementează cadrul general al raporturilor de muncă în Republica Moldova, inclusiv pentru personalul didactic. Documentul prevede drepturi esențiale pentru exercitarea în condiții echitabile și sigure a profesiei didactice, precum:

- ✓ dreptul la demnitate profesională;
- ✓ accesul la un mediu de muncă sigur și sănătos;
- ✓ protecția împotriva discriminării și a tratamentului abuziv (Codul muncii al Republicii Moldova, 2003)

Aceste prevederi contribuie la asigurarea unui climat profesional favorabil exercitării autonome și responsabile a libertății pedagogice, garantând cadrelor didactice condiții de

muncă conforme standardelor internaționale privind drepturile fundamentale ale lucrătorilor din educație.

Codul de etică și deontologie profesională a cadrelor didactice

Aprobat prin acte normative emise de Ministerul Educației și Cercetării, (MEC, 2015) definește standardele morale și profesionale aplicabile comportamentului cadrului didactic în relație cu elevii, colegii, părinții și societatea. Acest cod:

- ✓ promovează respectul față de diversitate și pluralismul opiniilor;
- ✓ susține exprimarea liberă a convingerilor pedagogice, în limitele responsabilității profesionale;
- ✓ încurajează conduita etică în procesul educațional, precum și integritatea academică.

Prin intermediul acestor norme deontologice, libertatea pedagogică este reglementată etic, fiind protejată atâta timp cât nu afectează drepturile, demnitatea și interesele educaționale ale beneficiarilor procesului instructiv-educativ. În acest mod, libertatea profesorului este echilibrată prin angajamentul față de binele comun și standardele profesiei.

Regulamentele interne ale instituțiilor de învățământ

Fiecare instituție de învățământ – școală, liceu sau universitate – are competența de a elabora și adopta regulamente interne proprii, în conformitate cu legislația națională. Aceste documente detaliază:

- ✓ modul de organizare și desfășurare a procesului didactic;
- ✓ procedurile de evaluare și monitorizare a activității cadrelor didactice;
- ✓ gradul de libertate pedagogică acordat în selectarea strategiilor și resurselor educaționale.

Regulamentele interne pot consolida autonomia profesională a cadrelor didactice, prin prevederi ce permit personalizarea curriculumului, adaptarea metodelor didactice și încurajarea inovației educaționale, în limitele cadrului normativ general. Aceste documente constituie, astfel, un nivel operațional de aplicare a principiilor de libertate pedagogică în practica școlară concretă.

1.2.2. Cadrul legislativ și normativ internațional

Exercitarea libertății pedagogice în sistemele educaționale moderne este susținută nu doar de cadrul național, ci și de o serie de instrumente internaționale fundamentale, recunoscute și asumate de Republica Moldova prin ratificare sau adeziune. Aceste documente consacră drepturi esențiale, precum libertatea de exprimare, accesul la educație și autonomia profesională a cadrelor didactice, oferind un cadru juridic de referință pentru protejarea și promovarea libertății pedagogice în context global.

Declarația Universală a Drepturilor Omului (ONU, 1948)

Adoptată la 10 decembrie 1948 prin Rezoluția 217 A (III) a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, Declarația Universală a Drepturilor Omului (DUDO) stabilește, în Articolul 26, dreptul universal la educație. Acest articol subliniază rolul învățământului în

promovarea înțelegerii, toleranței și respectului între națiuni și grupuri etnice sau religioase. În acest context, libertatea pedagogică devine o condiție indispensabilă pentru realizarea unei educații de calitate, bazate pe diversitate și incluziune. Republica Moldova, în calitate de stat membru ONU, se angajează să respecte și să transpună în politicile sale educaționale principiile consacrate de această Declarație.

Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO, 1950)

Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950 și ratificată de Republica Moldova prin Legea nr. 1298-XIII din 24 iulie 1997, oferă un cadru juridic solid pentru apărarea libertăților fundamentale în spațiul european. *Articolul 10* garantează libertatea de exprimare, iar *Articolul 2* din *Protocolul adițional nr. 1* consacră dreptul la educație, recunoscând în același timp dreptul părinților de a asigura educația conform convingerilor proprii.

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului a contribuit la conturarea standardelor privind libertatea de exprimare în mediul educațional, recunoscând implicit libertatea pedagogică ca o dimensiune a autonomiei profesionale și a pluralismului de idei în educație.

Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (Uniunea Europeană, 2000)

Adoptată la Nisa în anul 2000 și proclamată oficial în cadrul Tratatului de la Lisabona (2007), Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene constituie un document de referință în spațiul comunitar, stabilind un set de valori esențiale pentru protejarea drepturilor cetățenilor europeni, inclusiv în domeniul educației. Deși Republica Moldova nu este stat membru al Uniunii Europene, orientarea sa fermă către integrarea europeană, în special în contextul Parteneriatului Estic, determină alinierea progresivă a cadrului normativ național la principiile consacrate în Carta Europeană.

Articolul 13 din Cartă – *Libertatea artelor și a științelor* – consacră libertatea cercetării științifice și a activității academice, protejând expresia creativității intelectuale și libertatea de predare. Acest articol susține implicit și libertatea pedagogică, în calitate de componentă esențială a autonomiei profesionale și a procesului educațional inovator. În acest sens, Carta servește drept reper pentru dezvoltarea unei educații bazate pe valori democratice, libertate intelectuală și responsabilitate profesională – principii tot mai prezente în politicile educaționale ale Republicii Moldova.

Magna Charta Universitatum (1988)

Semnată la Bologna, la 18 septembrie 1988, de către reprezentanții universităților europene, *Magna Charta Universitatum* definește valorile fundamentale ale învățământului superior în context european. Documentul promovează, în mod explicit, libertatea academică și autonomia universitară ca piloni indispensabili ai unei educații democratice și inovatoare. Deși redactată în principal pentru mediul universitar, *Magna Charta* oferă principii relevante și pentru sistemul preuniversitar, întrucât promovează:

- ✓ pluralismul ideilor și opiniilor în spațiul educațional;
- ✓ libertatea de cercetare, predare și învățare;
- ✓ inovația și creativitatea ca elemente structurale ale procesului didactic;
- ✓ responsabilitatea socială a instituțiilor de învățământ.

În contextul aspirațiilor europene ale Republicii Moldova, valorile enunțate în *Magna Charta Universitatum* devin tot mai relevante pentru reformarea sistemului educațional, în direcția consolidării autonomiei profesionale a cadrelor didactice, a gândirii critice și a calității educației.

Observații și implicații pentru libertatea pedagogică în Republica Moldova

În urma analizei contextului național și a recomandărilor formulate anterior, se impune evidențierea câtorva observații esențiale și implicații strategice privind modul în care libertatea pedagogică este percepută, reglementată și exercitată în învățământul din Republica Moldova. Acestea contribuie la înțelegerea profundă a cadrului normativ, a provocărilor actuale și a pașilor necesari pentru o valorificare responsabilă și eficientă a acestei libertăți în raport cu autonomia instituțională

- ✓ ***Armonizarea cadrului normativ național cu standardele internaționale*** În calitate de stat parte la multiple instrumente internaționale privind drepturile omului, inclusiv Convenția Europeană a Drepturilor Omului (Consiliul Europei, 1950) și Declarația Universală a Drepturilor Omului, (ONU, 1948) Republica Moldova și-a asumat angajamentul de a transpune și implementa principiile fundamentale ale libertății de exprimare și ale dreptului la educație în propriile politici publice și reglementări. În acest context, procesul de armonizare a legislației naționale cu standardele internaționale devine o condiție esențială pentru consolidarea unui cadru favorabil exercitării libertății pedagogice.
- ✓ ***Echilibrul dintre libertate profesională și responsabilitate normativă*** Libertatea pedagogică, ca expresie a autonomiei profesionale a cadrelor didactice, trebuie exercitată în concordanță cu prevederile Codului Educației al Republicii Moldova (2014), ale Curriculumului Național, precum și cu standardele de calitate educațională și normele etice și deontologice. Exercitarea acestei libertăți implică nu doar dreptul de a alege metodele și strategiile didactice adecvate, ci și obligația de a respecta principiile echității, incluziunii și nediscriminării în procesul instructiv-educativ.
- ✓ ***Asigurarea unui cadru protector împotriva ingerințelor externe*** Conform Recomandărilor UNESCO privind statutul cadrelor didactice, (1966) este imperativ ca personalul didactic să beneficieze de protecție față de presiunile de natură politică, economică sau ideologică. Autonomia profesională presupune un mediu educațional stabil și sigur, în care profesorii pot acționa în mod obiectiv, reflexiv și creativ, fără teama de cenzură sau de sancțiuni arbitrare, în vederea promovării unui act educațional liber și democratic.
- ✓ ***Formarea continuă – garanție a libertății pedagogice exercitate cu competență*** Dezvoltarea profesională continuă este recunoscută atât de legislația națională (Codul Muncii al Republicii Moldova, 2003); ordine ale Ministerului Educației și Cercetării, cât și de documentele internaționale, drept o componentă fundamentală a profesionalismului didactic. Perfecționarea permanentă a cadrelor didactice nu doar sporește calitatea actului educațional, ci facilitează o exercitare rațională, inovatoare și responsabilă a libertății pedagogice, adaptată provocărilor contemporane și nevoilor reale ale beneficiarilor educației.

1.3. Relația dintre libertatea pedagogică și autonomia instituțională în contextul sistemului educațional din Republica Moldova

Libertatea pedagogică și autonomia instituțională constituie dimensiuni complementare ale unui sistem educațional democratic, orientat spre calitate, echitate și inovare. Liberta-

tea pedagogică exprimă dreptul și responsabilitatea cadrului didactic de a-și exercita profesia într-un mod creativ, reflexiv și autonom, în concordanță cu principiile educației centrate pe elev, dar și cu standardele curriculare și valorile etice ale profesiei. Pe de altă parte, autonomia instituțională presupune capacitatea unităților de învățământ de a adopta decizii relevante privind organizarea, administrarea și gestionarea procesului educațional, inclusiv selectarea strategiilor pedagogice, în limitele stabilite de cadrul legislativ național și de reglementările internaționale.

În Republica Moldova, această interdependență este consacrată prin *Codul Educației* (2014), care recunoaște atât libertatea profesională a cadrelor didactice, cât și autonomia instituțiilor educaționale în definirea și implementarea propriilor politici educaționale, administrative și curriculare.

Integrarea acestor principii este susținută de o serie de documente strategice naționale și internaționale care promovează guvernanța participativă, calitatea educației și libertatea academică ca fundamente ale modernizării învățământului. Astfel, sinergia dintre libertatea pedagogică și autonomia instituțională devine esențială pentru asigurarea unei educații relevante, adaptate nevoilor societății contemporane.

1.3.1. Concepte și reglementări de bază

Pentru o mai bună clarificare a noțiunilor și a reglementărilor relevante privind libertatea pedagogică și autonomia instituțională, tabelele de mai jos sintetizează principalele componente, sursele juridice și implicațiile acestor concepte în contextul sistemului educațional din Republica Moldova.

Tabelul 1 oferă o prezentare sistematică a libertății pedagogice, din perspectiva drepturilor, responsabilităților și a cadrului legal aplicabil.

Tabelul 1. Dimensiuni ale libertății pedagogice și reglementări aplicabile

Dimensiune	Conținut	Surse / Baze legale
Definire și principii	Dreptul și responsabilitatea cadrelor didactice de a adapta metodele, strategiile și resursele educaționale în funcție de nevoile elevilor și de contextul didactic.	UNESCO/ILO, 1966 *Recomandarea privind statutul cadrelor didactice*
Cadru juridic național	- Garanția exprimării libere a convingerilor pedagogice - Dreptul la inițiativă și creativitate didactică - Recunoașterea libertății academice și a autonomiei profesionale	Constituția RM, art. 32 și 35 - Codul Educației (Legea nr. 152/2014)
Reglementări aplicative	Aplicarea libertății pedagogice prin ordine, regulamente și metodologii care definesc: - Drepturi și obligații - Modalități de predare - Formare continuă	Ministerul Educației și Cercetării: ordine, metodologii, regulamente
Dimensiune etică	Libertatea pedagogică este exercitată cu respectarea: - Drepturilor elevilor - Principiilor nediscriminării - Standardelor morale și deontologice ale profesiei	Codul de etică și deontologie profesională

În continuare, **Tabelul 2** detaliază componentele autonomiei instituționale, subliniind tipurile de autonomie și temeiurile normative corespunzătoare.

Tabelul 2. Componentele autonomiei instituționale și fundamentul legal

Aspect	Descriere științifică	Temei juridic
Definiție generală	Autonomia instituțională reprezintă capacitatea unităților de învățământ de a se autoguverna în plan academic, administrativ, financiar și organizațional, în limitele legii.	Codul Educației al Republicii Moldova, Legea nr. 152/2014, art. 25
Autonomie academică	Libertatea instituției de a elabora planuri de învățământ, discipline opționale, programe educaționale și de a selecta resursele și metodele didactice adecvate.	Codul Educației, Titlul II; Regulamente MEC
Autonomie administrativă	Dreptul de a organiza structura instituției, de a selecta personalul și de a gestiona infrastructura și spațiile educaționale.	Codul Educației, art. 66 și art. 68; regulamente MEC
Autonomie financiară	Capacitatea de a gestiona bugetul propriu, de a atrage surse suplimentare de finanțare (granturi, proiecte), cu respectarea normelor legale.	Codul Educației, art. 96; Legea finanțelor publice locale
Autonomie în cercetare și inovare	Dreptul instituțiilor (în special universitare) de a desfășura activități de cercetare, parteneriate academice și proiecte științifice autonome.	Magna Charta Universitatum (1988); Codul Educației, art. 111
Responsabilitate instituțională	Autonomia este însoțită de responsabilitatea pentru calitatea educației, respectarea standardelor naționale și a valorilor democratice.	Codul Educației, art. 5 și art. 120
Reglementări specifice	Ordine și metodologii ale Ministerului Educației și Cercetării privind organizarea, evaluarea, acreditarea și finanțarea instituțiilor.	Monitorul Oficial nr. 319–324 din 24 octombrie 2014

1.3.2. Interacțiunea dintre libertatea pedagogică și autonomia instituțională

Efectul de sinergie

Relația dintre libertatea pedagogică și autonomia instituțională generează un efect de sinergie esențial pentru calitatea procesului educațional. În contexte instituționale caracterizate printr-un grad înalt de autonomie academică, cadrele didactice beneficiază de condiții favorabile pentru valorificarea inițiativei profesionale și implementarea de practici pedagogice inovatoare (Ghiliș, 2019, p.47).

Instituțiile care dispun de flexibilitate în structurarea ofertelor curriculare pot introduce discipline opționale, module transdisciplinare sau conținuturi contextualizate, adaptate specificului local. Acest fapt extinde spațiul de exprimare a libertății pedagogice, oferind profesorilor oportunitatea de a selecta metode, resurse și strategii relevante pentru nevoile și interesele elevilor.

În același timp, sprijinul instituțional acordat inițiativelor didactice – prin formare continuă, evaluare constructivă și acces la resurse – stimulează implicarea cadrelor didactice în procesul de inovare pedagogică. Astfel, sinergia dintre cele două dimensiuni devine un catalizator pentru transformarea educației într-un proces reflexiv, participativ și orientat spre calitate.

Limitări și factori de constrângere

Interdependența dintre libertatea pedagogică și autonomia instituțională poate fi afectată de o serie de factori restrictivi, care limitează exercitarea acestor drepturi profesionale.

- ✓ ***Suprareglementarea administrativă:*** Existența unui cadru normativ excesiv de prescriptiv sau centralizat poate diminua autonomia instituțiilor și, implicit, libertatea pedagogică a cadrelor didactice.
- ✓ ***Ingerințe externe:*** Lipsa unor mecanisme clare de protecție împotriva presiunilor politice, ideologice sau economice afectează negativ capacitatea instituțiilor de a lua decizii autonome și a crea un climat educațional liber și pluralist.
- ✓ ***Resurse financiare limitate:*** Deși legislația prevede autonomia managerială, lipsa resurselor bugetare și a instrumentelor de atragere a fondurilor suplimentare limitează considerabil capacitatea instituțiilor de a susține inițiativele pedagogice ale cadrelor didactice, generând o discrepanță între autonomia formală și autonomia exercitată în practică.

1.3.3. Alinierea la standardele internaționale și bune practici comparative

Promovarea libertății pedagogice și a autonomiei instituționale nu poate fi realizată în mod eficient decât prin corelarea cadrului național cu principiile și recomandările formulate la nivel internațional. Republica Moldova, în calitate de stat parte la mai multe tratate și convenții, își asumă în mod formal angajamente în acest sens, ceea ce impune o aliniere continuă a politicilor educaționale interne la standardele internaționale de calitate și echitate în educație.

Referințe internaționale relevante

Organizații precum UNESCO și Consiliul Europei au emis documente fundamentale care consfințesc principiile libertății de exprimare, ale autonomiei educaționale și ale protecției drepturilor profesionale ale cadrelor didactice. Printre cele mai relevante instrumente juridice se numără:

- ✓ Convenția Europeană a Drepturilor Omului (1950) – care garantează libertatea de exprimare, inclusiv în mediul profesional și educațional;
- ✓ Recomandarea UNESCO/ILO (1966) privind statutul cadrelor didactice – care afirmă dreptul personalului didactic la libertate pedagogică, la participare în procesul decizional și la protecție împotriva ingerințelor externe.

Aceste instrumente conturează cadrul axiologic și normativ pentru recunoașterea și exercitarea libertății pedagogice ca principiu fundamental în educație.

Modele internaționale de bună practică

Studii comparative și evaluări internaționale ale performanței sistemelor educaționale evidențiază o corelație pozitivă între nivelul de autonomie profesională și instituțională și calitatea educației. De exemplu, în Finlanda și Estonia (Ghiliș, 2019, p. 47), două sisteme educaționale adesea citate ca modele de succes, descentralizarea curriculară, autonomia decizională a școlilor și libertatea metodologică a profesorilor sunt principii de bază. Acestea permit adaptarea procesului educațional la realitățile locale, susțin inovația și cresc motivația cadrelor didactice. Rezultatele elevilor din aceste țări în testele internaționale (PISA, TIMSS,) reflectă eficiența unei guvernanțe educaționale bazate pe încredere profesională, libertate și responsabilitate.

1.3.4. Provocări și perspective privind libertatea pedagogică și autonomia instituțională în Republica Moldova

Consolidarea capacităților de management școlar

Deși cadrul legal național (Codul Educației, 2014) consfințește principiul autonomiei instituționale, implementarea sa eficientă este adesea limitată de competențele insuficient dezvoltate ale echipelor manageriale. Numeroși directori de instituții de învățământ se confruntă cu dificultăți privind gestionarea strategică a resurselor umane și financiare, promovarea unui climat instituțional colaborativ și elaborarea unor politici educaționale relevante și durabile. În acest sens, formarea continuă a echipelor de conducere devine o condiție esențială pentru valorificarea efectivă a autonomiei instituționale în sprijinul cadrelor didactice și al beneficiarilor educației.

Promovarea unei culturi organizaționale a calității și inovării

Exercitarea libertății pedagogice în mod responsabil presupune existența unei culturi organizaționale care susține dezvoltarea profesională, reflecția pedagogică și inovarea didactică. Prin valorificarea autonomiei instituționale, școlile pot stabili parteneriate strategice cu organizații non-guvernamentale, mediul economic, instituții de învățământ superior sau autorități publice locale, contribuind astfel la diversificarea și contextualizarea ofertei educaționale.

Corelarea politicilor centrale cu prioritățile locale

Autonomia instituțională este influențată de relația dintre autoritățile centrale și cele locale, mai ales în contextul descentralizării competențelor administrative și financiare. Uneori, politicile educaționale naționale nu reflectă în mod adecvat realitățile și nevoile locale, generând tensiuni între responsabilități și resurse disponibile. Consolidarea unui dialog eficient între nivelurile de guvernare, precum și clarificarea atribuțiilor, pot contribui la o implementare coerentă a autonomiei instituționale și, implicit, la sprijinirea libertății pedagogice.

Digitalizarea procesului educațional și adaptarea la noi contexte de învățare

Trecerea forțată la învățământul online în contextul pandemiei COVID-19 a relevat importanța autonomiei instituțiilor în adoptarea rapidă a soluțiilor digitale. De asemenea, cadrele didactice au fost nevoite să-și exercite libertatea pedagogică pentru a adapta metodele, conținuturile și resursele educaționale la noile formate de învățare. Potrivit lui Ghiliș, (2019, p.60) extinderea autonomiei digitale și financiare este esențială pentru sprijinirea inovării

didactice și pentru stimularea cooperării inter-instituționale în vederea creșterii rezilienței sistemului educațional.

1.3.5. Recomandări pentru consolidarea raportului dintre libertatea pedagogică și autonomia instituțională

Clarificarea și simplificarea cadrului normativ

- ✓ Se recomandă revizuirea și actualizarea periodică a regulamentelor interne și a metodologiilor emise de Ministerul Educației și Cercetării, în scopul eliminării suprareglementării și asigurării unui cadru normativ unificat, coerent și flexibil, care să sprijine exercitarea libertății pedagogice în limitele autonomiei instituționale;
- ✓ Este necesară implementarea unor mecanisme transparente de evaluare a performanței, atât la nivel instituțional, cât și individual, care să includă criterii centrate pe inovația educațională, rezultatele obținute de elevi și dezvoltarea profesională a cadrelor didactice.

Consolidarea capacității profesionale a personalului didactic

- ✓ Se impune dezvoltarea și extinderea programelor de formare continuă și mentorat pentru directori, manageri și cadre didactice, cu accent pe leadership educațional, management strategic, proiectarea curriculumului și evaluarea competențelor;
- ✓ Se recomandă instituirea unor centre regionale de formare profesională, care să faciliteze schimbul de bune practici, diseminarea inovațiilor pedagogice și colaborarea între instituții de învățământ.

Susținerea cercetării și a inovării didactice

- ✓ Libertatea pedagogică poate fi consolidată prin programe naționale de finanțare a inițiativelor educaționale, înființarea laboratoarelor de inovare didactică, precum și prin stimularea parteneriatelor active cu instituții universitare, ONG-uri și organisme internaționale;
- ✓ Se recomandă dezvoltarea unor platforme de dialog și recunoaștere profesională (conferințe, workshopuri, reviste de specialitate), care să contribuie la vizibilizarea și valorizarea inovării la nivelul unităților de învățământ.

Promovarea guvernanței participative în instituțiile educaționale

- ✓ Se subliniază importanța implicării actorilor educaționali (elevi, părinți, comunitate) în procesul decizional instituțional, ca element fundamental pentru întărirea autonomiei școlii și exercitarea responsabilă a libertății pedagogice;
- ✓ Se recomandă instituționalizarea unor structuri de guvernanță participativă (consiliul elevilor, comitetul părinților, consilii consultative locale), care să asigure transparența deciziilor, responsabilizarea tuturor părților implicate și creșterea încrederii în sistemul educațional.

Concluzii

Raportul dintre libertatea pedagogică și autonomia instituțională în contextul sistemului educațional din Republica Moldova este caracterizat de o relație sinergică, în care extinderea autonomiei academice, administrative și financiare a instituțiilor de învățământ contribuie în mod direct la crearea unui cadru favorabil exercitării profesioniste și creative a libertății pedagogice de către cadrele didactice.

Această interdependență necesită însă gestionare prin intermediul unui cadru normativ clar, echilibrat și coerent, care să asigure, pe de o parte, promovarea calității și a inovației educaționale, iar pe de altă parte, protecția împotriva eventualelor abuzuri, presiuni externe sau manifestări discreționare în procesul decizional.

În perspectiva alinierii la bunele practici și standardele internaționale, este esențială consolidarea competențelor de management educațional la toate nivelurile, precum și cultivarea unei culturi organizaționale bazate pe colaborare, transparență, responsabilitate și orientare spre calitate.

În acest mod, sistemul educațional din Republica Moldova va putea valorifica în mod durabil potențialul libertății pedagogice și al autonomiei instituționale, contribuind la formarea unor generații de elevi autonomi, reflexivi, creativi și activi din punct de vedere civic și social.

Activitate practică:
Analiza cadrului legislativ și identificarea elementelor-cheie privind libertatea pedagogică și autonomia instituțională

Scopul activității

Această activitate urmărește să familiarizeze participanții – fie ei cadre didactice, manageri școlari, formatori sau studenți la facultăți de profil – cu documentele legislative și normele care reglementează libertatea pedagogică și autonomia instituțională în Republica Moldova. Parcurgerea etapelor de lucru va consolida înțelegerea teoretică a legislației, va stimula gândirea critică și va sprijini aplicarea practică a acestor prevederi în mediul educațional.

1. Obiectivele activității

- ✓ Identificarea surselor legale și normative relevante pentru libertatea pedagogică și autonomia instituțională;
- ✓ Analizarea și interpretarea textelor legislative, pentru a extrage drepturile, obligațiile și responsabilitățile cadrelor didactice și ale instituțiilor de învățământ;
- ✓ Identificarea elementelor-cheie care susțin sau limitează exercitarea libertății pedagogice și autonomia instituțională;
- ✓ Reflectarea asupra aplicării în practică a cadrului legislativ, prin formularea de propuneri concrete de îmbunătățire și adaptare la contextul instituțional.

2. Resurse necesare

Documente legislative și normative (fizic sau digital):

Constituția Republicii Moldova (1994), *Monitorul Oficial* nr. 1/1994.

Codul Educației al Republicii Moldova (Legea nr. 152/2014), Monitorul Oficial nr. 319-324/2014.

Codul Muncii al Republicii Moldova (Legea nr. 154-XV/2003), Monitorul Oficial nr. 159-162/2003.

Codul de etică și deontologie profesională (aprobat prin Ordin al Ministerului Educației și Cercetării, 2015).

Regulamente interne ale instituțiilor de învățământ (acolo unde sunt disponibile).

Documente internaționale:

Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948).

Convenția Europeană a Drepturilor Omului (1950).

Recomandările UNESCO/ILO (1966) și *UNESCO* (1997).

Materiale auxiliare: flipchart/tablă, markere, fișe de lucru (pentru grupuri), proiector (opțional), laptop/tabletă (pentru accesarea versiunilor PDF ale documentelor).

Spațiu de lucru: Sală de clasă sau sală de ședințe, care să permită munca pe grupuri și apoi prezentarea concluziilor în plen.

3. Durată recomandată

90–120 minute (adaptabil în funcție de timpul disponibil și de dinamica grupului).

4. Desfășurarea activității

4.1. Introducere (10 minute)

Prezentarea scopului și a obiectivelor

Explicați participanților că activitatea are rolul de a-i ajuta să înțeleagă mai bine prevederile legale care reglementează libertatea pedagogică și autonomia instituțională. Subliniați beneficiile unei bune cunoașteri a legislației: creșterea calității actului didactic, protejarea drepturilor și susținerea inițiativei profesionale.

Formarea grupurilor

Împărțiți participanții în 3-5 grupuri, în funcție de dimensiunea grupului mare.

Asigurați-vă că fiecare grup are un mix de experiență și competențe (profesori, studenți, manageri).

4.2. Analiza documentelor în grupuri (20-30 minute)

Distribuirea documentelor

Fiecare grup primește (în format fizic sau electronic) textele sau segmentele relevante din Constituție, Codul Educației, Codul Muncii, Codul de etică și regulamentele interne.

Includeți și o listă cu documente internaționale (Declarația Universală a Drepturilor Omului, Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Recomandările UNESCO).

Sarcina de lucru

Rugați grupurile să identifice articolele și capitolele care privesc:

- Drepturile și obligațiile cadrelor didactice în raport cu libertatea pedagogică;
- Responsabilitățile și limitele instituțiilor de învățământ (autonomie administrativă, financiară, academică) ;
- Mecanismele de monitorizare și protecție (cine veghează la respectarea libertății pedagogice, ce sancțiuni există etc.).

Fișe de lucru (opțional)

Recomandați utilizarea unui tabel simplu pentru notarea concluziilor:

Document	**Articol/Capitol**	**Prevedere relevantă**	**Implicații practice**

Observații

✓ Încurajați grupurile să discute exemple concrete din experiență (ex.: cum se aplică un anumit articol la nivel de școală/liceu/universitate).

✓ Notați întrebările ridicate de participanți, care pot fi clarificate în sesiunea de discuții în plen.

4.3. Prezentarea concluziilor în plen (20 minute)

Rezumatul grupurilor

✓ Fiecare grup desemnează un reprezentant pentru a prezenta principalele constatări.

✓ Puneți întrebări pentru clarificări și încurajați participanții să relateze exemple practice de aplicare a articolelor relevante.

Asemănări și diferențe

✓ Identificați împreună asemănările (de ex.: fiecare document prevede un cadru general de protecție a drepturilor cadrelor didactice) și diferențele (de ex.: abordări distincte asupra sancțiunilor, rolul autorităților locale vs. centrale etc.).

Notarea informațiilor

Folosiți un flipchart/tablă pentru a organiza concluziile comune:

(A) Principii de bază

(B) Libertăți garantate

(C) Limite/responsabilități

(D) Mecanisme de sancționare/protecție

4.4. Identificarea elementelor-cheie și discuții libere (15 minute)

Elementele-cheie

Sintetizați elementele esențiale identificate de grupuri, cum ar fi:

✓ Libertatea de a stabili metode și conținuturi (cu respectarea curriculumului) ;

✓ Autonomia decizională în gestionarea resurselor (umane, financiare) la nivelul instituției.

✓ Responsabilitățile etice față de elevi, comunitate și societate;

✓ Dreptul la protecție împotriva ingerințelor politice, economice sau ideologice.

Discuții libere

Invitați participanții să împărtășească experiențe personale legate de libertatea pedagogică sau de procesul decizional intern din școlile lor.

Evidențiați exemple de bună practică și potențiale dificultăți.

4.5. Reflecție și plan de acțiune (15-20 minute)

Reflecție individuală/grup

Rugați participanții să se gândească la 3 modalități concrete prin care pot îmbunătăți aplicarea legislației în instituția lor (de ex.: ajustarea regulamentelor interne, dezvoltarea unor programe opționale, implicarea cadrelor didactice în procesul decizional).

Puteți aloca 5-10 minute pentru scriere individuală, apoi discuții în grup.

Plan de acțiune

Elaborați un plan de acțiune la nivel instituțional:

- Obiective (ex.: creșterea implicării profesorilor în deciziile privind curriculumul la decizia școlii).
- Activități (ex.: organizarea unui atelier trimestrial de prezentare a inițiativelor didactice).
- Responsabili (ex.: director, reprezentant al consiliului de administrație, consiliul profesorilor).

Diseminarea bunelor practici

Propuneți ca fiecare instituție să își prezinte periodic progresele și exemplele de succes într-o întâlnire comună sau printr-o platformă online.

4.6. Evaluarea activității (5 minute)

Realizați o scurtă evaluare (orală sau pe fișe), în care participanții să menționeze:

1. Ce informații noi și relevante au aflat.
2. Cum vor aplica cele discutate în practică.
3. Ce mai au nevoie să aprofundeze sau să primească drept suport suplimentar.

5. Valorificarea rezultatelor

Revizuirea regulamentelor interne

Pe baza concluziilor, se pot formula recomandări pentru adaptarea și îmbunătățirea regulamentelor interne, în vederea susținerii inițiativei profesorilor și întăririi autonomiei instituționale.

Formarea continuă

Informațiile obținute pot fi integrate în cursuri și ateliere de formare dedicate managementului educațional, leadershipului școlar și metodologiei didactice.

Rețele de colaborare

Instituțiile pot forma rețele de colaborare (online/offline) pentru schimb de bune practici legate de aplicarea prevederilor legale privind libertatea pedagogică și autonomia instituțională.

Îmbunătățirea calității

Rezultatele analizelor pot fi incluse în planurile de îmbunătățire a calității la nivelul școlii/liceului/universității, asigurând o mai mare transparență și coerență a deciziilor.

6. Concluzii

Organizarea unei activități practice de analiză a cadrului legislativ și identificarea elementelor-cheie privind libertatea pedagogică și autonomia instituțională oferă participanților oportunitatea de a dobândi o viziune integrată asupra legislației și a principiilor fundamentale care guvernează procesul educațional în Republica Moldova.

Prin corelarea prevederilor naționale cu standardele internaționale, prin diseminarea bunelor practici și prin formularea unor planuri de acțiune concrete, cadrele didactice și managerii instituțiilor de învățământ pot consolida un sistem educațional mai echitabil, mai flexibil și mai inovator – răspunzând atât nevoilor elevilor, cât și cerințelor societății moderne.

Capitolul II. Bune practici și experiențe de succes privind libertatea pedagogică

2.1. Exemple relevante din sistemul educațional din Republica Moldova

Exercitarea libertății pedagogice în sistemul educațional din Republica Moldova se manifestă printr-o diversitate de inițiative implementate la nivel instituțional, prin aplicarea unor proiecte curriculare cu un grad sporit de flexibilitate, utilizarea metodelor didactice centrate pe elev și derularea unor programe-pilot inovatoare care consolidează autonomia profesională a cadrelor didactice.

În pofida faptului că legislația națională oferă, în prezent, un cadru conceptual general privind libertatea pedagogică, unele instituții de învățământ și specialiști din domeniu au reușit să valorifice cu discernământ și creativitate posibilitățile existente, generând practici educaționale cu caracter exemplar și potențial replicabil în alte contexte. În continuare, sunt prezentate câteva direcții și exemple relevante de bune practici educaționale din Republica Moldova, care evidențiază modalități concrete de exercitare a libertății pedagogice în diverse contexte instituționale:

a) Adaptarea conținuturilor la profilul clasei și specificul local

Una dintre cele mai semnificative modalități de exprimare a libertății pedagogice este adaptarea conținuturilor curriculare în funcție de nevoile reale ale elevilor, de specificul socio-cultural al comunității și de resursele disponibile la nivel local. Această abordare permite contextualizarea procesului educațional, contribuie la creșterea motivației pentru învățare și oferă cadrelor didactice oportunitatea de a-și exercita autonomia profesională într-un mod creativ și responsabil.

Această practică urmărește dezvoltarea unei pedagogii diferențiate și incluzive, în care fiecare elev este valorizat în funcție de ritmul său de învățare, de interesele personale și de capitalul cultural propriu. Obiectivul major constă în formarea unor competențe durabile, ancorate în experiența de viață a elevilor și în realitatea comunității locale.

Exemple de bune practici identificate în diverse contexte educaționale evidențiază faptul că, în mediul rural, cadrele didactice integrează în demersul didactic teme relevante pentru comunitate, precum tradițiile locale, istoria orală sau migrația parentală, utilizând metode precum studiul de caz, proiectul interdisciplinar și cercetarea de teren. Astfel, concepte curriculare precum *„identitate”*, *„memorie colectivă”* sau *„responsabilitate civică”* sunt aduse în actualitate prin activități aplicative, care implică elevii în interviuri cu membrii comunității, cartarea patrimoniului cultural local sau analiza unor probleme de mediu din proximitate. (Fogarty, 2009, p. 53)

În mediul urban, practici similare de adaptare se regăsesc în integrarea temelor legate de realitățile sociale actuale – precum poluarea urbană, fenomenul fake news, mobilitatea sustenabilă sau drepturile digitale – în cadrul orelor de limbă, educație civică, geografie sau TIC. Profesorii utilizează metode active, centrate pe elev, cum ar fi dezbaterile academice, învățarea bazată pe proiecte, atelierele de cercetare și simulările de consilii locale, ancorând învățarea în contextul cotidian și familiar al elevilor. (Cerghit, 2006, p. 38)

Aceste demersuri contribuie la:

- creșterea relevanței și atractivității actului educațional;

- dezvoltarea competențelor transversale (comunicare, gândire critică, reflecție civică);
- stimularea implicării active în viața comunității;
- consolidarea rolului cadrului didactic ca profesionist autonom, capabil să modeleze conținuturile în funcție de contextul concret al clasei și al mediului educațional.

Importanța adaptării conținuturilor este susținută și de documentele de politici educaționale, unde se subliniază necesitatea corelării conținuturilor cu particularitățile clasei și ale mediului local, ca principiu fundamental al unei educații echitabile și relevante. Această abordare este fundamentată teoretic de modelele constructiviste și socio-constructiviste ale învățării (Piaget, 1951, p.72), care accentuează rolul mediului și al experienței în construirea cunoașterii, precum și de pedagogia centrată pe elev, promovată de UNESCO și Consiliul Europei, în cadrul documentelor de politică educațională.

Provocări în implementare

Aplicarea eficientă a acestei practici presupune depășirea unor obstacole precum rigiditatea anumitor componente curriculare, lipsa de timp sau de resurse didactice adecvate, precum și necesitatea formării continue a cadrelor didactice în domeniul adaptării curriculare și a planificării diferențiate. Susținerea managerială și implicarea comunității educaționale sunt condiții esențiale pentru succesul unei astfel de abordări.

Recomandări pentru extindere și multiplicare:

Pentru a încuraja diseminarea acestor practici, se recomandă:

- dezvoltarea unor ghiduri locale de adaptare curriculară și exemple de bune practici;
- organizarea de ateliere interșcolare tematice și schimburi de experiență între cadre didactice;
- crearea unor platforme digitale cu resurse educaționale adaptate pe regiuni;
- încurajarea parteneriatelor dintre școli cu autorități locale, ONG-uri și comunități academice.

b) Flexibilizarea metodelor de evaluare

În contextul actual al reformelor educaționale din Republica Moldova, tot mai multe instituții de învățământ promovează o abordare alternativă și flexibilă a evaluării, în concordanță cu principiile pedagogiei centrate pe elev. Această tendință reflectă o manifestare concretă a libertății pedagogice, permițând cadrelor didactice să elaboreze instrumente de evaluare relevante, diferențiate și orientate spre dezvoltarea competențelor reale ale elevilor. Obiectivul principal al acestei abordări este transformarea evaluării într-un proces de învățare continuă, care sprijină progresul elevului, stimulează reflecția personală și susține formarea unei relații constructive profesor–elev.

Această viziune este susținută de teoriile învățării formative (Bertea, 2022, p. 81), care pledează pentru evaluarea ca parte integrantă a procesului educațional, precum și de documente de politici educaționale internaționale care promovează o evaluare centrată pe progres și dezvoltare personală.

Exemple de practici educaționale relevante

1. Metode alternative în evaluarea formativă

În unele licee din diferite regiuni ale țării, cadrele didactice au înlocuit evaluările sumative tradiționale (teste, lucrări scrise) cu portofolii reflexive, fișe de autoevaluare, proiecte interdisciplinare și fișe de progres individual (Jivănescu, 2018, p. 29). Aceste metode permit:

- Monitorizarea continuă a parcursului educațional;
- Încurajarea autonomiei și responsabilității elevului;
- Reflectarea critică asupra propriei evoluții;
- Recunoașterea diversității stilurilor și ritmurilor de învățare.

2. Autoevaluarea și evaluarea colegială

În cadrul orelor de istorie, limbi și științe sociale, elevii sunt implicați activ în evaluarea procesului de învățare prin completarea unor fișe de reflecție, oferirea de feedback colegial și identificarea propriilor puncte tari sau aspecte de îmbunătățit. Astfel, competențele metacognitive sunt consolidate într-un climat de învățare colaborativă.

3. Evaluarea prin proiecte interdisciplinare

Săptămânile tematice sau proiectele de echipă permit evaluarea integrată a mai multor domenii de competență. Activități precum: prezentări multimedia, interviuri, dramatizări sau expoziții tematice contribuie la evaluarea conținutului într-o manieră contextualizată, autentică și participativă. Grilele de evaluare sunt deseori elaborate împreună cu elevii, crescând transparența și implicarea acestora. (Popa, 2013, p. 26)

Provocări în aplicare

Flexibilizarea evaluării presupune o schimbare de paradigmă, ceea ce poate genera rezistență, mai ales în contexte rigide sau în lipsa unei culturi organizaționale bazate pe reflecție pedagogică. De asemenea, lipsa formării continue și presiunea asupra performanțelor standardizate pot limita implementarea acestei abordări.

Recomandări pentru multiplicare

- Integrarea acestor practici în formarea inițială și continuă a cadrelor didactice;
- Crearea unor ghiduri metodologice privind evaluarea formativă;
- Introducerea unor mecanisme oficiale de recunoaștere a inovației în evaluare;
- Susținerea prin politici publice a unei culturi a învățării reflexive și participative.

Concluzii

Flexibilizarea metodelor de evaluare reflectă maturizarea profesională a cadrului didactic și asumarea rolului său ca designer educațional. Prin adoptarea unor metode alternative, profesorii contribuie la:

- Transformarea evaluării într-un instrument de dezvoltare personală;

- Promovarea echității educaționale prin personalizare;
- Cultivarea încrederii în sine a elevilor și a motivației intrinseci;
- Construirea unei culturi a învățării autentice, colaborative și incluzive.

Astfel de exemple merită nu doar valorificate, ci și instituționalizate în politicile educaționale naționale, ca piloni ai unei educații moderne și umaniste. (Donoagă, 2023, p. 31)

c) Proiecte didactice interdisciplinare

Proiectele didactice interdisciplinare constituie o expresie complexă și inovatoare a libertății pedagogice, oferind cadrelor didactice oportunitatea de a depăși granițele disciplinelor tradiționale și de a construi experiențe educaționale semnificative, centrate pe conexiuni reale între conținuturi, competențe și provocările lumii contemporane.

Obiectivul central al acestor demersuri este dezvoltarea competențelor cheie ale elevilor – precum gândirea critică, rezolvarea de probleme, colaborarea, creativitatea și responsabilitatea socială – prin activități în care cunoștințele sunt aplicate integrat, în contexte relevante. (Toma, 2020, p. 96)

Proiectele interdisciplinare presupun o colaborare autentică între cadre didactice din domenii diferite, o flexibilitate ridicată în planificare și o abordare metodologică deschisă, în care se pot îmbina tehnici variate: cercetare aplicată, experiment, storytelling, analiză de caz, artă vizuală, simulare, dezbatere sau reflecție etică. Această abordare este susținută de teoriile pedagogiei integrative (Beane, 1997, p.52), care pledează pentru organizarea învățării în jurul unor teme centrale, cu relevanță personală și socială, și este promovată de organisme internaționale precum UNESCO în documentele privind educația pentru dezvoltare durabilă și învățarea pentru viață.

Exemple de bune practici educaționale

Proiecte tematice interdisciplinare în licee

În cadrul unor programe educaționale dedicate dezvoltării durabile, derulate în colaborare cu instituții naționale și internaționale, au fost concepute și promovate proiecte ce abordează teme precum gestionarea resurselor naturale sau responsabilitatea față de mediul înconjurător. Aceste inițiative au integrat conținuturi din biologie, matematică, chimie și educație civică, permițând elevilor să exploreze probleme globale în contexte locale. (Donoagă, 2023, p. 10)

Rezultate și impact educațional

Aplicarea proiectelor didactice interdisciplinare a generat următoarele rezultate observabile în instituțiile implicate:

- creșterea interesului și motivației elevilor pentru învățare prin teme actuale și concrete;
- dezvoltarea competențelor transversale în contexte autentice;
- stimularea gândirii critice, a colaborării și a responsabilității civice;
- facilitarea expresiei creative și a învățării integrate;
- întărirea rolului profesorului ca designer educațional și facilitator al învățării

Provocări și condiții de reușită

Implementarea acestor proiecte presupune, totuși, depășirea unor bariere sistemice, precum:

- lipsa timpului alocat colaborării între profesori;
- insuficiența resurselor logistice și materiale;
- absența unei culturi instituționale a învățării colaborative;
- presiunea programelor analitice rigide.

Pentru succesul acestui tip de practici este esențială susținerea la nivel managerial, dezvoltarea profesională continuă a cadrelor didactice și flexibilitatea curriculară. (Sadovei, 2020, p. 249)

Recomandări pentru extindere și multiplicare

- Elaborarea și diseminarea de ghiduri de proiecte interdisciplinare adaptate contextului național;
- Încurajarea finanțării proiectelor școlare prin granturi educaționale;
- Integrarea acestei abordări în formarea inițială și continuă a cadrelor didactice;
- Stimularea parteneriatelor educaționale între școli, ONG-uri și autorități locale pentru teme de interes comun (ecologie, patrimoniu, civism etc.).

Concluzii

Proiectele didactice interdisciplinare constituie o formă avansată de exercitare a libertății pedagogice, în care profesorul capătă rolul de arhitect al învățării autentice, iar elevul devine un participant activ, reflexiv și creativ în propriul său proces de formare. Ele susțin trecerea de la o pedagogie orientată pe conținut spre una orientată pe competențe și angajament, în deplin acord cu direcțiile curriculare moderne și principiile educației de calitate.

d) Clasele bilingve francofone – un model integrator

Clasele bilingve francofone din Republica Moldova constituie un model educațional inovator și coerent, ce reflectă exercitarea libertății pedagogice în contexte multiculturale și plurilingve. Acestea au fost dezvoltate în cadrul parteneriatului strategic dintre Ministerul Educației al Republicii Moldova, Agenția Universitară a Francofoniei (AUF) și Organizația Internațională a Francofoniei (OIF), având ca scop promovarea excelenței academice, a deschiderii interculturale și a plurilingvismului activ.

Obiectivul principal al acestor clase constă în consolidarea competențelor disciplinare și lingvistice ale elevilor prin integrarea conținuturilor științifice cu învățarea limbii franceze, conform principiilor didactice ale modelului CLIL – Content and Language Integrated Learning. (Râbacov, 2020, p. 28)

Această abordare presupune o reconfigurare profundă a practicii pedagogice, care implică:

- selecția și adaptarea resurselor autentice în limba franceză;
- construirea de secvențe didactice care valorifică interdisciplinaritatea;

- utilizarea strategiilor de predare centrate pe elev și învățarea activă;
- elaborarea unor instrumente de evaluare adaptate nivelului lingvistic

Clasele bilingve se înscriu într-o viziune educațională modernă, susținută de cadre teoretice precum pedagogia interculturală (Killen, 2006, p. 39) și modelele de educație plurilingvă promovate de Consiliul Europei, în care profesorul devine un facilitator al învățării integrate, iar elevul – un agent activ al propriei formări.

Exemple de bună practică

În mai multe licee francofone din Republica Moldova, profesorii de geografie și biologie au elaborat unități de învățare în limba franceză, utilizând resurse puse la dispoziție de AUF. Elevii au participat la:

- simulări de conferințe științifice;
- realizarea de postere tematice;
- redactarea de articole în limba franceză pentru revista școlii.

Aceste activități au favorizat dezvoltarea competențelor cognitive (analiză, sinteză, argumentare), dar și a celor afective și sociale (încredere în sine, cooperare, responsabilitate).

Valori pedagogice promovate

Clasele bilingve francofone permit exprimarea libertății pedagogice prin:

- alegerea resurselor și metodelor adaptate la nivelul lingvistic și cognitiv al elevilor;
- flexibilitate în proiectarea curriculară și evaluare;
- colaborarea transinstituțională cu lectori, formatori și experți din spațiul francofon;
- implicarea activă a profesorilor în elaborarea de materiale didactice și proiecte de schimb academic. (Râbacov, 2020, p. 31)

Manualele clasice sunt adesea completate sau chiar înlocuite cu surse autentice: articole de presă francofonă, studii de caz, reportaje video educative (TV5 MONDE, RFI), platforme interactive sau documentare.

Rezultate și impact educațional

Potrivit unui raport publicat de Biroul Național al AUF din Republica Moldova (2023), clasele bilingve francofone au generat:

- promovarea excelenței academice și a performanțelor la concursuri și olimpiade;
- dezvoltarea unui climat educațional deschis, tolerant și intercultural;
- formarea unei identități francofone durabile în rândul elevilor;
- stimularea creativității și a inițiativei educaționale din partea cadrelor didactice.

Provocări în implementare

În pofida beneficiilor evidente, dezvoltarea claselor bilingve presupune depășirea unor dificultăți:

- lipsa de resurse didactice adaptate pentru DNL (discipline non-lingvistice) în franceză;
- nivelul lingvistic inițial eterogen al elevilor;
- insuficienta formare specifică a unor cadre didactice;
- integrarea în Curriculumul Național într-un mod coerent și susținut.

Recomandări pentru multiplicare și durabilitate

- Extinderea rețelei de clase bilingve în toate regiunile Republicii Moldova;
- Elaborarea unui cadru metodologic oficial pentru predarea DNL în limba franceză;
- Organizarea de formări periodice pentru profesorii implicați în CLIL;
- Asigurarea accesului gratuit la resurse educaționale francofone de calitate;
- Crearea unui mecanism de recunoaștere a inovației didactice în acest domeniu.

Concluzie

Clasele bilingve francofone reprezintă o formă avansată de exercitare a libertății pedagogice instituționalizate, în care profesorii sunt încurajați să experimenteze, să creeze și să colaboreze într-un cadru intercultural autentic. Acestea oferă un model de bună practică replicabil, cu potențial de dezvoltare în direcția unei educații incluzive, democratice și de calitate, în deplină armonie cu direcțiile europene și francofone în domeniu.

e) Colaborarea între profesori și dezvoltarea echipelor didactice

Libertatea pedagogică nu presupune izolare profesională, ci se manifestă deplin în contexte de colaborare între cadrele didactice. În cadrul echipelor pedagogice funcționale, autonomia profesională devine o responsabilitate împărtășită, în care profesorii construiesc împreună medii de învățare mai coerente, mai inovatoare și mai adaptate nevoilor reale ale elevilor.

Obiectivul principal al colaborării didactice este îmbunătățirea calității actului educațional prin împărtășirea practicilor eficiente, planificarea comună, reflecția colectivă și dezvoltarea profesională continuă.

Fundamentare teoretică și politici educaționale

Colaborarea profesională autentică este recunoscută drept un pilon esențial în construirea școlilor eficiente și inovatoare. Astfel:

- ✓ Michael Fullan (2014, p. 56) afirmă că „numai prin interdependență profesională se pot construi organizații care învață";
- ✓ Andy Hargreaves & Dennis Shirley (2009, p. 82) susțin că „echipele pedagogice eficiente sunt motorul schimbării sistemice și al inovării durabile";
- ✓ Raportul OECD (2021) arată că profesorii care participă constant la colaborări colegiale (planificare comună, observare reciprocă, feedback profesional) își îmbunătățesc performanțele și contribuie direct la creșterea calității educației.
- ✓ La nivel național, Codul educației al Republicii Moldova (Legea Nr. 152/2014) și Planul de acțiuni pentru digitalizarea educației 2021–2025 susțin explicit colaborarea între profesori în vederea consolidării competențelor pedagogice și digitale (MEC, 2024).

Exemple de practici colaborative în școlile din Republica Moldova

Colaborarea între profesori devine un instrument esențial în dezvoltarea profesională continuă, dar și un factor determinant în crearea unui climat educațional favorabil inovației. În mai multe instituții educaționale din Republica Moldova, colaborarea profesională între cadrele didactice a devenit o practică constantă, susținută de necesitatea asigurării coerenței curriculare, a integrării metodelor inovatoare și a promovării învățării centrate pe elev. Observarea reciprocă a lecțiilor, planificarea didactică în echipă și schimbul de bune practici în cadrul cercurilor metodice au contribuit semnificativ la creșterea calității actului educațional.

Experiențele pozitive raportate de instituții din diverse regiuni ale țării evidențiază faptul că echipele didactice funcționale au potențial de a genera:

- cultură a învățării colaborative între profesori;
- diversificarea și adaptarea strategiilor didactice în funcție de nevoile reale ale elevilor;
- creșterea gradului de inovație în procesul educațional;
- un climat profesional bazat pe încredere, reflecție și sprijin reciproc.

De exemplu, în cadrul unor instituții liceale, proiectele interdisciplinare, activitățile extracurriculare tematice sau campaniile educaționale sunt dezvoltate de echipe formate din profesori de discipline diferite, care își coordonează intervențiile pedagogice și urmăresc obiective comune de formare.

Astfel de practici demonstrează că libertatea pedagogică este consolidată în contexte de colaborare profesională autentică, în care cadrele didactice nu acționează izolat, ci în parteneriat, asumându-și împreună responsabilitatea pentru calitatea procesului educațional și succesul elevilor.

Condiții favorabile colaborării didactice

Pentru ca aceste practici să devină durabile și replicabile, este necesară existența următoarelor condiții:

- Leadership participativ și deschis din partea conducerii instituției;
- Timp alocat explicit pentru planificare, analiză didactică și activități metodice;
- Formare continuă specifică în domenii precum coaching educațional, feedback colegial și învățare colaborativă;
- Recunoaștere formală a implicării în echipe (prin fișa postului, evaluarea anuală, portofolii profesionale etc.).

Concluzii

Colaborarea între profesori contribuie decisiv la consolidarea unei culturi profesionale reflexive, dinamice și deschise inovării. În acest cadru, libertatea pedagogică devine un catalizator al calității, al solidarității profesionale și al unei educații centrate pe elev. Dezvoltarea echipelor didactice trebuie încurajată și sprijinită prin politici instituționale și prin includerea acestei dimensiuni în standardele de calitate educațională.

f) Libertatea pedagogică în contextul inovării educaționale

Libertatea pedagogică nu se rezumă doar la autonomie metodologică, ci implică și capacitatea cadrelor didactice de a selecta, adapta și crea resurse educaționale relevante și eficiente. Într-un peisaj educațional marcat de diversitate și transformare tehnologică, profesorul joacă un rol esențial în proiectarea unui demers didactic flexibil, contextualizat și centrat pe elev.

1. Fundamente teoretice ale inovației didactice

Philippe Meirieu (2009, p. 73) afirmă că profesorul este *„un artizan al sensului"*, capabil să creeze resurse adaptate realității clasei. UNESCO (2021) subliniază în *„Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education"* importanța autonomiei profesionale în inovarea resurselor și metodelor educaționale, ca pilon central al unui învățământ de calitate.

Aplicarea creativă a resurselor didactice în contexte variate

Cadrele didactice care beneficiază de libertate pedagogică autentică valorifică resursele didactice prin

- adaptarea manualelor și fișelor în funcție de nevoile reale ale elevilor;
- integrarea resurselor autentice: articole de presă, documente oficiale, reclame, materiale multimedia;
- crearea de materiale proprii: povești digitale, hărți conceptuale, fișe personalizate;
- aplicarea unor metode interactive precum învățarea prin proiecte, clasele inversate sau jocul didactic.

2. Integrarea reflexivă a tehnologiei digitale – componentă a libertății pedagogice

Libertatea pedagogică implică nu doar alegerea conținuturilor și metodelor de predare, ci și decizia informată privind utilizarea tehnologiei digitale în procesul educațional. Cadrele didactice trebuie să beneficieze de autonomia necesară pentru a selecta, adapta și combina instrumente digitale în funcție de specificul clasei, obiectivele didactice și nevoile elevilor. Această autonomie tehnopedagogică favorizează personalizarea învățării, crește motivația elevilor și stimulează gândirea critică și creativă. (Slavin, 1995, p.104)

Mai jos este prezentat un exemplu de categorisire a resurselor digitale, cu funcționalitățile și scopurile educaționale asociate:

Tabelul 3. Resurse digitale educaționale și funcțiile lor didactice

Tip de resursă	**Exemple**	**Scop educațional**
Evaluare formativă	Kahoot, Quizizz	Gamificare, feedback instant
Colaborare și reflecție	Padlet, Jamboard	Brainstorming, reflecție colectivă
Prezentare vizuală	Genially, Canva	Vizualizare atractivă și interactivă
Organizare și comunicare	Google Classroom	Gestionarea clasei și a materialelor
Creație multimedia	Audacity, Vocaroo	Elaborarea de proiecte media, podcasturi

4. Cadrul instituțional și resursele educaționale deschise (RED)

Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova încurajează utilizarea tehnologiilor educaționale și a resurselor deschise prin planul de acțiuni pentru digitalizarea educației 2021–2025. Integrarea creativă și reflexivă a resurselor didactice și a tehnologiilor digitale contribuie esențial la:

- stimularea motivației și a implicării active a elevilor;
- personalizarea procesului de învățare și adaptarea la stilurile diverse;
- dezvoltarea gândirii critice, a creativității și a competențelor digitale;
- promovarea incluziunii și echității prin acces deschis la conținuturi variate;
- transformarea școlii într-un spațiu de învățare interactiv, colaborativ și orientat spre competențe.

Inovația în utilizarea resurselor didactice și tehnologice nu este doar o oportunitate, ci o necesitate într-o societate bazată pe cunoaștere. Aceasta presupune o cultură profesională în care profesorul este susținut și încurajat să creeze, să adapteze și să experimenteze. Libertatea pedagogică devine astfel un catalizator al schimbării durabile, contribuind la dezvoltarea unei educații de calitate, relevante și centrate pe elev.

2.2. Modele internaționale de exercitare a libertății pedagogice: repere pentru sistemul educațional din Republica Moldova

Libertatea pedagogică reprezintă un principiu fundamental al profesiei didactice, recunoscut în mod formal în numeroase sisteme educaționale contemporane. Totuși, modul în care această libertate este garantată și aplicată variază considerabil, în funcție de cadrul legislativ național, gradul de descentralizare a politicilor educaționale, cultura organizațională a instituțiilor și încrederea socială acordată cadrelor didactice. Studiile comparative internaționale evidențiază o diversitate de modele funcționale, oferind repere valoroase pentru analiza și dezvoltarea politicilor educaționale din Republica Moldova.

Finlanda este adesea menționată ca un exemplu emblematic de bună practică în promovarea libertății pedagogice. Cadrele didactice din această țară beneficiază de o autonomie profesională substanțială în alegerea metodelor, conținuturilor și resurselor educaționale, în cadrul unui curriculum național flexibil care oferă orientări generale, nu prescripții detaliate. Procesul de formare inițială a profesorilor se desfășoară exclusiv în instituții de cercetare, iar statutul profesional al cadrelor didactice este înalt valorizat social. Autonomia pedagogică este dublată de un puternic sentiment al responsabilității profesionale și de o cultură instituțională axată pe colaborare și încredere reciprocă.

După cum afirmă Pasi Sahlberg (2015, p. 63), expert recunoscut în politici educaționale, *„autonomia pedagogică nu este o concesie, ci o recunoaștere a competenței profesionale dobândite prin formare avansată și printr-o cultură instituțională bazată pe încredere*". De altfel, în Finlanda, inspecțiile externe sunt reduse la minimum, accentul fiind pus pe autoevaluare și dezvoltare profesională continuă.

Canada (Ontario) reprezintă un exemplu relevant de echilibru între standardele curriculare naționale și libertatea pedagogică exercitată în mod profesionist la nivel local. În această provincie canadiană, libertatea pedagogică este susținută printr-un model descentralizat de implementare a curriculumului, care le permite profesorilor să adapteze strategiile didactice și să personalizeze învățarea în funcție de realitățile fiecărei clase și comunități școlare.

Cadrele didactice din Ontario sunt încurajate să participe activ la comunități profesionale de învățare, care facilitează schimbul de bune practici, reflecția pedagogică și dezvoltarea continuă. Această cultură colaborativă este sprijinită de politici educaționale care recunosc valoarea profesionalismului didactic și oferă cadrelor didactice cadrul instituțional necesar pentru inovare și autonomie responsabilă. Andy Hargreaves și Dennis Shirley (2012, p. 88), cercetători de renume în domeniul leadershipului educațional, subliniază în acest sens că *„libertatea pedagogică autentică nu poate exista în absența angajamentului profesional susținut de un sistem educațional care valorizează inovația și învățarea continuă"*.

Franța constituie un caz particular în ceea ce privește exercitarea libertății pedagogice. Deși acest principiu este garantat prin legislație, în special prin Codul Educației, aplicarea sa este condiționată de caracterul profund centralizat al sistemului educațional francez. Curriculumul Național este detaliat și uniform la nivelul întregii țări, conținând obiective precise și conținuturi obligatorii, ceea ce reduce marja de adaptare a profesorului.

Libertatea pedagogică în Franța se manifestă cu precădere în alegerea metodelor didactice, dar este limitată în ceea ce privește conținuturile și evaluarea, care rămân strict reglementate. Sistemul de inspecție școlară este activ și are un rol important în verificarea aplicării politicilor educaționale, ceea ce contribuie la menținerea unui nivel standardizat de calitate, dar diminuează inovația individual. (Meirieu, 2005, p. 100)

Germania reprezintă un exemplu relevant de sistem educațional în care libertatea pedagogică este structurată prin descentralizare federală. Fiecare land (stat federal) are autoritate deplină asupra politicilor educaționale, ceea ce duce la o diversitate de modele curriculare și organizaționale, adaptate contextului regional. În acest cadru, profesorii beneficiază de autonomie reală, atât în alegerea metodelor didactice, cât și în implicarea directă în proiectarea și adaptarea conținuturilor curriculare. Această descentralizare favorizează apariția unor practici pedagogice inovatoare, centrate pe nevoile elevilor și pe specificul local al instituției de învățământ. Participarea profesorilor la elaborarea programelor educaționale, precum și responsabilitatea asumată în ceea ce privește calitatea predării, reflectă o cultură profesională bazată pe încredere și competență. (Altbach, 2001, p. 41)

Estonia este recunoscută la nivel internațional pentru reformele educaționale centrate pe inovație digitală și autonomie profesională. În cadrul unui sistem flexibil, profesorii beneficiază de libertate pedagogică substanțială în selectarea metodelor de predare, a resurselor educaționale și a strategiilor de evaluare. Această autonomie este dublată de o cultură instituțională care încurajează responsabilitatea profesională, învățarea colaborativă și utilizarea tehnologiilor educaționale avansate.

În contextul reformei curriculare din 2011, Estonia a adoptat un Curriculum Național deschis, care stabilește competențele-cheie și rezultatele învățării, dar lasă profesorilor și școlilor libertatea de a decide asupra conținuturilor și metodologiilor. Digitalizarea educației este una dintre prioritățile strategice ale guvernului, ceea ce a permis dezvoltarea mai multor platforme educaționale naționale integrate în activitatea zilnică a profesorilor. Succesul Estoniei în promovarea autonomiei pedagogice este rezultatul unei viziuni integrate asupra inovației, care combină autonomia decizională, investiția în formarea continuă și susținerea tehnologică a profesorilor (OECD, 2020, p. 42)

Recomandare metodologică:

Pentru o înțelegere aprofundată a conținutului prezentat și pentru a încuraja gândirea critică, se recomandă utilizarea unei fișe de reflecție cu întrebări orientative, valoroase atât în cadrul formării continue, cât și pentru autoanaliza practicii profesionale. (vezi Anexa 1)

2.3. Rolul proactiv al cadrelor didactice în promovarea libertății pedagogice

Libertatea pedagogică este înțeleasă în mod complex ca autonomie profesională, capacitate de decizie didactică și implicare responsabilă în viața școlii. Nu este suficient ca acest concept să fie consacrat juridic sau teoretic – el trebuie să fie trăit și asumat de cadrele didactice în practica educațională cotidiană. Profesorii devin, astfel, pilonii principali în construirea unui climat educațional în care libertatea pedagogică este respectată, susținută și valorificată.

De la drept la practică: profesorul ca agent de libertate

Exercitarea libertății pedagogice presupune o combinație între inițiativă personală, angajament profesional și responsabilitate socială. Profesorul nu este un simplu executant al normelor curriculare, ci un creator de contexte de învățare autentice, un modelator de gândire critică și un promotor al valorilor democratice.

Gert Biesta (2013, p. 68) subliniază importanța *„capacității de analiză și decizie educațională"* ca expresie a unei autonomii reflexive iar Ioan Cerghit (2008, p.79) afirmă că profesorul cu adevărat profesionist este cel care *„interpretează și adaptează"* cerințele curriculare în funcție de nevoile elevilor și contextul clasei. De asemenea, Mircea Bertea (2022, p. 85) susține că *„libertatea pedagogică autentică este aceea care se exercită în cadrul unei culturi organizaționale favorabile și a unei conștiințe profesionale dezvoltate"*.

Componentele proactivității pedagogice

- ***Autonomie în proiectarea didactică***

Profesorul proactiv nu se limitează la implementarea ghidurilor curriculare, ci le transformă în instrumente flexibile, adecvate realităților specifice ale elevilor.

- ***Angajament față de formarea continuă***

Formarea continuă nu este doar o obligație administrativă, ci o nevoie profesională. Donald Schön (1983, p. 71) definește profesorul ca *„practician reflexiv"*, capabil să învețe din experiență. În același sens, Elena Joița (2006, p. 69) afirmă că dezvoltarea personală și profesională a cadrelor didactice este esențială pentru menținerea unei gândiri pedagogice critice.

- ***Exprimarea vocii profesionale***

Implicarea activă a cadrelor didactice în viața instituțională a școlii constituie o manifestare concretă a libertății pedagogice și a responsabilității civice. Participarea la consilii de administrație, comisii metodice, grupuri de lucru curriculare sau la alte structuri decizionale oferă profesorilor posibilitatea de a-și face auzită vocea profesională și de a influența direcțiile strategice ale educației.

Michael Fullan (2016, p. 80) subliniază rolul profesorilor ca *„agenți ai schimbării"*, accentuând că o cultură educațională sănătoasă se bazează pe colaborare, inițiativă și leadership partajat. Profesorii care se angajează activ în elaborarea politicilor educaționale sau în adaptarea curriculei locale demonstrează nu doar expertiză, ci și angajament față de binele public.

În acest sens, exprimarea vocii profesionale presupune:

- ✓ curajul de a contesta constructiv deciziile impuse de sus în jos;
- ✓ inițiativa de a propune alternative pedagogice inovatoare;
- ✓ reflecție critică și solidaritate profesională în fața provocărilor sistemice;
- ✓ comunicare transparentă și etică cu toți actorii educaționali.

Pentru ca această voce să aibă impact real, este necesară consolidarea unui cadru instituțional care să încurajeze participarea democratică, să recunoască meritele și să valorifice expertiza cadrelor didactice.

- ***Apărarea drepturilor profesionale***

Libertatea pedagogică trebuie apărată în mod asumat și responsabil, ca o condiție esențială a exercitării vocației didactice într-un climat democratic. Day (2010, p. 36) atrage atenția asupra importanței conștiinței critice în raport cu sistemul și normele acestuia, pledând pentru o formare a cadrelor didactice axată pe echitate, rezistență etică și angajament civic. În acest sens, apărarea libertății pedagogice nu se reduce doar la revendicarea unor drepturi formale, ci implică și capacitatea profesorului de a analiza critic politicile educaționale, de a denunța practicile abuzive, de a contribui activ la reforme și de a promova valori precum justiția socială, incluziunea și demnitatea profesională.

Efectele proactivității pedagogice

✓ Creșterea motivației și implicării active a elevilor;

✓ Reducerea fenomenului de epuizare profesională (burnout) la profesori;

✓ Îmbunătățirea climatului instituțional prin promovarea valorilor democratice;

✓ Apariția și diseminarea unor modele de bună practică cu impact sistemic;

✓ Consolidarea încrederii publice în rolul social al profesorului.

Recomandări metodologice pentru formatori

✓ Încurajați cadrele didactice să reflecteze asupra propriei autonomii profesionale prin ateliere de autoevaluare și analiză de cazuri;

✓ Promovați schimbul de bune practici în cadrul rețelelor profesionale și al comunităților de învățare;

✓ Utilizați metode participative (dezbatere, forum deschis) pentru dezvoltarea gândirii critice pedagogice;

✓ Sprijiniți elaborarea de proiecte didactice inovatoare care valorifică libertatea pedagogică în contexte concrete;

✓ Valorificați rezultatele reflecției pedagogice în rapoarte de progres instituțional și în propuneri de politici educaționale locale.

Concluzie

Rolul proactiv al cadrelor didactice este fundamental pentru exercitarea reală și durabilă a libertății pedagogice. Prin inițiativă, reflecție, colaborare și curaj profesional, profesorii pot deveni nu doar facilitatori ai învățării, ci și arhitecți ai unei educații democratice, incluzive și inovatoare.

Activitate practică:
Simularea deciziei didactice în contexte provocatoare – Studiu de caz despre libertatea pedagogică

Scopul activității

Dezvoltarea capacității cadrelor didactice de a analiza situații educaționale reale, de a corela practicile pedagogice cu cadrul legislativ în vigoare și de a formula poziții profesionale asumate și argumentate în fața presiunilor instituționale sau sociale. Parcurgerea etapelor de lucru va consolida aplicarea cadrului legislativ național și internațional în context didactic, va încuraja formularea de poziții profesionale bazate pe valori și norme juridice și va stimula dezvoltarea reflecției critice și a conduitei etice în raport cu dileme pedagogice.

1. Obiectivele activității

- ✓ Analizarea și interpretarea unor situații educaționale în care libertatea pedagogică este pusă la încercare;
- ✓ Corelarea drepturilor și responsabilităților cadrului didactic cu cadrul legislativ național și european;
- ✓ Elaborarea de soluții și poziții profesionale în fața presiunilor instituționale sau parentale;
- ✓ Dezvoltarea gândirii critice, colaborative și reflexive în contexte pedagogice complexe.

2. Resurse necesare

Documente legislative și normative (fizic sau digital):

Codul Educației al Republicii Moldova (Legea nr. 152/2014, art. 7, 25, 104);

Declarația Universală a Drepturilor Omului (art. 26);

Convenția ONU privind Drepturile Copilului (art. 29);

Materiale auxiliare:

Studii de caz tipărite, fișe de lucru și grile de reflecție, flipchart, markere, proiector (vezi Anexa 2 și Anexa 3).

Spațiu de lucru: Sală de clasă sau sală de ședințe, care să permită munca pe grupuri și apoi prezentarea concluziilor în plen.

3. Durată recomandată

90–120 minute (adaptabil în funcție de timpul disponibil și de dinamica grupului).

4. Desfășurarea activității

4.1. Introducere și cadran teoretic (15–20 min)

Formatorul prezintă cadrul conceptual și legal al libertății pedagogice. Se definesc clar conceptele de libertate pedagogică, autonomie instituțională și standarde curriculare. Întrebare

de lansare: *„Care este spațiul real de libertate pedagogică pe care simțiți că îl aveți în activitatea dumneavoastră zilnică?"*

4.2. Organizarea lucrului pe grupuri și distribuirea studiilor de caz (5 min)

Participanții sunt împărțiți în grupuri de 4–6 persoane. Fiecare grup primește un studiu de caz care descrie o situație reală sau plauzibilă, în care libertatea pedagogică este pusă în discuție.

4.3. Analiza în grupuri (30–35 min)

Folosind fișa de lucru, fiecare grup analizează cazul primit. Fișa de lucru include:

- Problema centrală identificată;
- Drepturi și responsabilități ale cadrului didactic;
- Elemente de constrângere sau interferență nejustificată;
- Articole de lege relevante;
- Soluții și argumente profesionale posibile.

Exemple de studii de caz:

Metodă creativă vs. presiune de uniformizare – joc de rol respins de părinți;

Evaluare alternativă vs. așteptările părinților – utilizarea portofoliului criticată;

Manualul alternativ vs. uniformizarea impusă – libertatea de alegere a resurselor didactice.

4.4. Prezentarea și dezbaterea în plen (30–40 min)

Fiecare grup prezintă concluziile. Facilitatorul moderează discuția, completează cu referințe legislative și stimulează gândirea critică, asigurând respectul opiniilor divergente.

4.5. Reflecție individuală scrisă (10–15 min)

Fiecare participant răspunde în scris la:

Ce am descoperit despre rolul meu în apărarea libertății pedagogice?

Ce instrumente legislative pot invoca?

Ce voi schimba în practica mea educațională?

4.6. Produse finale opționale:

- Hartă conceptuală a drepturilor profesionale;
- Scrisoare-model de poziție profesională către conducerea școlii;
- Propuneri de completare a regulamentelor interne.

5. Evaluare

Activitatea se încheie cu o evaluare de tip feed-back rapid (verbal sau scris) cu accent pe relevanța experienței și posibilitățile de aplicare în practică.

6. Concluzie

Activitatea propusă îmbină dimensiunea juridică cu cea practică și valorizează inițiativa profesorului ca actor al schimbării educaționale. Exersarea libertății pedagogice prin analiza de caz, contribuie la dezvoltarea unei culturi reflexive și la consolidarea profesionalismului didactic, în acord cu valorile libertății și responsabilității pedagogice.

Capitolul III. Strategii didactice inovative pentru dezvoltarea libertății pedagogice

Promovarea libertății pedagogice nu presupune îndepărtarea de cadrul curricular, ci valorificarea acestuia prin utilizarea unor abordări flexibile, creative și adaptate nevoilor reale ale elevilor. Demersul didactic modern urmărește stimularea participării active, a explorării personale și a dezvoltării competențelor necesare unei societăți bazate pe cunoaștere și inovare. În acest context, rolul profesorului se redefinește: acesta devine facilitator al învățării, arhitect al experiențelor educaționale și mentor care susține autonomia, motivația intrinsecă și responsabilitatea elevilor față de propriul proces formativ.

În această secțiune sunt analizate strategii didactice inovative ce consolidează libertatea pedagogică, având ca obiectiv crearea unui mediu educațional dinamic, deschis și orientat către dezvoltarea competențelor transversale necesare secolului XXI. Prin implementarea unor metode interactive, colaborative și digitale, învățarea capătă valențe formative profunde, devenind un proces personalizat, motivațional și eficient.

3.1. Metode active și participative eficiente în procesul instructiv-educativ

Libertatea pedagogică se manifestă în mod deosebit prin capacitatea profesorului de a selecta și adapta metode didactice care valorifică potențialul elevilor și promovează o învățare semnificativă. Metodele active și participative au un rol esențial în formarea autonomiei intelectuale, stimularea gândirii critice și asumarea responsabilității în procesul educațional. Ele contribuie la transformarea elevului din receptor pasiv de informație într-un participant activ, capabil să investigheze, să evalueze și să construiască sensuri proprii.

Conform cercetărilor pedagogice (Robinson, 2011, p. 49), utilizarea strategiilor participative are un impact major asupra performanțelor școlare, asupra implicării elevilor și asupra calității actului educațional. În acest cadru teoretic, vor fi analizate patru metode didactice active și participative care oferă profesorului un spațiu amplu de manifestare a libertății profesionale, respectând totodată rigorile curriculare.

Fiecare metodă este prezentată prin prisma contribuției sale la dezvoltarea autonomiei, a creativității și a implicării conștiente a elevilor în procesul de învățare. De asemenea, vor fi oferite exemple practice și recomandări de aplicare, pentru a facilita transferul acestor strategii în practica educațională curentă.

Învățarea prin descoperire

Învățarea prin descoperire își are baza în teoria constructivistă a învățării și reprezintă un demers pdeagogic prin care elevul este implicat activ în explorarea realității, formularea de ipoteze, investigarea fenomenelor și construirea propriilor cunoștințe. În loc să primească informațiile într-o formă finalizată, elevul este provocat să descopere concepte, relații și reguli prin experiență directă și reflecție personală. Astfel, procesul de învățare capătă o dimensiune formativă profundă, stimulând autonomia, inițiativa și gândirea critică.

Rolul profesorului este acela de facilitator și ghid, care creează contexte de învățare relevante, pune întrebări problematizatoare și oferă resurse și repere necesare pentru sprijinirea procesului investigativ, fără a limita libertatea elevului de a explora și interpreta datele. Conform viziunii lui Dewey (1938, p. 73), cunoașterea dobândită prin descoperire este mai durabilă și mai profund integrată în structurile cognitive ale individului, comparativ cu învățarea reproductivă.

Etapele metodei

- identificarea unei situații-problemă relevante;
- formularea ipotezelor de lucru;
- investigarea sistematică (observație, experiment, analiză de date);
- formularea concluziilor pe baza evidențelor;
- reflecția asupra procesului și a rezultatelor obținute.

Exemplu didactic

La disciplina **Științe**, elevii sunt organizați pe grupe și primesc sarcina de a cultiva semințe în condiții diferite de lumină (plin soare, lumină difuză, întuneric). Pe parcursul a 7–10 zile, elevii observă creșterea plantelor, notează datele, compară rezultatele și formulează concluzii cu privire la rolul luminii în procesul de fotosinteză. Activitatea culminează cu o prezentare a concluziilor, urmată de o discuție ghidată despre importanța factorilor de mediu în dezvoltarea organismelor vii.

Beneficii educaționale

- stimulează curiozitatea și motivația intrinsecă;
- dezvoltă autonomia intelectuală și inițiativa personală;
- consolidează gândirea critică și competențele de investigare științifică;
- favorizează transferul cunoștințelor în situații noi;
- întărește capacitatea de analiză, argumentare și inferență logică.

Învățarea bazată pe proiecte (Project-Based Learning)

Învățarea bazată pe proiecte reprezintă o strategie didactică centrată pe rezolvarea unor probleme autentice, relevante și semnificative pentru viața elevilor. Această metodă promovează implicarea activă, responsabilitatea personală și colaborarea, oferind elevilor oportunitatea de a integra și aplica cunoștințe din mai multe arii curriculare într-un context concret. Profesorul dispune de libertate metodologică în selectarea temei, stabilirea etapelor, alegerea resurselor și a modalităților de evaluare, ceea ce transformă acest tip de învățare într-un spațiu privilegiat pentru manifestarea libertății pedagogice.

Proiectul devine astfel un demers complex și interdisciplinar, în care elevii investighează o problemă, planifică activități, colaborează în echipă, realizează produse concrete și prezintă public rezultatele. Conform cercetărilor lui Moon (1999, p. 36), această metodă determină o învățare mai profundă, crește implicarea și motivația elevilor, iar Paul (2014, p. 107) evidențiază faptul că proiectele autentice favorizează dezvoltarea competențelor secolului XXI, precum gândirea critică, comunicarea și creativitatea.

Etapele metodei

- identificarea unei provocări sau a unei probleme reale;
- planificarea activităților și stabilirea sarcinilor;
- cercetare, documentare și colectare de informații;

- realizarea produsului final (material, digital, artistic, social etc.);
- prezentarea publică a proiectului;
- evaluarea procesului și reflecția asupra rezultatelor.

Exemplu didactic

În ciclul gimnazial, elevii desfășoară spre exemplu, proiectul *„Festivalul lecturii"* în colaborare cu biblioteca școlii, părinții și scriitori locali. Activitățile includ realizarea materialelor de promovare, organizarea atelierelor creative, lansări de carte, momente artistice și activități interactive cu scopul de a încuraja lectura în rândul colegilor și al comunității. La final, elevii prezintă public demersul și rezultatele obținute, iar feedback-ul este colectat atât de la colegi, cât și de la participanții externi.

Beneficii educaționale

- dezvoltarea gândirii critice și a capacității de rezolvare a problemelor;
- stimularea creativității și a inițiativei personale;
- consolidarea competențelor de comunicare, colaborare și management al proiectelor;
- formarea spiritului civic și a responsabilității față de comunitate;
- integrarea cunoștințelor interdisciplinare și transferul acestora în contexte reale.

Bolton (1992, p. 95) argumentează că proiectele autentice conduc la o învățare durabilă și la un nivel ridicat de angajament al elevilor. Ciolan (2008 p. 136,) susține că abordarea prin proiecte este o formă superioară de organizare a învățării, capabilă să stimuleze autonomia și responsabilitatea elevului. În completare, Lipman (2003, p. 35) subliniază că învățarea bazată pe proiecte se aliniază cerințelor educației moderne, favorizând dezvoltarea competențelor transversale și adaptarea la provocările societății cunoașterii.

Metoda studiului de caz

Metoda studiului de caz reprezintă o strategie didactică centrată pe analiza aprofundată a unei situații reale sau simulate, caracterizată prin complexitate și necesitatea luării unor decizii argumentate. Această metodă plasează elevul în postura de analist al situațiilor problematice, solicitându-i identificarea aspectelor esențiale, formularea de explicații și argumente, precum și găsirea posibilelor soluții. Prin natura sa aplicativă, studiul de caz valorifică experiențele elevilor și facilitează transferul cunoștințelor teoretice în contexte reale de viață, contribuind totodată la dezvoltarea responsabilității personale și sociale.

Rolul profesorului este acela de mediator al învățării, care selectează situații relevante, stimulează reflecția critică, pune întrebări orientative și organizează discuții constructive. Elevul este încurajat să-și exprime opiniile, să justifice soluțiile propuse și să evalueze consecințele diferitelor alternative de acțiune. Conform lui Moeglin (2002, p. 159), studiul de caz susține gândirea strategică și capacitatea de decizie, în timp ce Miclea (1999, p. 41) subliniază dimensiunea formativă a metodei, prin dezvoltarea abilităților metacognitive și a responsabilității morale. Killen (2006, p. 45) accentuează faptul că analiza situațiilor concrete contribuie la formarea competențelor sociale și emoționale, esențiale pentru viața în comunitate.

Etapele metodei

- prezentarea și familiarizarea cu situația de analizat;
- analiza detaliată a contextului și identificarea elementelor problematice;
- identificarea actorilor implicați și a cauzelor care au generat situația;
- formularea și argumentarea soluțiilor posibile;
- reflecția finală asupra alternativelor propuse și a consecințelor acestora.

Exemplu didactic

Elevii sunt invitați să analizeze cazul unui coleg marginalizat social în cadrul clasei. După prezentarea situației, ei investighează factorii care au condus la excludere (dificultăți sociale, prejudecăți, comportamente discriminatorii etc.), discută rolul fiecărui actor implicat (elevi, profesori, familie, comunitate) și formulează strategii concrete pentru facilitarea reintegrării și promovarea unui climat școlar incluziv. Activitatea se încheie cu o reflecție colectivă asupra valorilor empatiei, respectului și solidarității.

Beneficii educaționale

- dezvoltarea gândirii critice și a capacității de analiză complexă;
- formarea competențelor etice și sociale;
- stimularea empatiei și înțelegerii diversității umane;
- consolidarea capacității de argumentare și luare a deciziilor;
- dezvoltarea abilității de gestionare a situațiilor problematice și dilemelor morale. (Rosenberg, 2015, p. 81)

Miclea (1999) evidențiază rolul studiului de caz în dezvoltarea meta-cogniției și a responsabilității personale în situații complexe. Killen (2006, p. 42) arată că această metodă contribuie decisiv la formarea abilităților de analiză, comunicare și luare a deciziilor. Moeglin (2002) subliniază caracterul situațional al învățării, afirmând că studiul de caz oferă elevilor oportunitatea de a explora relațiile sociale și implicațiile etice ale propriilor decizii

Învățarea prin joc didactic

Învățarea prin joc didactic constituie o strategie pedagogică modernă și eficientă, ce valorifică potențialul ludic al elevilor pentru atingerea obiectivelor educaționale într-un mod motivant, atractiv și accesibil. Fundamentată pe ideea că jocul este o formă naturală de explorare și învățare a realității în copilărie, această metodă stimulează implicarea activă, spontaneitatea, curiozitatea și dorința de a învăța. Profesorului îi revine rolul de designer al situațiilor ludice, având libertatea de a crea, adapta sau selecta jocuri în funcție de vârsta elevilor, particularitățile de dezvoltare și conținuturile curriculare vizate.

Învățarea prin joc integrează dimensiunea afectivă a educației, creând un climat pozitiv, lipsit de tensiune evaluativă, care favorizează experimentarea, asumarea riscurilor cognitive și manifestarea creativității. Conform perspectivei lui Piaget (1951), jocul este o activitate culturală fundamentală care are un rol important în dezvoltarea cognitivă. Pănișoară (2020) și Pănișoară (2017) evidențiază, la rândul lor, funcția formativă a jocului, acesta având capacitatea de a socializa, motiva și stimula interacțiunea constructivă dintre elevi.

Tipuri de jocuri didactice

- jocuri de rol și simulări;
- concursuri didactice (ex.: „Detectivul gramatical”);
- jocuri de logică și rezolvare de probleme;
- jocuri digitale interactive (ex.: Kahoot, Quizizz, Wordwall).

Exemplu didactic

În cadrul unei lecții de *Limba și literatura română*, spre exemplu, elevilor le este propus jocul „*Detectivii gramaticali*”. Aceștia primesc un text criptat, care conține greșeli gramaticale ascunse, și au sarcina de a le identifica și corecta într-un timp limită. Activitatea promovează reflecția critică asupra normelor lingvistice, colaborarea între colegi și dezvoltarea competențelor lingvistice prin interacțiune activă și spirit competitiv pozitiv.

Beneficii educaționale

- creșterea motivației intrinseci și a interesului pentru activitate;
- stimularea participării active și a implicării cognitive;
- dezvoltarea creativității, flexibilității și gândirii strategice;
- facilitarea învățării prin experiență și experimentare;
- promovarea cooperării, spiritului de echipă și gestionării emoțiilor;
- crearea unui mediu educațional pozitiv și dinamic.

Recomandări metodologice pentru cadrele didactice

Pentru valorificarea optimă a metodelor active și participative, în spiritul libertății pedagogice și al centării procesului educațional pe elev, se recomandă următoarele direcții strategice:

- ***Planificarea integrată și flexibilă a strategiilor didactice***

Cadrele didactice pot integra metodele interactive în proiectarea didactică pe termen scurt și lung (zilnic, săptămânal, semestrial), asigurând coerență între obiective, conținuturi, metode, resurse și evaluare. Este importantă menținerea flexibilității, astfel încât strategiile să poată fi ajustate în funcție de ritmul, interesele și nevoile de învățare ale elevilor.

- ***Diversificarea formelor și criteriilor de evaluare***

Se recomandă utilizarea evaluării formative și alternative, prin instrumente precum autoevaluarea, evaluarea colegială, portofoliul educațional, jurnalele reflexive și rubricile de apreciere. Aceste instrumente sprijină dezvoltarea metacogniției, responsabilității personale și capacității elevilor de a-și monitoriza progresul.

- ***Stimularea participării elevilor în procesul decizional***

Implicarea elevilor în alegerea temelor, metodelor de lucru (individual, colaborativ, proiecte interdisciplinare), resurselor și formelor de prezentare promovează motivația intrinsecă, asumarea rolului activ în învățare și formarea unei mentalități participative și democratice.

- ***Ancorarea activităților didactice în realitățile comunității***

Strategiile de predare pot integra teme relevante social, proiecte colaborative cu instituții locale, parteneriate educaționale și situații reale de viață. Această orientare contextuală contribuie la dezvoltarea competențelor civice, sociale și etice, consolidând relevanța învățării pentru comunitate.

- ***Integrarea tehnologiilor educaționale interactive***

Utilizarea resurselor digitale (de ex. Google Classroom, Padlet, Wordwall, Kahoot, Quizizz) este recomandată pentru diversificarea experiențelor de învățare, facilitarea colaborării, creșterea interactivității și dezvoltarea competențelor digitale. Platformele și aplicațiile interactive pot constitui instrumente esențiale pentru stimularea gândirii critice și creativității elevilor.

Concluzie

Strategiile didactice inovative nu reprezintă doar opțiuni metodologice, ci expresii concrete ale libertății pedagogice și ale unei viziuni moderne asupra actului educațional. Implementarea metodelor active și participative contribuie la crearea unui climat educațional deschis, stimulativ și incluziv, favorizând dezvoltarea competențelor cognitive, socio-emoționale și etice ale elevilor. În acest context, libertatea pedagogică dobândește consistență profesională, etică și didactică, devenind premisă fundamentală pentru transformarea școlii într-un spațiu al creativității, responsabilității și participării democratice.

3.2. Cultivarea gândirii critice și facilitarea dialogului deschis în sala de clasă

În contextul societății contemporane, caracterizată prin abundență informațională, interconectivitate globală și diversitate culturală, cultivarea gândirii critice și promovarea dialogului deschis devin repere esențiale ale educației democratice. Școala nu mai are doar rolul de a transmite cunoștințe, ci acela de a forma cetățeni reflexivi, responsabili și capabili să participe activ la viața socială. Astfel, dezvoltarea unei culturi a dialogului și argumentării în mediul școlar reprezintă o componentă centrală a libertății pedagogice și a unui proces educațional modern și incluziv. digitale (OECD, 2019)

Definirea conceptelor-cheie

Gândirea critică

Potrivit lui Stenhouse (1983, p. 49), gândirea critică este *„gândirea rezonabilă și reflexivă, orientată spre decizie și acțiune*". Aceasta presupune capacitatea elevilor de a analiza și evalua informații, de a identifica argumente valide, de a aplica raționamente logice și de a reflecta asupra propriilor procese cognitive. Gândirea critică este o competență transversală fundamentală pentru învățarea pe tot parcursul vieții și pentru participarea activă într-o societate democratică.

Dialogul deschis

Dialogul deschis se referă la un proces de comunicare bazat pe respect reciproc, ascultare activă, libertatea exprimării și validarea diversității opiniilor. Inspirat de pedagogia dialogică a lui Cambell (2003, p. 209) acest tip de dialog nu constituie doar o tehnică didactică, ci și un principiu etic și social. El susține ideea unei relații pedagogice simetrice și participative, în care elevii devin parteneri în construcția cunoașterii.

Fundamente pedagogice

Învățarea critic-reflexivă și dialogică are la bază:

- promovarea autonomiei intelectuale și a responsabilității civice;
- formarea unei conștiințe sociale active;
- cultivarea empatiei cognitive și a toleranței;
- prevenirea manipulării, dezinformării și stereotipiilor;
- exersarea competențelor de argumentare, analiză și reflecție.

Astfel, înțelegerea teoretică a acestor concepte reprezintă un prim pas. Transformarea lor în practici autentice presupune integrarea lor sistematică în activitățile didactice, adaptate nevoilor elevilor și specificului fiecărei discipline.

Tabelul 4. Modalități concrete de dezvoltare a gândirii critice și dialogului deschis

Strategie	Descriere	Exemple
Dezbateri argumentate	Organizarea dezbaterilor pe teme controversate pentru dezvoltarea logicii argumentării și empatiei cognitive.	*„Este internetul un instrument de formare sau de manipulare?"*
Analiza perspectivelor multiple	Evaluarea critică a opiniilor divergente și formularea unei sinteze echilibrate.	Analiza opiniilor despre utilizarea inteligenței artificiale în educație.
Eseuri argumentative	Scrierea de texte care susțin o poziție bazată pe argumente și dovezi	*„Ar trebui permise telefoanele mobile în timpul orelor?"*
Dialog socratic	Utilizarea întrebărilor deschise care stimulează reflecția.	*„Ce înseamnă libertatea?" – dialog ghidat prin întrebări în lanț.*
Cercetări documentare	Explorarea unei teme, colectarea de informații și prezentarea argumentată a concluziilor.	*„Stereotipuri de gen în mass-media".*
Studiu critic al surselor	Compararea și evaluarea credibilității surselor.	Presă tradițională vs. bloguri, pe tema vaccinării.
Tehnica „Gândesc – Simt – Mă întreb"	Reflectarea structurată după activități educaționale.	Aplicată după vizionarea unui documentar educativ

O lecție de educație civică poate integra aceste strategii pentru a dezvolta gândirea critică, discursul argumentativ și comunicarea deschisă. Activitățile pot include:

- analiza unei situații sociale reale;
- dezbatere moderată pe tema respectivă;
- exerciții de identificare a argumentelor valide și a raționamentelor eronate;
- reflecție individuală asupra procesului de învățare.

Astfel, elevii nu doar acumulează cunoștințe, ci și învață să gândească autonom, să-și exprime opiniile în mod argumentat și să valorizeze diversitatea ideilor.

Concluzie

Cultivarea gândirii critice și dezvoltarea unui dialog educațional deschis reprezintă fundamente ale unei educații democratice și reflexive. Profesorul devine facilitator al dialogului și promotor al unei culturi a întrebării, argumentării și respectului reciproc. Integrarea sistematică a strategiilor prezentate contribuie la formarea unor personalități autonome, analitice și responsabile, capabile să se adapteze provocărilor societății contemporane și să participe activ la viața comunității.

3.3. Managementul constructiv al conflictelor pedagogice

Conflictul pedagogic este o componentă inerentă procesului educațional care apare adesea din diferențele de opinii, stiluri de comunicare, valori, așteptări sau interese între actorii implicați: profesori – elevi, profesori – părinți, elevi – elevi, profesori – conducere etc. În loc să fie evitat sau ignorat, conflictul poate deveni un prilej valoros de învățare, autocunoaștere și dezvoltare profesională – cu condiția să fie gestionat în mod constructiv.

Definirea conflictului pedagogic

Conflictul pedagogic presupune o divergență de opinii sau poziții în interiorul relației educaționale, care poate influența negativ sau pozitiv dinamica procesului de predare-învățare. Potrivit lui Cucu-Ciuhan, (2012, p. 58) *„gestionarea constructivă a conflictelor creează oportunități de învățare cooperativă și dezvoltare a abilităților sociale și emoționale"*.

Tipuri de conflicte în mediul educațional

- ***Conflicte cognitive:*** apar ca urmare a diferențelor de interpretare, înțelegere sau reprezentare mentală a conținuturilor curriculare. Acestea stimulează gândirea critică, dezbaterea și clarificarea conceptelor dacă sunt gestionate pozitiv. (Nicole, Macfarlane, 2006, p. 47)

  Exemplu: Doi elevi susțin răspunsuri diferite la o problemă de fizică, fiecare având un raționament logic. Profesorul facilitează o dezbatere în care elevii își argumentează pozițiile și ajung împreună la concluzii corecte.

- ***Conflicte relaționale:*** rezultă din tensiuni personale, comunicare deficitară, lipsa empatiei sau percepția injustiției. Se pot manifesta între elevi, elevi și profesori sau între colegi. (Korthagen, 2004, p. 148).

  Exemplu: Un elev se simte tratat inechitabil de profesor și devine provocator. Profesorul intervine printr-o discuție empatică, centrată pe ascultare activă și clarificarea așteptărilor.

- ***Conflicte valorice:*** apar din confruntarea unor valori culturale, morale sau religioase diferite. Potențial sensibil, acest tip de conflict poate fi transformat într-o oportunitate de învățare interculturală.

  Exemplu: Un elev refuză participarea la o activitate artistică pe motive religioase. Profesorul deschide un dialog despre diversitate și adaptează activitatea, respectând convingerile elevului.

- ***Conflicte de rol:*** derivă din ambiguități sau tensiuni privind atribuțiile, responsabilitățile și limitele de competență ale fiecărui actor educațional.

Exemplu: Un părinte solicită modificări metodologice intrând în rolul didactic. Profesorul clarifică relația de parteneriat în cadrul unei ședințe și stabilește un cadru de comunicare constructiv.

- ***Conflicte instituționale:*** implică tensiuni între personal și conducerea instituției sau între profesori și structurile sistemice. Acestea reflectă adesea lipsa de echitate, transparență sau suprasolicitarea profesională.

  Exemplu: Cadrele didactice contestă modul de distribuire a sarcinilor. Situația este discutată într-o ședință de consiliu, iar regulamentele interne sunt revizuite participativ.

Observație pedagogică

Recunoașterea tipului de conflict este primul pas spre o gestionare eficientă. Formarea continuă a cadrelor didactice ar trebui să includă dezvoltarea competențelor de identificare, prevenție și intervenție în situații conflictuale.

Recomandări metodologice pentru cadrele didactice

✓ Promovarea activă a unei culturi școlare incluzive, bazate pe dialog deschis, respect reciproc și sprijin interrelațional.

✓ Participarea la programe de formare axate pe comunicare nonviolentă, reziliență relațională și tehnici de mediere a conflictelor educaționale.

✓ Integrarea sistematică a tehnicilor de ascultare activă, parafrazare și feedback constructiv în relațiile cu elevii, colegii și părinții.

✓ Implementarea rutinelor de reflecție colectivă (ex. cerc pedagogic, jurnal de clasă, cercuri de încredere) imediat după conflicte pentru învățare emoțională și comportamentală.

✓ Stabilirea în mod participativ, împreună cu elevii, a unui set de reguli de conviețuire bazate pe responsabilitate, empatie și reciprocitate.

✓ Transformarea conflictelor apărute în contexte educaționale autentice de învățare socio-emoțională, prin analiza situației și modelarea comportamentului prosocial.

Concluzie

Conflictul, departe de a fi perceput exclusiv ca sursă de disfuncție sau tensiune, poate deveni un catalizator al transformării pozitive, al învățării socio-emoționale și al consolidării relațiilor interpersonale atunci când este gestionat în mod profesionist și reflexiv. Abordarea constructivă a conflictelor pedagogice nu doar îmbunătățește dinamica interpersonală și eficiența procesului de predare-învățare, ci susține valorile democratice ale sistemului educațional și contribuie la dezvoltarea unor cetățeni echilibrați, empatici și responsabili, capabili să participe activ și pozitiv la viața socială.

Activitate practică:
Atelier de formare – „Gestionarea constructivă a conflictelor în sala de clasă”

Scopul activității

Dezvoltarea competențelor cadrelor didactice în identificarea, înțelegerea și gestionarea constructivă a conflictelor din mediul școlar, printr-o abordare aplicativă, reflexivă și colaborativă care susține climatul educațional pozitiv, comunicarea eficientă și învățarea socio-emoțională

1. Obiectivele activității

- ✓ Să dezvolte competențele de identificare și analiză a tipurilor de conflicte specifice mediului educațional;
- ✓ Să exerseze tehnici eficiente de comunicare nonviolentă, ascultare activă și soluționare colaborativă a conflictelor;
- ✓ Să încurajeze formarea unei culturi școlare bazate pe dialog, empatie și responsabilitate partajată.

2. Resursele necesare

Fișe de caz didactice, grile de observare și reflecție, flipchart, post-it-uri, markere, proiector/ laptop, fișe individuale de lucru.

Spațiu de lucru: Sală de clasă sau sală de ședințe, care să permită munca pe grupuri și apoi prezentarea concluziilor în plen.

3. Durată recomandată

90–120 minute (adaptabil în funcție de timpul disponibil și de dinamica grupului).

4. Desfășurarea activității

4.1. Deschidere și activare cognitivă (15 min)

Întrebarea de început: *„Care este cel mai frecvent conflict pe care îl întâmpinați în activitatea didactică?”* – discuții în perechi. Facilitatorul notează pe flipchart răspunsurile, extrage tipurile recurente și stabilește obiectivele atelierului.

4.2. Mini-prezentare teoretică (10 min)

Prezentare interactivă: tipologia conflictelor și 3 strategii cheie de intervenție: ascultare activă, comunicare nonviolentă. Distribuire de fișe sintetice pentru suport vizual și note personale.

4.3. Simulare – jocuri de rol (40 min)

Participanții sunt împărțiți în echipe de 4 persoane. Fiecare echipă primește o fișă de caz realistă (ex: conflict elev-profesor, neînțelegeri cu părinții, tensiuni între colegi etc.).

Distribuirea rolurilor: 2 actori (profesor – elev/părinte/coleg), 1 observator (notează comportamentele, limbajul corporal, tehnicile de comunicare folosite), 1 moderator (asigură respectarea timpului și buna desfășurare a simulării).

Fiecare simulare durează maxim 7–8 min, urmată de feedback structurat în echipă și rotirea rolurilor. Facilitatorul oferă exemple de bune practici și scoate în evidență dificultăți frecvente observate transversal.

4.4. Reflecție ghidată în grup (15 min)

Facilitatorul conduce discuția pornind de la întrebări precum: *Ce am descoperit despre stilul meu de gestionare a conflictelor? Ce tehnici au fost mai eficiente? Ce voi schimba în practica mea?*

4.5. Încheiere și plan individual de acțiune (10 min)

Participanții completează o fișă-reflecție: *„Care sunt două conflicte reale din experiența mea profesională în care pot aplica strategiile învățate azi?”*, *„Ce angajament îmi iau pentru următoarea săptămână?”*

5. Evaluare

- ✓ Gradul de implicare și responsabilitate în jocurile de rol;
- ✓ Calitatea reflecției și realismul planului de acțiune personal;
- ✓ Capacitatea de transfer a strategiilor în contexte educaționale reale.

Concluzie

Gestionarea constructivă a conflictelor nu constituie doar o abilitate profesională specifică mediului educațional, ci reprezintă o dimensiune fundamentală a eticii pedagogice contemporane. Într-o școală orientată spre incluziune, cooperare și dezvoltare socio-emoțională, conflictele sunt inevitabile, însă modul în care acestea sunt abordate influențează direct calitatea relațiilor educaționale, starea de bine a comunității școlare și eficiența procesului de învățare.

Capitolul IV. Protejarea și monitorizarea libertății pedagogice în practică

Libertatea pedagogică, deși consacrată la nivel normativ și recunoscută ca principiu esențial al educației contemporane, nu se realizează automat în practica școlară. Exercitarea ei presupune existența unei arhitecturi instituționale solide, a unui climat profesional bazat pe încredere și responsabilitate, precum și a unor mecanisme transparente de monitorizare și intervenție. Fără aceste condiții, autonomia didactică riscă să rămână un deziderat teoretic, vulnerabil în fața presiunilor administrative, politice sau sociale.

Secțiunea de față examinează modul în care libertatea pedagogică este protejată și monitorizată în contextul sistemului educațional din Republica Moldova, evidențiind atât cadrul structural existent, cât și limitele de implementare. Analiza include perspective instituționale, procedurale și deontologice, reliefând rolul diferitelor organisme educaționale și profesionale în susținerea dreptului cadrului didactic de a acționa autonom, responsabil și inovator.

Totodată, sunt identificate direcții de consolidare a protecției libertății pedagogice, pornind de la bune practici internaționale și de la necesitățile contextului local. Accentul cade pe crearea unor mecanisme eficiente de monitorizare, consiliere și sprijin profesional, capabile să contribuie la formarea unei culturi educaționale democratice, echilibrate și orientate spre calitate. Astfel, demersul urmărește să ofere o bază analitică și practică pentru dezvoltarea unui sistem educațional în care autonomia didactică nu doar se afirmă, ci se exercită pe deplin în beneficiul procesului de învățare.

4.1. Structuri și instrumente instituționale disponibile în Republica Moldova

Existența unui cadru instituțional coerent și funcțional reprezintă o condiție indispensabilă pentru garantarea și consolidarea libertății pedagogice în sistemul educațional. În Republica Moldova, cadrul normativ recunoaște acest principiu ca parte integrantă a autonomiei profesionale a cadrului didactic, însă mecanismele practice de implementare și protecție sunt încă în proces de dezvoltare și consolidare. Pentru ca libertatea pedagogică să fie exercitată în mod real și responsabil, este necesar ca instituțiile educaționale, autoritățile publice și actorii societali implicați să activeze într-un sistem coerent de structuri, proceduri și instrumente de sprijin profesional.

1. Consiliile profesorale și structurile de autoguvernare didactică

Consiliile profesorale constituie principalele organisme de coordonare pedagogică la nivel instituțional. Conform prevederilor *Codului educației al Republicii Moldova nr. 152/2014*, acestea exercită funcții consultative și decizionale, având rol în asigurarea coerenței procesului educațional și în promovarea unui climat profesional democratic.

În ceea ce privește libertatea pedagogică, aceste consilii au potențialul de a funcționa ca spații instituționale pentru:

- exprimarea și validarea alegerilor metodologice ale cadrelor didactice;
- discutarea și adaptarea conținuturilor curriculare în raport cu particularitățile claselor;
- susținerea colegială în situații de presiune administrativă, ideologică sau externă;
- promovarea unei culturi școlare bazate pe autonomie, responsabilitate și respect profesional.

Deși legislația nu conferă explicit consiliilor o funcție de garant instituțional al libertății pedagogice, practica demonstrează că acestea pot reprezenta platforme importante de solidaritate profesională, reflexie colectivă și auto-reglare instituțională.

2. Sindicatele din învățământ

Organizațiile sindicale din sectorul educațional, în special *Federația Sindicală a Educației și Științei (FSEȘ)*, au un rol esențial în protejarea drepturilor profesionale, statutului social și demnității cadrelor didactice. În situațiile în care libertatea pedagogică riscă să fie afectată prin:

- sancțiuni administrative nejustificate;
- ingerințe ideologice sau politice;
- presiuni externe ce limitează autonomia didactică;
- încălcarea demnității și libertății profesionale,
- Sindicatul are competența de a oferi sprijin instituțional și juridic, prin:
- consiliere juridică specializată;
- reprezentare în fața instanțelor sau autorităților educaționale;
- medierea conflictelor la nivel instituțional;
- monitorizarea respectării drepturilor profesionale ale membrilor.

Conform statutului FSEȘ, protejarea demnității profesionale, a libertății pedagogice și a independenței de opinie a cadrelor didactice constituie obiective prioritare, reflectând rolul sindicatelor ca actori sociali fundamentali în apărarea profesiei didactice și a autonomiei educaționale.

3. Comisiile de etică profesională

Comisiile de etică profesională funcționează, în conformitate cu *Regulamentul-cadru aprobat de Ministerul Educației și Cercetării*, la nivelul instituțiilor de învățământ și/sau în cadrul organelor raionale și municipale de specialitate. Aceste entități au rol esențial în asigurarea respectării normelor deontologice și a climatului etic în mediul educațional.

Principalele atribuții ale comisiilor includ:

- examinarea cazurilor de încălcare a normelor morale și profesionale;
- soluționarea conflictelor dintre cadre didactice și administrație;
- investigarea sesizărilor privind limitarea nejustificată a autonomiei profesionale sau presiunile externe asupra actului didactic.

Comisiile de etică au competența de a emite avize, recomandări și rapoarte, însă nu dispun de prerogativa aplicării sancțiunilor disciplinare. Cu toate acestea, rolul lor este deosebit de important, întrucât oferă un cadru instituțional pentru dialog profesional, prevenirea abuzurilor și consolidarea unei culturi organizaționale bazate pe respect, integritate și responsabilitate profesională.

4. Departamentele de formare continuă și asigurare a calității educaționale

Direcțiile raionale și municipale de învățământ, precum și instituțiile de învățământ superior, găzduiesc structuri responsabile de dezvoltarea profesională continuă a cadrelor didactice

și de monitorizarea calității procesului educațional. Aceste departamente desfășoară activități precum:

- organizarea de programe de formare axate pe libertatea pedagogică, inovație metodologică și evaluare alternativă;
- facilitarea atelierelor de reflecție profesională și schimb de bune practici;
- evaluarea calității actului educațional, inclusiv a gradului de autonomie didactică manifestată în planificare și implementare.

Prin intermediul acestor structuri, poate fi consolidată cultura profesională a libertății pedagogice, prin introducerea unor indicatori de autonomie didactică în procesele de monitorizare și evaluare. Rezultatele astfel obținute pot contribui la fundamentarea politicilor educaționale moderne și incluzive, orientate spre respectarea libertății profesionale a cadrelor didactice și spre susținerea inovării pedagogice.

5. Autoritățile centrale – Ministerul Educației și Cercetării

Ministerul Educației și Cercetării (MEC) deține responsabilitatea strategică de a asigura cadrul normativ adecvat garantării libertății pedagogice, prin:

- elaborarea reglementărilor ce protejează autonomia profesională a cadrului didactic;
- dezvoltarea politicilor menite să prevină ingerințele administrative, ideologice sau politice în procesul educațional;
- implementarea unor mecanisme coerente de monitorizare, intervenție și suport instituțional pentru cadrele didactice.

În prezent, Republica Moldova nu dispune de o structură națională specializată exclusiv în protejarea libertății pedagogice, similare organismelor existente în unele state europene — precum *Education Ombudsman* în Germania sau *Teachers' Council* în Irlanda (OECD, 2019). Această absență indică necesitatea consolidării mecanismelor de protecție profesională și a culturii autonomiei pedagogice.

În acest sens, se impune **crearea unui mecanism național de monitorizare și protecție a autonomiei profesionale a cadrelor didactice**, aflat sub coordonarea Ministerului Educației și Cercetării. Un astfel de organism ar putea asigura un cadru formal pentru identificarea, investigarea și soluționarea situațiilor în care libertatea pedagogică este limitată în mod nejustificat, contribuind astfel la consolidarea autonomiei profesionale, a responsabilității instituționale și a calității actului educațional.

Recomandări pentru consolidarea mecanismelor existente

Pentru întărirea cadrului actual de garantare a libertății pedagogice și eficientizarea instrumentelor existente, se propun următoarele direcții strategice:

- Instituirea poziției de responsabil pentru etică și libertate profesională în fiecare unitate de învățământ, cu atribuții în monitorizarea climatului profesional, medierea conflictelor și asigurarea protecției autonomiei didactice;
- Integrarea componentelor privind libertatea pedagogică și exercițiul autonomiei profesionale în cadrul instrumentelor de autoevaluare instituțională și în rapoartele de autoanaliză;
- Elaborarea și publicarea anuală a unui raport național privind respectarea autonomiei didactice, realizat pe baza datelor colectate la nivel școlar și teritorial;

- Crearea unei platforme digitale naționale de sesizare, consiliere și suport confidențial pentru cadrele didactice, care să ofere acces rapid la resurse juridice, psihopedagogice și profesionale;
- Finanțarea unui program național de formare continuă dedicat drepturilor profesionale ale cadrelor didactice, eticii educaționale, managementului conflictelor și promovării autonomiei pedagogice, în colaborare cu instituțiile de formare inițială și continuă.

Aceste măsuri contribuie la conturarea unui cadru instituțional coerent, care susține dezvoltarea profesională a profesorilor, garantează exercitarea libertății didactice în limite etice și normative și promovează o cultură educațională democratică, participativă și orientată spre calitate.

4.2. Proceduri standardizate pentru raportarea și soluționarea cazurilor de încălcare a libertății pedagogice

Protejarea libertății pedagogice nu poate rămâne doar un principiu declarativ; ea necesită mecanisme instituționale funcționale, cunoscute și accesibile tuturor cadrelor didactice. În lipsa unor proceduri clare și predictibile, autonomia profesională rămâne vulnerabilă în fața ingerințelor administrative, politice sau ideologice, iar profesorii pot evita raportarea situațiilor de abuz din teama de consecințe sau din necunoașterea drepturilor. În Republica Moldova, cadrul legislativ oferă puncte de sprijin, însă aplicarea practică este adesea fragmentară și dependentă de cultura organizațională a instituției școlare.

✓ ***Etape standard în raportarea unei încălcări***

Pentru a asigura o abordare coerentă și transparentă, procesul de sesizare a încălcărilor libertății pedagogice poate urma un parcurs procedural clar:

Etapa 1: Sesizarea internă

Informarea conducerii instituției de învățământ (director, consiliu profesoral, comisia de etică), cu prezentarea circumstanțelor și solicitarea unei soluționări interne.

Etapa 2: Documentarea situației

Elaborarea unei note scrise care descrie faptele, regulamentele încălcate, impactul asupra activității didactice și dovezile disponibile (mesaje oficiale, înregistrări, decizii administrative etc.).

Etapa 3: Medierea instituțională

Comisia de etică sau o comisie ad-hoc poate organiza o sesiune de clarificare și conciliere între părți, cu scopul restabilirii unui climat profesional adecvat și a respectării autonomiei didactice.

Etapa 4: Sesizarea structurilor externe

În absența unei soluții interne, cadrul didactic poate solicita sprijinul organizațiilor sindicale, direcțiilor raionale/municipale de învățământ sau altor organisme abilitate.

Etapa 5: Intervenția juridică

În situațiile grave sau recurente, profesorul are dreptul de a sesiza instanțele de judecată sau organismele independente care garantează drepturile profesionale.

Acest traseu procedural reflectă principiul progresivității intervențiilor și încurajează soluționarea internă, însă fără a limita accesul profesorului la mecanisme externe de justiție instituțională.

✓ ***Instrumente existente de raportare și protecție***

Republica Moldova dispune de mai multe structuri relevante, dintre care cele mai importante sunt:

- Comisiile de etică profesională: examinează sesizări privind încălcarea normelor deontologice și pot recomanda măsuri reparatorii sau preventive (Ordin MECC nr. 79/2019).
- Organizațiile sindicale (ex. FSEȘ): oferă asistență juridică, reprezintă profesorii în conflicte și pot sesiza instanțele de judecată.
- Direcțiile raionale/municipale de învățământ: gestionează petițiile administrative și pot dispune verificări instituționale.
- Ministerul Educației și Cercetării: intervine în cazurile de abuz sistemic, interpretări abuzive ale legislației sau încălcări ale cadrului normativ.

Aceste mecanisme constituie un cadru funcțional de protecție, însă eficiența lor depinde de transparență, accesibilitate și gradul de informare a cadrelor didactice.

✓ ***Obstacole în utilizarea mecanismelor actuale***

În practică, profesorii întâmpină dificultăți semnificative în accesarea căilor formale de protecție:

- teamă de represalii sau presiuni instituționale;
- insuficientă cunoaștere a procedurilor și drepturilor profesionale;
- lipsa unor instrumente standardizate, ușor de utilizat;
- cultura organizațională rigidă sau autoritară.

Aceste bariere pot conduce la descurajarea raportărilor și la perpetuarea unor practici care limitează libertatea profesională.

✓ ***Recomandări pentru optimizarea sistemului de protecție***

Pentru eficientizarea și consolidarea cadrului de protecție, se propun următoarele măsuri:

- elaborarea unui formular standardizat pentru sesizarea încălcărilor libertății pedagogice;
- crearea unei platforme electronice de raportare, inclusiv opțiuni pentru sesizare anonimă;
- înființarea unui Serviciu național de consiliere juridică pentru profesori;
- includerea indicatorilor privind autonomia didactică în rapoartele MECC și ale instituțiilor școlare;
- obligativitatea instituțiilor educaționale de a raporta anual statistici privind sesizările și soluțiile oferite, cu protecția datelor personale;

- promovarea culturii organizaționale bazate pe transparență, etică și dialog profesional.

Concluzie

Standardizarea procedurilor de raportare și soluționare a cazurilor de încălcare a libertății pedagogice reprezintă o condiție indispensabilă pentru protejarea reală și eficientă a autonomiei profesionale a cadrelor didactice. Implementarea unor mecanisme clare, accesibile și transparente conferă profesorilor siguranța de a-și exercita drepturile fără teama de represalii, consolidând astfel cultura organizațională bazată pe echitate, responsabilitate și respect reciproc.

În acest context, digitalizarea proceselor de sesizare, profesionalizarea structurilor de suport juridic și etic, precum și monitorizarea sistemică a incidentelor devin instrumente esențiale pentru prevenirea abuzurilor și garantarea unui climat educațional sănătos. Aceste măsuri nu doar protejează integritatea profesională a cadrelor didactice, ci contribuie și la creșterea calității actului educațional, prin promovarea unui mediu de lucru motivant și sigur.

Consolidarea acestor mecanisme reflectă angajamentul instituțional față de valorile democratice ale educației și reprezintă un pas necesar spre modernizarea sistemului, fortificarea autonomiei școlii și dezvoltarea unei culturi profesionale în care libertatea pedagogică devine atât un drept respectat, cât și o responsabilitate împărtășită.

4.3. Strategii proactive de prevenire și intervenție în apărarea libertății pedagogice

Libertatea pedagogică reprezintă fundamentul unei educații democratice, centrate pe creativitate, inovație și respect profesional. Pentru ca aceasta să se manifeste autentic, nu doar ca principiu normativ, ci ca practică instituțională, este necesară adoptarea unei viziuni proactive la nivelul întregii comunități școlare. Această viziune presupune prevenirea situațiilor de ingerință nejustificată în actul didactic, promovarea unui climat organizațional sănătos și consolidarea mecanismelor de sprijin instituțional. (Cojocaru-Borozan, 2013, p. 21).

Astfel, apărarea libertății pedagogice nu este responsabilitatea exclusivă a cadrului didactic, ci un proces sistemic care implică managementul educațional, structurile consultative, sindicatele și întregul colectiv școlar. Doar prin abordări preventive, coerente și participative se poate construi un mediu educațional în care profesorii își pot exercita autonomia profesională în mod responsabil și protejat.

✓ ***Strategii de prevenire***

1. Construirea unei culturi instituționale a libertății pedagogice

Promovarea libertății didactice necesită formarea unui climat organizațional bazat pe încredere, deschidere și valorizarea profesionalismului profesoral.

Recomandări:

- Încorporarea principiilor autonomiei profesionale și responsabilității didactice în documentele strategice instituționale (misiune, viziune, cod etic), astfel încât acestea să fie asumate colectiv (Hargreaves, 2009);
- Organizarea periodică a campaniilor informaționale, atelierelor și sesiunilor de discuții privind drepturile și obligațiile cadrelor didactice, pentru a preveni interpretările arbitrare ale autorității instituționale;

- Consolidarea unui climat de dialog educațional constructiv prin crearea de spații formale pentru exprimarea opiniilor profesionale (ședințe deliberative, forumuri pedagogice, consilii consultative);

Aceste măsuri contribuie la dezvoltarea unui mediu profesional echilibrat, în care profesorii se simt respectați și sprijiniți.

2. Transparența managerială

Transparența în procesul decizional este o condiție esențială pentru evitarea presiunilor administrative și menținerea echilibrului dintre autoritate și autonomie.

Direcții de acțiune:

- Adoptarea unui model de conducere participativă, în care deciziile majore sunt comunicate și justificate din punct de vedere pedagogic;
- Consultarea cadrelor didactice înainte de implementarea unor schimbări relevante; organizarea orarului, selectarea materialelor curriculare, inițierea programelor educaționale;
- Publicarea periodică a rapoartelor de transparență decizională, care pot consolida încrederea instituțională și preveni percepțiile de abuz sau favoritism;

Astfel, transparența devine nu doar o cerință administrativă, ci un instrument de protejare a autonomiei profesionale.

3. Formare continuă pe teme de etică profesională și libertate pedagogică

Formarea continuă reprezintă o condiție esențială pentru profesionalizarea culturii libertății pedagogice.

Recomandări:

- Organizarea sistematică a programelor de formare axate pe etică profesională, autonomie didactică, drepturi educaționale și responsabilități civice (OECD, 2021);
- Introducerea în formarea inițială a cadrelor didactice a modulelor dedicate libertății pedagogice, deontologiei profesionale și guvernanței democratice în școli;
- Stimularea participării profesorilor la comunități de practică, grupuri colaborative și evenimente profesionale, pentru cultivarea reflecției critice și schimbului de bune practici.

Aceste măsuri asigură consolidarea unei identități profesionale responsabile și a unei culturi a auto-reflecției.

4. Stabilirea clară a limitelor și responsabilităților

Exercitarea libertății pedagogice presupune respectarea unor limite profesionale și legale, pentru prevenirea conflictelor și asigurarea echilibrului între autonomie și responsabilitate.

Măsuri propuse:

- Elaborarea și aplicarea unui cod de conduită didactică care să definească drepturile, obligațiile și limitele libertății profesionale, asigurând cadrul de acțiune pentru fiecare actor instituțional;
- Clarificarea competențelor și rolurilor între managementul școlar și cadrele didactice, prevenind astfel interferențele administrative excesive (Fullan, 2016);
- Implementarea unor mecanisme interne de raportare și soluționare a sesizărilor, garantând confidențialitatea, imparțialitatea și protecția profesorilor împotriva represaliilor.

Prin urmare, structurile și procesele organizatorice devin garanții reale ale libertății pedagogice, nu simple formalități administrative.

✓ ***Strategii de intervenție***

În situațiile în care libertatea pedagogică este amenințată sau încălcată, instituțiile educaționale trebuie să acționeze prompt, transparent și imparțial. Intervenția adecvată contribuie nu doar la soluționarea punctuală a conflictelor, ci și la consolidarea culturii profesionale bazate pe dreptate, respect și responsabilitate.

1. Reacție rapidă și echitabilă în cazuri semnalate

Asigurarea unui răspuns instituțional eficient este esențială pentru prevenirea escaladării conflictelor și protejarea demnității profesionale a cadrului didactic.

Direcții principale:

- Stabilirea unor termene clare și a unor proceduri standardizate pentru investigarea sesizărilor privind încălcarea autonomiei profesionale;
- Constituirea unei comisii de etică sau desemnarea unui responsabil pentru protecția libertății pedagogice în fiecare instituție educațională, conform prevederilor Regulamentului-cadru MECC (201);
- Garantarea confidențialității, obiectivității și imparțialității procesului de analiză, evitând orice formă de discriminare sau presiune asupra cadrului didactic implicat.

O astfel de abordare asigură un climat instituțional sănătos și crește nivelul de încredere în structurile școlare.

2. Sprijin juridic și psihopedagogic pentru cadrele afectate

Profesionalismul și starea de bine a profesorilor trebuie protejate prin suport multidimensional, deoarece presiunile administrative, mediatice sau comunitare pot afecta semnificativ performanța și echilibrul emoțional.

Măsuri recomandate:

- Oferirea de consiliere psihopedagogică cadrelor didactice confruntate cu situații tensionate sau campanii de denigrare publică;
- Facilitarea accesului la asistență juridică, prin implicarea sindicatelor și specialiștilor în dreptul educației (FSEȘ);

- Crearea unor centre regionale de resurse pentru suport profesional, consiliere etică și formare continuă în domeniul autonomiei pedagogice.

Aceste structuri susțin reziliența profesorală și previn epuizarea profesională.

3. Mediere și reconciliere

În multe cazuri, abordările punitive nu sunt eficiente pentru restabilirea echilibrului relațional. De aceea, medierea reprezintă un instrument eficient în gestionarea disputelor profesionale.

Direcții de intervenție:

- Implementarea mecanismelor de mediere instituțională sau peer-mediation pentru rezolvarea conflictelor referitoare la libertatea pedagogică (Ministerul Educației, 2021);
- Organizarea de sesiuni de reconciliere care implică conducerea, sindicatele și cadrele didactice afectate;
- Promovarea dialogului restaurativ ca alternativă la sancțiunile administrative, consolidând coeziunea colectivului și valorile colaborării.

Medierea contribuie la restabilirea unei culturi organizaționale bazate pe dialog, respect și încredere.

4. Monitorizare și feedback sistemic

Evaluarea periodică a modului în care libertatea pedagogică este respectată constituie un indicator esențial al calității actului educațional.

Acțiuni strategice:

- Introducerea unor indicatori privind autonomia didactică în evaluările instituționale realizate de ANACEC;
- Elaborarea și publicarea unui raport anual privind percepția cadrelor didactice asupra autonomiei profesionale și satisfacției în muncă;
- Corelarea acestor indicatori cu datele din rapoartele naționale privind starea educației, pentru identificarea zonelor de risc și elaborarea unor politici adecvate.

Monitorizarea sistemică stimulează responsabilitatea managerială și previne apariția unor practici abuzive.

Concluzie

Apărarea libertății pedagogice nu se reduce la protejarea individuală a cadrelor didactice, ci vizează consolidarea integrității întregului sistem educațional. Instituțiile care promovează transparența, dialogul constructiv și intervenția etică devin spații de învățare profesională autentică, favorizând inovația, siguranța emoțională și responsabilitatea colectivă.

După cum subliniază Hargreaves (2003) și Fullan (2014), libertatea pedagogică nu este libertatea de a acționa arbitrar, ci capacitatea de a alege informat, responsabil și etic în interesul elevilor și al comunității. Prin urmare, garantarea acestei libertăți constituie atât o datorie instituțională, cât și un imperativ profesional.

Activitate practică:
Workshop aplicativ de simulare și gestionare a cazurilor practice

Descriere generală

Această activitate practică este concepută pentru a sprijini cadrele didactice în înțelegerea și aplicarea concretă a strategiilor de protejare și monitorizare a libertății pedagogice. Prin simularea unor situații reale, analiza lor în grup și reflecția individuală, profesorii își dezvoltă competențe specifice în identificarea, gestionarea și prevenirea situațiilor de încălcare a autonomiei profesionale.Workshopul pune accent pe învățarea experiențială, colaborativă și reflexivă, contribuind la consolidarea unei culturi instituționale bazate pe respect, demnitate și responsabilitate profesională.

Obiective

- Să recunoască și să analizeze situațiile care pot încălca libertatea pedagogică;
- Să aplice strategii concrete de reacție și intervenție instituțională în cazurile de limitare a autonomiei profesionale;
- Să exerseze cooperarea, empatia și solidaritatea profesională în contexte de presiune sau conflict;
- Să contribuie activ la crearea unui climat etic și reflexiv în comunitatea educațională.

Detalii organizatorice

Durata totală: 3 ore
Participanți: cadre didactice din aceeași instituție sau grupuri interșcolare
Format: față în față / online (Zoom, Google Meet)
Resurse: Ghidul metodologic, fișe de lucru, studii de caz, legislație educațională (Legea Educației nr. 152/2014, Codul Educației), platforme interactive (Mentimeter, Padlet, Jamboard)

Etapele workshopului

Etapa 1 – *Introducere și cadru teoretic (30 min)*

Facilitatorul oferă o scurtă prezentare interactivă despre libertatea pedagogică – concepte, limite și provocări actuale, bazată pe exemple și extrase din documentele normative. Urmează un exercițiu de reflecție individuală pe platforme digitale (Mentimeter / Jamboard) cu întrebarea: „Ce înseamnă pentru mine libertatea pedagogică?" Această etapă urmărește activarea experiențelor profesionale și alinierea conceptuală a participanților.

Etapa 2 – *Simularea cazurilor practice (60 min)*

Participanții sunt împărțiți în grupuri mici (4–6 persoane). Fiecare grup primește un studiu de caz inspirat din situații reale și este invitat să identifice problemele etice, implicațiile pedagogice și soluțiile posibile.

Exemple de studii de caz:

1. Cazul „*Orarul impus*" – unui profesor i se schimbă orarul și disciplina predată fără consultare, afectând planificarea anuală și coerența procesului didactic.

2. Cazul „*Metoda interzisă*” – directorul solicită eliminarea metodelor interactive în favoarea unei abordări „disciplinare”, fără justificare pedagogică.
3. Cazul „*Elevul filmat în clasă*” – un părinte postează online o filmare realizată în timpul orei, însoțită de comentarii critice, fără acordul profesorului.

Fiecare echipă analizează cazul și răspunde la următoarele întrebări:

- Ce drepturi pedagogice au fost afectate?
- Ce acțiuni concrete poate întreprinde cadrul didactic?
- Ce mecanisme instituționale pot fi activate (comisia de etică, consiliul profesoral, sindicatul)?
- Ce strategii de prevenire pot fi aplicate pe viitor?

Etapa 3 – *Prezentarea soluțiilor și feedback (30 min)*

Fiecare grup își prezintă concluziile în plen. Facilitatorul coordonează o dezbatere constructivă asupra soluțiilor propuse, evidențiind cele mai eficiente practici și posibile alternative. Rezultatele se centralizează într-un document comun de bune practici, care poate fi integrat ulterior în politica internă a școlii.

Etapa 4 – *Autoevaluare și angajamente profesionale (20 min)*

Participanții completează o fișă individuală de reflecție, răspunzând la întrebările:

- Ce am învățat nou despre libertatea pedagogică?
- Ce pot schimba în activitatea mea?
- Care este primul pas concret pentru a-mi proteja autonomia profesională?

Scopul acestei etape este dezvoltarea auto-reflecției și autoreglării profesionale.

Etapa 5 – *Concluzii și follow-up (10 min)*

- Sinteza ideilor și lecțiilor învățate;
- Propunerea creării unui „Grup de sprijin pentru autonomia didactică” la nivel instituțional;
- Distribuirea unei fișe de recomandări metodologice și legislative privind libertatea pedagogică;
- Invitarea participanților la o sesiune de follow-up după 3 luni, pentru evaluarea progresului.

Materiale necesare

- Fișe de caz tipărite / digitale;
- Markere, flipchart, foi A3;
- Laptop / proiector;
- Acces la documente legislative și ghidul metodologic;

- Platforme colaborative pentru lucrul online.

Evaluarea activității

Evaluarea se realizează printr-o combinație de metode calitative:

- Observarea participării active și a cooperării în echipă;
- Relevanța și aplicabilitatea soluțiilor propuse;
- Nivelul de reflecție profesională exprimat în fișa individuală;
- Gradul de sprijin reciproc și respectul manifestat între participanți.

Facilitatorul elaborează un raport de sinteză care include concluziile generale și recomandările formulate de participanți, servind drept instrument de îmbunătățire instituțională.

Sugestii pentru replicare

Workshopul poate fi integrat:

- în ședințele Consiliului profesoral sau în cadrul cercurilor metodice;
- în programele de formare continuă acreditate;
- ca parte a activităților de mentorat pentru profesorii debutanți;
- sau în proiecte instituționale privind etica și integritatea profesională.

Concluzie

Workshopul contribuie la aprofundarea înțelegerii conceptului de libertate pedagogică și la dezvoltarea competențelor necesare protejării acesteia în practica educațională curentă. Prin analiza situațiilor-problemă și aplicarea unor strategii de intervenție, participanții își consolidează capacitatea de a recunoaște și gestiona situațiile care vulnerabilizează autonomia profesională. Activitatea susține formarea unei culturi instituționale bazate pe etică, responsabilitate și dialog, facilitând transferul cunoștințelor în comportamente și practici educaționale asumate.

Capitolul V. Recomandări practice pentru consolidarea culturii libertății pedagogice

Libertatea pedagogică nu reprezintă o condiție statică, ci un proces dinamic și evolutiv, construit gradual prin politici educaționale coerente, prin dezvoltare profesională continuă și prin asumarea unei etici a responsabilității, dialogului și profesionalismului de către toți actorii implicați. Consolidarea unei culturi autentice a libertății pedagogice implică intervenții articulate și consecvente la nivel individual (cadre didactice), instituțional (management școlar), comunitar și sistemic, orientate spre promovarea autonomiei, a integrității profesionale și a unui climat educațional democratic (Borozan; Balțat, 2019, p. 65).

5.1. Sugestii destinate cadrelor didactice și conducerilor instituționale

Construirea și menținerea unei culturi autentice a libertății pedagogice presupune eforturi convergente din partea tuturor actorilor educaționali. Atât cadrele didactice, cât și conducerile instituțiilor școlare au responsabilitatea de a crea un climat profesional în care autonomia, dialogul, respectul și inovația didactică sunt valori asumate și cultivate în mod constant.

✓ ***Recomandări pentru cadrele didactice***

Recomandările destinate cadrelor didactice vizează consolidarea unei practici profesionale ancorate în autonomia responsabilă, reflecția critică și cooperarea pedagogică. Profesorii sunt chemați să exercite libertatea didactică în mod matur și fundamentat, selectând metode, strategii și resurse educaționale adecvate particularităților grupului de elevi și obiectivelor curriculare, asumând în mod deplin responsabilitatea pentru rezultatele demersului instructiv-educativ.

Exersarea autonomiei profesionale se articulează organic cu un proces continuu de auto-reflecție și auto-reglare; în acest sens, utilizarea jurnalului reflexiv, construirea portofoliului profesional și aplicarea evaluării formative constituie instrumente esențiale pentru dezvoltarea unei identități didactice coerente și mature. Totodată, participarea activă la comunitățile profesionale de învățare — cercuri pedagogice, rețele educaționale, platforme colaborative și parteneriate interinstituționale — stimulează schimbul de bune practici, inovarea și co-construcția cunoașterii, consolidând solidaritatea și cultura profesională comună.

Un alt pilon fundamental îl reprezintă cultivarea unui climat democratic în sala de clasă, în care elevii sunt încurajați să își exprime opiniile, să participe la procese decizionale pedagogice și să exerseze gândirea critică și responsabilitatea civică. Această abordare transformă spațiul educațional într-un cadru deliberativ, participativ și incluziv, care reflectă valori democratice autentice.

În același timp, cadrele didactice sunt chemate să manifeste o atitudine proactivă în apărarea autonomiei lor profesionale, recunoscând și semnalând eventualele ingerințe nejustificate în libertatea didactică și valorificând mecanismele instituționale de protecție — consiliile profesorale, comisiile de etică, organizațiile sindicale. Consolidarea unei culturi a demnității profesionale și a responsabilității etice devine, astfel, un demers colectiv și solidar, necesar pentru susținerea calității și integrității actului educațional.

✓ ***Recomandări pentru conducerile instituționale***

Recomandările adresate conducerilor instituționale se circumscriu necesității consolidării unui mediu educațional în care autonomia profesională a cadrelor didactice să fie nu doar recunoscută, ci și efectiv susținută prin politici organizaționale coerente. În acest sens, managementul școlar este chemat să instituie un climat instituțional bazat pe încredere episte-

mică în competența pedagogică a profesorilor, evitând practici de micro-management și forme intruzive de control administrativ care pot inhiba inițiativa profesională și inovația didactică. Integrarea explicită a principiului libertății pedagogice în arhitectura normativ-strategică a instituției — regulamente interne, planuri manageriale, strategii de dezvoltare profesională — transformă acest principiu dintr-o formulă declarativă într-un criteriu operațional de guvernanță educațională.

Totodată, conducerea instituțională are responsabilitatea cultivării unei culturi organizaționale participative, caracterizate prin transparență decizională, consultare autentică și valorizarea capitalului profesional al cadrelor didactice. Susținerea dezvoltării profesionale continue, prin facilitarea accesului la programe de formare centrate pe pedagogii inovative, leadership educațional și etica autonomiei profesionale, reprezintă o dimensiune esențială a modernizării culturii de școală. Procesul de evaluare a cadrelor didactice trebuie, de asemenea, regândit în spirit formativ, orientat spre încurajarea reflecției critice, a creativității pedagogice și a responsabilității profesionale, evitându-se instrumentalizarea acestuia ca mecanism coercitiv.

În ansamblu, asumarea unei viziuni manageriale democratice și reflexive constituie premisa edificării unei instituții educaționale capabile să valorifice potențialul creativ al personalului didactic și să promoveze o practică pedagogică ancorată în principii normative ale libertății academice, profesionalismului și responsabilității publice.

5.2. Oportunități de dezvoltare profesională și formare continuă

Consolidarea libertății pedagogice presupune o investiție continuă în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice, într-un cadru care încurajează autonomia, responsabilitatea și reflecția critică asupra practicilor educaționale. În acest sens, formarea continuă devine nu doar o cerință instituțională, ci un proces transformator, care contribuie direct la întărirea capacității profesorilor de a decide, inova și adapta în mod flexibil și fundamentat demersul didactic.

✓ ***Integrarea tematicii libertății pedagogice în formarea continuă***

Formarea cadrelor didactice trebuie să includă module explicite dedicate libertății pedagogice, abordate interdisciplinar și corelate cu principiile autonomiei curriculare, inovației educaționale și eticii profesionale. Astfel de module pot face parte din programele de formare acreditate de ANACEC (Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare) sau din ofertele universitare ale instituțiilor pedagogice superioare.

Potrivit lui Perrenoud, (2004, p. 57) formarea cadrelor didactice trebuie să depășească abordările tehnice și să sprijine dezvoltarea unei gândiri critice și autonome, în măsură să susțină practicile pedagogice libere, dar responsabile.

✓ ***Accesul la mobilități profesionale și schimburi de bune practici***

Participarea la proiecte internaționale precum Erasmus+, eTwinning sau parteneriatele transnaționale oferă oportunități valoroase de schimb de experiență, reflecție comună și observare a unor modele educaționale în care libertatea pedagogică este integrată în cultura organizațională.

✓ ***Promovarea cercetării-acțiune la nivel instituțional***

Cercetarea-acțiune este o metodologie prin care cadrele didactice investighează propriile practici cu scopul de a le îmbunătăți. Aceasta stimulează reflecția critică, dialogul profesional și capacitatea de autoformare – competențe esențiale pentru exercițiul libertății pedagogice. Conform lui Stenhouse, (1983, p. 54) *„un profesor care cercetează este un profesor care învață continuu; iar libertatea pedagogică este forma învățării asumate*".

Formarea profesională poate fi susținută prin inițierea și dezvoltarea de comunități de practică în cadrul instituțiilor de învățământ sau al centrelor metodice, în care cadrele didactice colaborează, reflectează și creează împreună conținuturi și metode.

Toma (2020, p. 100) arată că învățarea în comunitate profesională este un proces social, care favorizează schimbul de idei, negocierea sensurilor educaționale și afirmarea unui stil pedagogic propriu și autonom.

De asemenea, programele de mentorat pentru debutanți și coaching profesional reprezintă instrumente utile în dezvoltarea unui stil pedagogic liber și echilibrat, cu susținere personalizată în funcție de nivelul de experiență.

✓ ***Valorificarea resurselor digitale de autoformare***

Cadrele didactice pot accesa platforme de formare online precum:

- European School Education Platform (ESEP): https://school-education.ec.europa.eu
- European Schoolnet Academy: https://www.eunacademy.eu
- Coursera: https://www.coursera.org
- FutureLearn: https://www.futurelearn.com
- UPSC (Universitatea Pedagogică „Ion Creangă"): https://upsc.md
- USM (Universitatea de Stat): https://usm.md
- UTM (Universitatea Tehnică): https://utm.md

Aceste platforme pun la dispoziție cursuri gratuite sau certificate privind autonomia profesorului, predarea centrată pe elev, managementul clasei și etica profesională.

Concluzie

Libertatea pedagogică nu poate fi valorificată deplin fără formare profesională adaptată noilor cerințe educaționale și fără susținerea sistematică a cadrului instituțional pentru creșterea capacității reflexive și decizionale a cadrelor didactice. Oportunitățile de dezvoltare trebuie să fie diverse, continue și accesibile, astfel încât să favorizeze crearea unei culturi a libertății responsabile și inovatoare.

5.3. Planuri individualizate pentru dezvoltarea profesională a cadrelor didactice

Planurile individualizate pentru dezvoltarea profesională reprezintă un pilon central al modernizării culturii profesionale în educație, întrucât permit adaptarea formării continue la particularitățile fiecărui cadru didactic. Într-un sistem educațional orientat spre calitate și inovație, profesionalizarea profesorilor nu mai poate fi concepută ca un demers uniform și prescriptiv, ci ca un proces reflexiv, diferențiat și progresiv, fundamentat pe nevoile reale de dezvoltare și pe aspirațiile profesionale individuale.

Planul individualizat de dezvoltare profesională (PIDP) se constituie ca un instrument strategic, elaborat în mod autonom de profesor, adesea în dialog cu mentorul școlar, coordonatorul instituțional sau echipa managerială. Documentul formulează obiective specifice de învățare și dezvoltare profesională, stabilește modalități concrete de atingere a acestora și definește indicatori de progres, contribuind la conturarea unei traiectorii profesionale coerente și adaptate contextului de predare. (Ghizdavuc, 2022, p. 55) În esență, PIDP reflectă capacitatea cadrului didactic de a-și proiecta și gestiona propria evoluție profesională, având ca reper practicile reflexive și autoevaluarea continuă.

În perspectiva autonomiei profesionale, PIDP are rolul de a consolida libertatea pedagogică, oferind profesorilor cadrul necesar pentru a lua decizii informate și responsabile cu privire la propria formare. Acesta facilitează o relație echilibrată între exigențele instituționale și inițiativa personală, transformând dezvoltarea profesională într-un proces de auto-dirijare, fundamentat pe analiză critică, evaluare sistematică și actualizare continuă a competențelor didactice, digitale, socio-emoționale și de leadership educațional. Din această perspectivă, PIDP contribuie în mod semnificativ la consolidarea identității profesionale, la creșterea eficienței actului didactic și la promovarea unei culturi organizaționale orientate spre învățare permanentă.

Literatura internațională confirmă relevanța acestei abordări. UNESCO (2021) subliniază că planurile individualizate stimulează motivația intrinsecă, conferă coerență parcursului profesional și sprijină asumarea responsabilă a autonomiei didactice, integrând dezvoltarea personală în dinamica transformărilor educaționale contemporane.

Elemente structurale ale unui Plan Individualizat de Dezvoltare Profesională (PIDP)

Pentru a răspunde cerințelor unei cariere didactice moderne, în care libertatea pedagogică este valorizată și cultivată, planul individualizat de dezvoltare profesională trebuie să aibă o structură coerentă, adaptabilă și orientată spre rezultate. Elaborarea acestui plan implică o viziune reflexivă și proiectivă asupra propriei cariere și presupune asumarea unui angajament constant față de învățare și inovație.

Autoevaluarea inițială

Etapa de debut în elaborarea unui plan individualizat de dezvoltare profesională constă în realizarea unei autoevaluări riguroase, orientate spre identificarea punctelor forte și a ariilor care necesită dezvoltare. Această etapă presupune analiza reflexivă a propriei practici didactice, utilizând instrumente precum grile de competențe profesionale, chestionare de autoanaliză, discuții de tip mentoring, precum și feedback structurat din partea elevilor, colegilor sau conducerii instituției.

Domeniile vizate pot include, între altele: competențele digitale, capacitatea de gestionare a clasei, abilitățile de planificare și proiectare curriculară, competențele interculturale și cele asociate educației incluzive, precum și creativitatea și inovația metodologică. Realizarea acestui demers introspectiv asigură fundamentarea realistă și coerentă a obiectivelor de dezvoltare profesională, orientând procesul de formare către nevoile autentice ale cadrului didactic.

Stabilirea obiectivelor concrete de învățare

Formularea obiectivelor în cadrul PIDP trebuie să respecte principiile modelului SMART (Specifice, Măsurabile, Atingibile, Relevante și delimitate în timp). Obiectivele trebuie să reflecte necesitățile autentice ale cadrului didactic, să fie ancorate în contextul practicii pedagogice și să vizeze dezvoltarea competențelor profesionale esențiale. Exemple ilustrative pot include:

- integrarea a cel puțin două instrumente digitale interactive în lecțiile de istorie în decurs de trei luni;
- participarea la un program de formare privind educația incluzivă până la finalul semestrului;
- proiectarea și implementarea unei unități de învățare bazate pe metode colaborative până la încheierea anului școlar.

Strategii și resurse pentru dezvoltarea profesională

În vederea atingerii obiectivelor stabilite, cadrul didactic identifică resursele de formare disponibile și selectează strategiile de învățare adecvate. Acestea pot include, fără a se limita la:

- participarea la programe de perfecționare acreditate și sesiuni de formare profesională;
- activități de mentorat sau coaching pedagogic;
- implicarea în proiecte educaționale, inițiative interdisciplinare sau procese de cercetare-acțiune;
- utilizarea platformelor digitale de formare (MOOC-uri, webinarii, resurse educaționale deschise);
- schimbul de experiență și de bune practici în cadrul comunităților profesionale de învățare (de exemplu, eTwinning, Erasmus+).

Aceste strategii asigură coerența procesului de dezvoltare profesională și consolidează autonomia pedagogică prin promovarea reflecției, inovării și colaborării continue.

Stabilirea indicatorilor de progres

Evaluarea progresului profesional în cadrul PIDP necesită o monitorizare continuă și documentată, utilizând atât indicatori calitativi, cât și cantitativi. Instrumentele pertinente pot include:

- portofoliul didactic, conținând exemple concrete de activități, materiale educaționale și rezultate ale învățării;
- jurnale reflexive elaborate periodic, care evidențiază procesele de reflecție și evoluția profesională;
- autoevaluări realizate înainte și după participarea la programe de formare;
- feedback sistematic din partea elevilor, părinților și colegilor;
- analiza gradului de integrare a competențelor nou dezvoltate în activitatea didactică de zi cu zi.

Acest set de indicatori permite o măsurare obiectivă și comprehensivă a progresului, corelând rezultatele obținute cu obiectivele formulate inițial.

Revizuirea și actualizarea periodică a planului

Eficiența unui PIDP derivă din caracterul său dinamic și adaptabil. Prin urmare, planul trebuie revizuit la intervale regulate — de preferință semestrial sau anual — pentru a reflecta evoluția profesională și schimbările de context educațional. Procesul de revizuire include:

- analiza obiectivelor realizate și a celor în curs de realizare;
- reevaluarea nevoilor profesionale și a direcțiilor de dezvoltare, în raport cu transformările instituționale, curriculare sau personale;
- ajustarea obiectivelor, strategiilor și instrumentelor de formare atunci când situația o impune.

Prin această abordare, PIDP devine un instrument eficient de autoreglare și progres profesional sustenabil, încurajând o cultură a reflecției, responsabilității și îmbunătățirii continue.

Exemple de practici europene

Practica planurilor individualizate de dezvoltare profesională (PIDP) este bine ancorată în sistemele educaționale europene performante, unde formarea continuă a cadrelor didactice este privită nu doar ca o obligație, ci ca un drept profesional și un instrument de consolidare a libertății pedagogice. Multe state europene au dezvoltat modele funcționale care pot servi drept surse de inspirație pentru Republica Moldova.

Finlanda: planificare personalizată și sprijin instituțional

În Finlanda, dezvoltarea profesională continuă este considerată o componentă strategică a calității învățământului. Planurile de formare sunt elaborate la nivel individual, în colaborare cu echipele manageriale ale școlilor, și reflectă nevoile reale ale profesorilor și prioritățile instituției. Sistemul finlandez încurajează autonomia cadrelor didactice, care pot alege activitățile de formare relevante, inclusiv cercetare-acțiune, schimburi internaționale, proiecte interinstituționale sau mentorat între colegi.

Conform cercetătorului Pasi Sahlberg (2015, p. 119), acest model sprijină creșterea profesională autentică și *„creează o cultură a învățării în rândul profesorilor, bazată pe încredere, profesionalism și inovație*". Planurile individuale sunt revizuite periodic și corelate cu progresul profesional și obiectivele educaționale naționale.

Scoția: reflecție profesională și carieră auto-dirijată

În Scoția, dezvoltarea profesională pune accent pe reflecția sistematică, planificarea individuală și învățarea colaborativă. Cadrele didactice sunt încurajați să își stabilească obiective clare, să reflecteze asupra practicii lor, să participe la rețele profesionale și să își asume roluri de leadership educațional. Potrivit lui Moon, (1999, p. 40) acest cadru permite *„dezvoltarea unei culturi profesionale în care profesorii învață pe tot parcursul vieții, fiind autonomi și responsabili pentru propria carieră*".

Alte exemple relevante:

Franța – planurile de formare continuă sunt integrate în *„Parcours Professionnel"* și includ formare digitală, educație incluzivă, precum și stagii de practică interinstituțională;

Țările de Jos – dezvoltarea profesională este asociată cu *„teacher agency"*, iar planurile sunt negociate anual între profesori și echipele de conducere;

Estonia – modelul PIDP este digitalizat prin platforme naționale care permit autoevaluarea, alegerea cursurilor și validarea competențelor dobândite.

Implementarea PIDP în Republica Moldova

În prezent, în Republica Moldova nu există un cadru legislativ care să reglementeze explicit obligativitatea elaborării planurilor individualizate de dezvoltare profesională (PIDP) pentru cadrele didactice. Totuși, contextul actual al reformelor educaționale, accentul pus pe formarea continuă, digitalizarea proceselor educaționale și tranziția către un sistem centrat pe competențe creează un cadru favorabil introducerii acestui instrument ca practică valoroasă și necesară. În lipsa unei reglementări oficiale, unitățile de învățământ pot contribui la promovarea PIDP printr-o serie de măsuri instituționale strategice:

a) Încurajarea elaborării PIDP la nivel de școală

Conducerea instituției poate recomanda fiecărui cadru didactic să elaboreze un plan individualizat anual, în parteneriat cu directorul adjunct responsabil de instruire sau coordonatorul pentru formarea continuă. Această abordare poate deveni o parte integrantă a culturii organizaționale a școlii, fără a adăuga o sarcină birocratică, ci promovând autonomia profesională.

b) Integrarea PIDP în cadrul procesului de evaluare profesională

Evaluarea anuală a performanțelor profesionale ale cadrelor didactice, reglementată prin ordine ale Ministerului Educației și Cercetării, poate include o componentă de autoevaluare și planificare a dezvoltării profesionale. În acest context, PIDP devine un instrument de corelare a nevoilor profesionale reale cu oportunitățile de formare, crescând relevanța și eficiența evaluării.

c) Sprijin instituțional concret

Școlile pot elabora:

- modele orientative de PIDP adaptate la diverse nivele de experiență didactică (debutanți, profesori cu experiență, mentori);
- ghiduri metodologice privind etapele elaborării planului;
- liste cu oportunități de formare continuă acreditate;
- rețele de formatori și mentori care să asigure suport în procesul de elaborare, monitorizare și actualizare a planurilor.

Aceste măsuri pot fi sprijinite și de structuri externe, precum centrele de formare continuă, direcțiile raionale de învățământ și proiectele internaționale implementate în Republica Moldova.

Avantajele PIDP în consolidarea libertății pedagogice

Planul Individualizat de Dezvoltare Profesională (PIDP) nu este doar un instrument de planificare, ci o veritabilă platformă pentru exercitarea autonomiei profesionale în mod conștient, reflexiv și sustenabil. În contextul unei educații centrate pe calitate, inovație și personalizare, PIDP aduce multiple beneficii în raport cu consolidarea culturii libertății pedagogice în instituțiile de învățământ.

- *Stimulează autonomia reflexivă și responsabilă a profesorului*

PIDP presupune autoevaluarea periodică, definirea intenționată a unor direcții de formare și asumarea obiectivelor proprii. Acest proces favorizează dezvoltarea unei autonomii conștiente, în care cadrul didactic reflectează critic asupra propriei activități și își planifică progresul profesional în acord cu valorile educaționale și nevoile elevilor (Schön, 1983; Biesta, 2013).

- *Permite planificarea coerentă a dezvoltării proprii, în funcție de interese reale*

PIDP este centrat pe individualizarea parcursului profesional, încurajând profesorii să-și valorifice interesele, stilurile de învățare, dar și provocările proprii. În locul formării standardi-

zate, PIDP susține un proces de învățare continuă adaptat ritmului și realităților fiecărui cadru didactic (Day, 2010).

- *Contribuie la o carieră didactică sustenabilă, cu obiective clare și progres măsurabil*

Încorporarea PIDP în cultura organizațională a școlii permite construirea unei cariere didactice sustenabile, bazate pe obiective SMART, indicatori de progres și revizuiri periodice. Această abordare crește satisfacția profesională și reduce riscul de stagnare sau demotivare în rândul profesorilor (OECD, 2020).

- *Creează premise pentru inovație pedagogică, adaptată la contexte diverse*

Libertatea pedagogică se exprimă plenar atunci când profesorul are posibilitatea și încrederea de a experimenta, adapta și crea metode educaționale în funcție de context. PIDP susține acest proces prin încurajarea cercetării-acțiune, învățării colaborative și participării la rețele de practicieni, devenind astfel o platformă pentru inovație educațională (UNESCO, 2015).

5.4. Exemple concrete de activități și metode didactice aplicabile

Promovarea libertății pedagogice în activitatea didactică presupune nu doar recunoașterea principiilor teoretice, ci și transpunerea acestora în practici educaționale coerente, inovatoare și centrate pe elev. Cadrele didactice au posibilitatea de a aplica metode care favorizează autonomia, creativitatea, implicarea activă și dezvoltarea gândirii critice. În cele ce urmează sunt prezentate o serie de exemple concrete de activități și metode aplicabile în diverse contexte școlare:

1. Jurnalul reflexiv al elevului

Descriere

Jurnalul reflexiv reprezintă o strategie didactică centrată pe elev, utilizată pentru a facilita exprimarea în scris a gândurilor, emoțiilor, observațiilor și întrebărilor care apar în timpul sau după procesul de învățare. Prin această metodă se stimulează procesele metacognitive, oferindu-i elevului posibilitatea de a deveni conștient de propriile mecanisme de învățare, de dificultățile întâmpinate și de progresul personal.

Obiective pedagogice

- Dezvoltarea capacității de autoreflecție și analiză critică asupra propriei învățări;
- Consolidarea competențelor de exprimare scrisă și a vocabularului emoțional și conceptual;
- Crearea unei legături personale cu conținuturile studiate;
- Promovarea autonomiei și responsabilității în procesul de învățare.

Domeniu de aplicare

Metoda poate fi utilizată transversal, în cadrul tuturor disciplinelor și la toate nivelurile educaționale. Adaptarea se realizează în funcție de vârsta elevilor, complexitatea sarcinilor de reflecție și obiectivele învățării. Jurnalul reflexiv se integrează cu succes în ariile limbă și comunicare, științe, istorie, educație civică, arte, tehnologie etc.

Exemplu de aplicare

La finalul fiecărei lecții de educație civică, elevii redactează în jurnalul personal un scurt paragraf în care răspund la întrebarea centrală:

„Ce idee mi-a influențat cel mai mult perspectiva astăzi?"

Opțional, elevii pot completa reflecția prin răspunsuri la următoarele întrebări orientative:

- *Ce întrebare mi-a rămas în minte?*
- *Ce aș dori să investighez în continuare?*

Valoare educațională

Utilizarea jurnalului reflexiv contribuie la formarea unui elev activ, conștient de propriul parcurs educațional și implicat în procesul de dezvoltare personală. Metoda sprijină cultivarea spiritului critic, a gândirii autonome și a valorilor democratice, oferind în același timp profesorului informații relevante privind starea emoțională, nivelul de motivație și posibilele dificultăți întâmpinate de elevi.

Recomandări pentru implementare

- Stabilirea unui moment constant pentru completarea jurnalului (de exemplu, la finalul orei sau o dată pe săptămână);
- Asigurarea unui climat de siguranță emoțională și confidențialitate;
- Integrarea periodică a reflecțiilor elevilor în activități de analiză colectivă, mentorat sau consiliere educațională;
- Utilizarea jurnalului ca instrument formativ, fără caracter evaluativ notativ.

2. Proiectul tematic interdisciplinar

Descriere

Proiectul tematic interdisciplinar reprezintă o metodă activă de învățare, fundamentată pe explorarea unei teme relevante din mediul social, natural sau cultural al elevilor, prin integrarea conținuturilor și competențelor din mai multe discipline. Elevii colaborează în echipe pentru a investiga problema propusă, a analiza și interpreta informațiile colectate și a prezenta rezultatele într-un format creativ, cu aplicabilitate practică.

Această strategie didactică promovează învățarea semnificativă, gândirea critică, colaborarea și dezvoltarea competențelor transversale necesare adaptării la situații reale de viață.

Obiective pedagogice

- Dezvoltarea unei perspective integrate asupra cunoașterii;
- Consolidarea competențelor de cercetare, comunicare și rezolvare de probleme;
- Formarea spiritului de echipă și a autonomiei în procesul de învățare;
- Stimularea motivației, implicării active și responsabilității elevilor;

- Cultivarea responsabilității civice prin raportarea la contexte și probleme ale comunității.

Exemplu de proiect interdisciplinar

***Tema:* „Apa în viața noastră"**

Elevii investighează importanța apei pentru viața umană și pentru ecosisteme, abordând tema din perspective diferite:

- Geografie: Identificarea surselor de apă din comunitate și analizarea problemelor de poluare;
- Biologie: Studierea rolului apei în organism și a efectelor deshidratării;
- Chimie: Analiza compoziției apei potabile și a metodelor de purificare;
- Educație civică: Explorarea dreptului la apă potabilă și a responsabilităților civice privind protecția resurselor naturale;
- TIC: Realizarea de materiale digitale (postere, infografice, prezentări) pentru diseminarea rezultatelor în școală sau comunitate.

Etapele de desfășurare

1. Selectarea temei și formularea întrebării de cercetare;
2. Organizarea echipelor și distribuirea responsabilităților;
3. Colectarea și analizarea informațiilor din surse variate;
4. Elaborarea produselor finale (prezentări, afișe, materiale multimedia etc.);
5. Prezentarea publică a rezultatelor și realizarea reflecției finale asupra procesului de învățare.

Valoare educațională

Proiectul tematic interdisciplinar contribuie la consolidarea libertății pedagogice, oferind cadrelor didactice posibilitatea de a personaliza activitățile, de a planifica colaborativ și de a ancora conținuturile în contexte reale. Metoda sprijină elevii în formarea identității personale și sociale, facilitând învățarea autentică, responsabilitatea și participarea activă în comunitate.

Recomandări pentru implementare

- Integrarea proiectelor interdisciplinare în planificările semestriale, prin colaborare între cadrele didactice;
- Corelarea temelor cu evenimente locale, naționale sau internaționale (ex.: *Ziua Mondială a Apei*);
- Utilizarea unor forme variate de evaluare: autoevaluare, coevaluare și evaluare realizată de cadrele didactice implicate.

3. Învățarea prin dramatizare

Descriere

Învățarea prin dramatizare reprezintă o metodă activă și interactivă de predare – învățare, bazată pe implicarea elevilor în jocuri de rol, simulări, scenarii și reprezentări dramatice prin care aceștia adoptă identități și comportamente specifice unor contexte reale sau imaginare. Metoda favorizează învățarea experiențială, consolidarea competențelor comunicative și dezvoltarea gândirii reflexive, oferind o alternativă creativă și dinamică strategiilor didactice tradiționale.

Prin dramatizare, cunoștințele sunt interiorizate prin acțiune, emoție și interacțiune socială, ceea ce contribuie la valorizarea și durabilitatea procesului de învățare.

Obiective pedagogice

- Dezvoltarea empatiei și a inteligenței emoționale, prin înțelegerea perspectivelor multiple;
- Îmbunătățirea exprimării orale, a dicției și a încrederii în sine;
- Dezvoltarea spiritului civic, a colaborării și a capacității de argumentare;
- Explorarea valorilor morale și a dilemelor etice într-un cadru securizant.

Exemple de aplicare

- Istorie: Reconstituirea unei dezbateri parlamentare din perioada interbelică privind unirea Basarabiei cu România. Elevii primesc roluri istorice (deputați, jurnaliști, miniștri) și pregătesc intervenții pe baza documentelor epocii.
- Educație pentru societate: Simularea unei ședințe de consiliu local în care elevii discută teme comunitare precum amenajarea unui parc, protecția mediului sau organizarea unor activități culturale. Metoda facilitează înțelegerea administrației locale și a procesului decizional.
- Limba și literatura română: Dramatizarea scenelor din opere literare studiate, cu accent pe interpretare artistică, analiză de personaje și valorizarea mesajului literar.

Etape de desfășurare

1. Selectarea temei sau a situației dramatizate, în concordanță cu obiectivele curriculare;
2. Alocarea rolurilor și elaborarea scenariului (individual sau colaborativ);
3. Documentarea elevilor în raport cu tema și rolurile asumate;
4. Repetiții și clarificarea intențiilor comunicative și a mesajelor cheie;
5. Realizarea dramatizării în clasă sau în contextul unui eveniment școlar;
6. Reflecția finală asupra procesului, prin feedback, autoevaluare și propuneri de îmbunătățire.

Valoare educațională

Învățarea prin dramatizare sprijină personalizarea demersului didactic, oferind cadrelor didactice flexibilitatea necesară pentru a crea contexte de învățare autentice, participative și

centrate pe elev. Metoda contribuie la formarea unei relații constructive între elev și profesor, bazată pe încredere, comunicare deschisă și implicare activă.

Recomandări pentru implementare

- Integrarea dramatizării în proiecte școlare, ateliere creative sau concursuri de interpretare;
- Utilizarea evaluării formative prin autoevaluare, coevaluare și feedback colegial;
- Aplicarea metodei în contexte interculturale pentru prevenirea stereotipurilor și promovarea incluziunii.

4. Ateliere de gândire critică și decizie

Descriere

Atelierele de gândire critică și luare a deciziilor reprezintă o metodă educațională activă, orientată către confruntarea elevilor cu dileme autentice – morale, sociale, științifice sau civice – în scopul formării unei opinii argumentate și responsabile. Elevii sunt stimulați să analizeze situații-problemă, să identifice perspective diverse, să construiască argumente logice și să formuleze concluzii personale, respectând principiile dialogului democratic și ale respectului pentru pluralitatea opiniilor.

Această metodă promovează reflexivitatea, dialogul structurat și valorile democratice, susținând învățarea bazată pe raționament, responsabilitate și etică.

Obiective pedagogice

- Dezvoltarea gândirii critice și a capacității de argumentare;
- Formarea competențelor de luare a deciziilor informate și responsabile;
- Exersarea empatiei și a respectului față de opiniile diferite;
- Cultivarea responsabilității civice și a valorilor democratice;
- Stimularea participării active la viața comunității și a reflecției etice.

Exemplu de atelier

Tema: „Este oportună utilizarea inteligenței artificiale în educație?"

Etapele activității:

1. Prezentarea introductivă a temei, incluzând beneficii, riscuri și perspective etice;
2. Formarea a două echipe („Pro" și „Contra") pentru elaborarea argumentelor pe baza unor resurse furnizate sau identificate independent;
3. Desfășurarea dezbaterii în baza unui set clar de reguli privind ascultarea activă, intervențiile succinte și respectul reciproc;
4. Completarea individuală a unei fișe de decizie, în care elevii formulează concluzia personală și identifică două argumente-cheie care au influențat-o;

5. Reflecție colectivă asupra diversității opiniilor și a importanței responsabilității în procesul decizional.

Alte teme sugerate

- *Ar trebui uniforma școlară să fie obligatorie?*
- *Este justificată aplicarea restricțiilor digitale ca sancțiune școlară?*
- *Poate fi justificată greva profesorilor din perspectiva elevilor?*
- *Este potrivit ca rezultatele școlare să influențeze stima de sine a elevilor?*

Recomandări metodologice

- Activitatea poate fi aplicată în clasele V–XII, adaptând nivelul de complexitate;
- Profesorul îndeplinește rolul de facilitator neutru, fără a influența opiniile elevilor;
- Pot fi utilizate instrumente precum fișe de decizie, hărți conceptuale, tabele de argumente, rubrici de evaluare a participării și clarității ideilor.

Valoare educațională

Participarea la astfel de ateliere crește implicarea intelectuală și emoțională a elevilor, contribuie la formarea cetățenilor activi și responsabili și dezvoltă autonomia de gândire și exprimare într-un cadru etic și democratic.

5. Portofoliul digital al profesorului

Descriere

Portofoliul digital reprezintă o colecție structurată, sistematică și reflexivă de documente care evidențiază evoluția profesională, dezvoltarea competențelor și practicile pedagogice ale cadrului didactic. Acesta poate include planificări didactice, proiecte de lecție, resurse educaționale, fișe de observație, înregistrări video, exemple de produse ale elevilor, instrumente de evaluare, autoevaluări și reflecții asupra propriei activități.

În format digital, portofoliul devine un instrument flexibil, dinamic și ușor de actualizat, care facilitează organizarea, vizualizarea progresului profesional și documentarea autonomiei didactice. Totodată, susține exercitarea libertății pedagogice prin prezentarea deciziilor didactice asumate și a inovațiilor aplicate la clasă.

Obiective educaționale

- Promovarea reflecției continue asupra practicii pedagogice și dezvoltării profesionale;
- Valorificarea inovației didactice și a strategiilor de predare centrate pe elev;
- Asigurarea coerenței parcursului profesional în cadrul Planului Individual de Dezvoltare Profesională (PIDP);
- Facilitarea colaborării profesionale și schimbului de bune practici în comunitatea educațională.

Domeniu de aplicare

Portofoliul digital poate fi valorificat în:

- procesul de evaluare anuală a cadrelor didactice;
- activități de mentorat, formare continuă și autoformare;
- participarea la concursuri didactice, mobilități educaționale și obținerea gradelor didactice;
- proiecte educaționale, cercetare-acțiune și diseminarea bunelor practici.

Exemplu de utilizare

Un profesor de limbi moderne realizează un portofoliu digital utilizând platforma Google Sites sau Wakelet, organizat în secțiuni precum: *Planuri de lecție inovatoare, Activități centrate pe elev, Reflecții pedagogice lunare, Feedback din partea elevilor, Proiecte interdisciplinare.* Fiecare secțiune conține fișiere, resurse multimedia, formulare de evaluare, exemple de produse ale elevilor și reflecții personale privind impactul strategiilor aplicate.

Platforme digitale recomandate

- Google Sites, Microsoft OneNote, Padlet, Notion, Wakelet;
- Platforme dedicate colaborării profesionale: Moodle, eTwinning;
- Rețele profesionale: LinkedIn, grupuri educaționale dedicate (utilizate cu setări de confidențialitate corespunzătoare).

Beneficii

- Promovarea unei culturi profesionale bazate pe autonomie, transparență, reflexivitate și colaborare;
- Consolidarea procesului de autoevaluare și de dezvoltare profesională continuă;
- Creșterea vizibilității și recunoașterii competențelor didactice inovatoare.

6. Lecția „inversată" (Flipped Classroom)

Descriere

Modelul lecției inversate reprezintă o abordare pedagogică centrată pe elev, bazată pe externalizarea etapei de predare a conținuturilor teoretice prin utilizarea unor resurse digitale (videoclipuri educaționale, prezentări interactive, podcasturi, articole etc.). Învățarea inițială are loc individual, înainte de ora de curs, iar timpul de clasă este dedicat activităților de aprofundare, aplicare, analiză, colaborare și reflecție. Astfel, sala de clasă devine un mediu activ de explorare, rezolvare de probleme și dezvoltare a competențelor cognitive superioare.

Obiective educaționale

- Promovarea învățării active și personalizate;
- Consolidarea responsabilității elevului în procesul de studiu individual;
- Valorificarea timpului de clasă pentru interacțiune, feedback și clarificarea conceptelor;

- Dezvoltarea gândirii critice și a capacității de transfer al cunoștințelor în contexte variate.

Exemplu de aplicare

În cadrul unei lecții de limba și literatura română, profesorul realizează un videoclip de aproximativ 10 minute, în care explică structura și particularitățile textului liric. Elevii urmăresc materialul acasă și completează un chestionar digital (ex.: Google Forms) pentru verificarea înțelegerii și stimularea reflecției. În clasă, activitățile se concentrează pe analiza unor poezii, identificarea figurilor de stil și interpretarea mesajului poetic, lucrând în perechi sau în grupuri mici.

Etapele modelului

1. *Pregătirea resurselor digitale* – selecția sau realizarea materialelor educaționale multimedia adecvate și accesibile;
2. *Studiul individual prealabil* – elevii parcurg resursele în ritm propriu și notează întrebări/reflecții;
3. *Activități interactive la clasă* – exerciții aplicative, proiecte colaborative, dezbateri, activități remediale sau de extindere;
4. *Evaluare și feedback* – monitorizarea progresului, clarificarea conceptelor și adaptarea procesului didactic în funcție de nevoile elevilor.

Platforme și instrumente digitale recomandate

- Pentru lecții video interactive: YouTube Edu, Khan Academy, Edpuzzle;
- Pentru organizare și distribuire de materiale: Google Classroom, Microsoft Teams, Moodle;
- Pentru activități interactive la clasă: Mentimeter, Quizizz, Kahoot.

Aplicații interdisciplinare

- Matematică: vizionarea demonstrațiilor sau explicațiilor video, urmate de problem-solving la clasă;
- Istorie: analiză documentară și dezbatere pe baza unui material video;
- Biologie: studierea conceptelor teoretice urmată de activități experimentale;
- Limbi străine: ascultarea unui podcast și aplicarea vocabularului nou în activități comunicative.

Beneficii

- Creșterea implicării și motivației elevilor;
- Susținerea autonomiei cognitive și a învățării personalizate;
- Posibilitatea sprijinirii individualizate a elevilor cu ritm diferit de învățare;
- Crearea unui spațiu didactic favorabil colaborării, creativității și învățării experiențiale

Activitate practică:
Elaborarea unui plan personalizat de dezvoltare profesională

Scopul activității

Activitatea urmărește sprijinirea cadrelor didactice în identificarea propriilor nevoi de dezvoltare profesională, formularea unor obiective SMART relevante și elaborarea unui plan individualizat adaptat contextului profesional, necesităților educaționale ale elevilor și aspirațiilor personale. Demersul contribuie la exersarea autonomiei profesionale și la consolidarea responsabilității pedagogice.

Durata recomandată: 2–3 ore, în cadrul unui atelier de formare continuă, consiliu pedagogic sau program de mentorat.

Obiective operaționale

La finalul activității, cadrul didactic va fi capabil să:

- identifice punctele forte și ariile personale de dezvoltare profesională;
- formuleze obiective SMART (Specifice, Măsurabile, Accesibile, Relevante, încadrate în timp);
- selecteze strategii și resurse adecvate pentru atingerea obiectivelor propuse;
- elaboreze un plan coerent, etapizat și realizabil de dezvoltare profesională;
- argumenteze rolul PIDP în exercitarea autonomiei pedagogice și în asigurarea calității actului didactic.

Etapele activității

1. Autoevaluare diagnostică

Fiecare cadru didactic completează o grilă reflexivă, focalizată pe:

- competențe profesionale (didactice, digitale, evaluative, comunicative, manageriale);
- valori pedagogice și stil personal de predare;
- provocări întâmpinate în practica educațională;
- surse de motivație, interese profesionale și intenții de dezvoltare.

Instrumente recomandate:

Grilă de autoevaluare; chestionar de reflecție; jurnal profesional.

2. Formularea obiectivelor de învățare

Participanții stabilesc 2–3 obiective profesionale formulate SMART.

Exemple:

- *„Până în luna mai, voi elabora un portofoliu digital cu minimum 5 lecții inovatoare integrate TIC, validat prin feedback de la elevi și colegi."*

- *„În următoarele 6 luni, voi participa la două programe de formare în domeniul educației incluzive și voi aplica tehnicile în 3 secvențe didactice."*

3. Selectarea strategiilor și resurselor

Participanții identifică:

- activități de formare (cursuri, webinarii, conferințe);
- experiențe profesionale (cercetare-acțiune, lecții demonstrative, proiecte inovatoare);
- surse de documentare (articole, ghiduri, OER, comunități profesionale);
- mentorat și colaborare profesională.

Exemple de resurse:

- Platforme: *Coursera, Învățământ.md, Google Workspace, Microsoft Education, Trello pentru educatori;*
- Comunicați practice: *eTwinning, grupuri profesionale Edu, cluburi pedagogice locale.*

4. Stabilirea indicatorilor de progres și evaluare

Se stabilesc criterii obiective și instrumente de monitorizare:

- fișe de reflecție periodică;
- feedback de la elevi, colegi și mentor;
- analiza produselor realizate (portofoliu, proiecte didactice);
- autoevaluare și revizuirea obiectivelor la 6 luni.

5. Elaborarea documentului final – PIDP

Pe baza etapelor anterioare, cadrul didactic redactează PIDP, incluzând:

- context profesional și justificare;
- analiza nevoilor de dezvoltare;
- obiective SMART;
- activități, resurse și calendar de implementare;
- indicatori de progres și metode de evaluare;
- modalități de actualizare anuală.

Format sugerat al PIDP

Element	Conținut
Nume cadru didactic	ex.: Maria Popescu
An școlar	2025–2026
Competențe vizate	TIC, incluziune, evaluare alternativă

Element	Conținut
Obiective	1. … 2. …
Activități propuse	Curs formare, lectură profesională, mentorat
Termene	Trimestrul I, II…
Modalități de evaluare	Portofoliu, jurnal reflexiv, feedback

Recomandări pentru facilitatori / directori

- furnizarea unor modele validate de PIDP;
- includerea în agenda consiliului profesoral a momentelor dedicate revizuirii planurilor;
- promovarea culturii reflexive și recunoașterea progresului profesional în evaluările anuale;
- asigurarea cadrului pentru mentorat și colaborare între cadrele didactice.

Rezultat final așteptat

Un Plan Individualizat de Dezvoltare Profesională complet, clar, realizabil, fundamentat pe reflecție personală și orientat spre îmbunătățirea continuă a practicii didactice și exercitarea responsabilă a autonomiei pedagogice.

Formular de Autoevaluare Diagnostică

Informații generale

Nume cadru didactic: _____
An școlar: _____
Disciplina predată: _____
Data completării formularului: _____

1. Competențe profesionale

Completează câmpurile de mai jos cu o evaluare a competențelor tale profesionale în diferite domenii.

Domeniu	Autoevaluare (1 - Nevoie mare de îmbunătățire	5 - Foarte bine dezvoltat)	Observații
Didactice	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5	Exemple: planificarea lecțiilor, gestionarea clasei, adaptarea metodologiei	
Digitale	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5	Exemple: utilizarea platformelor educaționale, instrumente TIC	
Evaluative	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5	Exemple: crearea de evaluări formative și sumative, feedback eficient	
Comunicative	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5	Exemple: claritate în prezentare, capacitatea de a asculta și înțelege elevii	
Manageriale	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5	Exemple: gestionarea timpului, organizarea resurselor educaționale	

2. Valori pedagogice și stil personal de predare

Reflectează asupra valorilor și stilului tău pedagogic:

- **Care sunt valorile fundamentale care îți ghidează practica didactică?**

  _____ _____
  _____ _____
  _____ _____
  _____ _____

- **Cum îți descrii stilul personal de predare?**

  _____ _____
  _____ _____
  _____ _____
  _____ _____

3. Provocări întâmpinate în practica educațională

Completează secțiunea de mai jos cu exemple specifice de provocări pe care le întâmpini în activitatea ta didactică.

- **Care sunt principalele dificultăți pe care le întâmpini în activitatea de predare?**

  _____ _____

  _____ _____

- **Cum abordezi aceste provocări? Ce strategii folosești pentru a le depăși?**

  _____ _____

  _____ _____

4. Surse de motivație, interese profesionale și intenții de dezvoltare

Reflectează asupra motivelor care te motivează să continui să predai și asupra direcțiilor tale de dezvoltare profesională.

- **Care sunt principalele surse de motivație pentru activitatea ta didactică?**

  _____ _____

  _____ _____

  _____ _____

  _____ _____

- **Ce domenii ale activității tale didactice vrei să dezvolți în următoarele 6 luni?**

  _____ _____

  _____ _____

  _____ _____

  _____ _____

- **Ce cursuri sau activități educaționale ai dori să urmezi pentru a-ți dezvolta competențele?**

  _____ _____

  _____ _____

  _____ _____

  _____ _____

Instrumente recomandate pentru completare:

Grilă de autoevaluare: Alege o valoare între 1 și 5 pentru fiecare domeniu, în funcție de nivelul tău de competență.

Chestionar de reflecție: Răspunde sincer la întrebările deschise, pentru a-ți analiza punctele forte și ariile de îmbunătățire.

Jurnal profesional: Utilizează un jurnal pentru a-ți urmări evoluția în fiecare lună și pentru a reflecta asupra schimbărilor realizate.

Concluzii și recomandări pentru perspective viitoare

Libertatea pedagogică reprezintă un pilon fundamental al educației de calitate, constituind atât un drept profesional, cât și o responsabilitate etică esențială pentru performanța cadrelor didactice. Pe parcursul acestui ghid, am argumentat că exercitarea corespunzătoare a libertății pedagogice necesită o combinație între formarea continuă, autonomia profesională și un cadru instituțional care să sprijine inovația și reflecția. În acest context, libertatea pedagogică nu se reduce la un concept abstract, ci se manifestă concret prin decizii didactice fundamentate pe cunoaștere, evaluare și evaluare continuă a propriei practici.

Concluziile fundamentale ale acestui ghid pot fi sintetizate astfel:

1. **Libertatea pedagogică ca drept și responsabilitate profesională:** Aceasta nu se limitează doar la posibilitatea de a alege metodele și materialele didactice, ci implică și o responsabilitate etică, concretizată în discernământul aplicării strategiilor educaționale, respectarea valorilor profesionale și adaptabilitatea în fața diversității educaționale.

2. **Cadrele legislative și normele internaționale:** Există un cadru legislativ național și internațional solid care susține libertatea pedagogică, dar implementarea acestuia în practică rămâne adesea dependentă de contextul local și de sprijinul instituțional acordat cadrelor didactice.

3. **Experiențele internaționale ca modele:** Exemplele internaționale, cum ar fi Finlanda, Franța și Scoția, subliniază importanța unui mediu educațional bazat pe încredere, autonomie instituțională și parteneriate între profesori și autorități, ca factori cheie pentru consolidarea libertății pedagogice.

4. **Inovația didactică și abordările participative:** Strategiile didactice inovative și abordările participative, inclusiv învățarea colaborativă, gândirea critică și proiectele interdisciplinare, constituie instrumente eficiente pentru punerea în aplicare a libertății pedagogice în cadrul activităților educaționale de zi cu zi.

5. **Formarea continuă și planificarea dezvoltării profesionale:** În cadrul acestui ghid, am demonstrat că procesul de formare continuă, concretizat în elaborarea Planului Individualizat de Dezvoltare Profesională (PIDP), este esențial pentru sprijinirea autonomiei pedagogice și a dezvoltării sustenabile a carierei didactice.

6. **Mecanismele de protejare și monitorizare:** Pentru asigurarea unei libertăți pedagogice reale și eficiente, este necesar să existe mecanisme instituționale clare de monitorizare și protejare a acesteia, susținute de norme etice și proceduri de raportare transparente.

Recomandări pentru perspective viitoare

La nivel instituțional și de politici educaționale:

- **Integrarea libertății pedagogice în reglementările educaționale:** Este imperativă integrarea explicită a libertății pedagogice în standardele profesionale și în documentele curriculare naționale, pentru a asigura coerența și transparența în implementarea acesteia la toate nivelurile educaționale.
- **Crearea de funcții responsabile pentru etică și autonomie profesională**: Fiecare instituție educațională ar trebui să desemneze funcții responsabile pentru etica profesională și protejarea autonomiei didactice, asigurându-se astfel că deciziile educaționale sunt fundamentate pe principii clare și respectate în mod constant.

- **Revizuirea cadrelor normative:** Este necesar să se revizuiască cadrul normativ existent pentru a încuraja și proteja inițiativele pedagogice inovative, în timp ce se garantează un echilibru între autonomie și responsabilitatea față de obiectivele educaționale comune.
- **Monitorizarea libertății pedagogice în evaluările educaționale externe:** Introducerea unor indicatori de evaluare a libertății pedagogice în cadrul evaluărilor externe ale sistemului educațional va asigura o măsurare obiectivă a impactului acesteia asupra calității învățământului.

La nivelul conducerii instituțiilor școlare:

- **Promovarea unui climat organizațional favorabil libertății pedagogice:** Conducerea școlilor trebuie să promoveze un climat organizațional bazat pe încredere reciprocă, deschidere și sprijin continuu pentru cadrele didactice, asigurându-se că aceste valori sunt integrate în cultura instituțională.
- **Flexibilitate în planificarea și evaluarea didactică:** Conducerea școlii trebuie să asigure un cadru flexibil de planificare a activităților didactice și evaluare profesională, care să permită profesorilor să aplice metode inovative, fără constrângeri excesive din partea reglementărilor externe.
- **Încurajarea participării cadrelor didactice în procesele decizionale:** Participarea activă a cadrelor didactice în procesele decizionale și în implementarea proiectelor educaționale este esențială pentru a stimula inovația și implicarea acestora în reformele educaționale.

La nivelul cadrelor didactice:

- **Asumarea rolului de co-creatori ai actului educațional:** Cadrele didactice trebuie să își asume un rol activ și reflexiv în procesul educațional, deschizându-se spre dialog, autoevaluare și cercetare pedagogică continuă, pentru a îmbunătăți calitatea învățării.
- **Participarea în comunități profesionale de învățare:** Este esențial ca profesorii să participe activ în comunități de învățare profesionale, la nivel local, național și internațional, pentru a împărtăși bune practici și pentru a învăța unii de la alții.
- **Utilizarea resurselor deschise și a tehnologiilor educaționale:** Profesorii ar trebui să valorifice resursele educaționale deschise (OER) și să adopte instrumente digitale pentru diversificarea și personalizarea procesului didactic, facilitând astfel învățarea centrată pe elev.
- **Elaborarea și actualizarea Planurilor Individuale de Dezvoltare Profesională:** Cadrele didactice trebuie să își elaboreze și să își actualizeze periodic planurile individuale de dezvoltare profesională, pentru a asigura un parcurs continuu de formare și dezvoltare personală.

Perspective viitoare

Pentru consolidarea unei culturi a libertății pedagogice în Republica Moldova, se impune un efort concertat din partea tuturor actorilor educaționali:

- Colaborarea între ministere și instituțiile educaționale: Este necesar un parteneriat între Ministerul Educației și Cercetării, autoritățile locale, sindicatele, universitățile și organizațiile non-guvernamentale pentru a promova și proteja libertatea pedagogică.

- Sprijinirea cercetării și pilotării de modele educaționale inovative: Inițiativele de cercetare și proiectele educaționale care promovează autonomie în educație trebuie sprijinite prin fonduri și prin integrarea acestora în curriculumul național.
- Formarea unei noi generații de formatori și lideri educaționali: Este esențial ca viitorii formatori și lideri educaționali să înțeleagă și să apere libertatea pedagogică ca pe un principiu fundamental al educației, care trebuie sprijinit constant în toate etapele procesului educațional.

În speță, educația de calitate nu poate fi realizată decât prin profesori care dispun de libertatea de a gândi critic, de a inova și de a adapta metodele de învățare în funcție de nevoile elevilor lor. Libertatea pedagogică, atunci când este înțeleasă corect și susținută de un cadru instituțional solid, nu reprezintă o libertate fără limite, ci o responsabilitate bine fundamentată, care asigură dezvoltarea unui sistem educațional flexibil, echitabil și orientat spre viitor.

BIBLIOGRAFIE

A. Cărți, monografii și studii fundamentale

1. ALBULESCU, I. (2013). *Pedagogia pentru examenele de titularizare și definitivat*. Pitești: Editura Paralela 45. ISBN 978-606-527-248-3. p. 89.
2. ALTBACH, P. G. (2001). *Academic Freedom: International Perspectives*. Indiana University Press. ISBN 978-0253214632. p. 41
3. AUF Biroul Național RM. (2023). *Raport de activitate și impact al claselor bilingve francofone*. Chișinău: AUF. ISBN 978-2-490057-15-6.
4. BEANE, J. A. (1997). *Curriculum Integration: Designing the Core of Democratic Education*. New York: Teachers College Press. ISBN 978-0807736630. p. 52.
5. BERTEA, M. (2022). *Educația pentru libertate: coordonate filosofice și metodologice*. Iași: Institutul European. ISBN 978-606-24-0000-0. p. 81-85.
6. BIESTA, G. (2013). *The Beautiful Risk of Education*. Boulder: Paradigm Publishers. ISBN 978-1612050270. pp. 52-68.
7. BOLTON, G. (1992). *New Perspectives on Classroom Drama*. London: Simon & Schuster. ISBN 978-0748703576. p. 95.
8. CAMPBELL, E. (2003). *The Ethical Teacher*. Open University Press. ISBN 978-0335212185. p. 209.
9. CERGHIT, I. (2006). *Metode de învățământ*. Iași: Editura Polirom. ISBN 973-681-012-1. p. 38.
10. CERGHIT, I. (2008). *Didactica generală*. Iași: Editura Polirom. ISBN 978-973-31-2314-6. p. 79.
11. CIOLAN, L. (2008). *Învățarea integrată*. Iași: Editura Polirom. ISBN 978-973-46-1169-5. p. 136.
12. CRISTEA, S. (2000). *Dicționar de pedagogie*. București: Editura Didactică și Pedagogică. ISBN 973-30-1207-7. p. 43.
13. CUCOȘ, C. (2018). *Pedagogie* (ediția revizuită). Iași: Editura Polirom. ISBN 978-606-17-1339-1. p. 34.
14. CUCU-CIUHAN, G. (2012). *Educația morală și etică în școală*. București: Editura Universitară. ISBN 978-606-591-409-0. p. 58.
15. DAY, C., & gu, q. (2010). *The quality of teachers: professional lives, standards and care*. Routledge. Isbn 978-1138828595. p. 36.
16. DEWEY, J. (1938). *Experience and Education*. New York: Macmillan. ISBN 978-0684838281. p. 73.
17. FOGARTY, R. (2009). *How to Integrate the Curricula* (3rd ed.). Thousand Oaks: Corwin Press. ISBN 978-1412938891. p. 53.

18. FULLAN, M. (2014). *The Principal: Three Keys to Maximizing Impact*. San Francisco: Jossey-Bass. ISBN 978-1118575239. p. 56

19. FULLAN, M. (2016). *The New Meaning of Educational Change* (5th ed.). New York: Teachers College Press. ISBN 978-0807756805. pp. 78-85.

20. GHILIȘ, M. (2019). *Educația modernă în Republica Moldova*. Chișinău: ISE. ISBN 978-9975-3030-4. p. 47.

21. HARGREAVES, A. (2003). *Teaching in the Knowledge Society*. New York: Teachers College Press. ISBN 978-0807743591. p. 121.

22. HARGREAVES, A., & Shirley, D. (2009). *The Fourth Way: The Inspiring Future for Educational Change*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press. ISBN 978-1-4129-8786-8. p. 82.

23. HARGREAVES, A., & Shirley, D. (2012). *The Global Fourth Way: The Quest for Educational Excellence*. Cambridge, MA: Harvard Education Press. ISBN 978-1612501222. p. 88.

24. IONESCU, M. (2017). *Psihopedagogie pentru examenele de definitivare și gradul I*. Iași: Editura Polirom. ISBN 978-606-33-1430-2. p. 58.

25. JIVĂNESCU, M. (2018). *Portofoliul didactic – o abordare metodologică*. Iași: Editura Polirom. ISBN 978-973-46-7482-7. p. 29.

26. JOIȚA, E. (2006). *Formarea profesorului reflexiv*. Iași: Editura Polirom. ISBN 978-973-46-0421-4. pp. 65-70.

27. KILLEN, R. (2006). *Effective Teaching Strategies*. Sydney: Thomson Learning. ISBN 978-0170123720. pp. 39-47.

28. LIPMAN, M. (2003). *Thinking in Education*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 978-0521826845. p. 35.

29. MEIRIEU, P. (2005). *Pédagogie: le devoir de résister*. Paris: ESF. ISBN 978-2707147592. pp. 98-107.

30. MEIRIEU, P. (2009). *Apprendre… oui, mais comment?* Paris: ESF. ISBN 978-2227478299. p. 73.

31. MICLEA, M. (1999). *Cazul în psihologie și educație*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană. ISBN 973-9287-18-4. p. 41.

32. MOEGLIN, P. (2002). *Études de cas et pédagogie universitaire*. Paris: PUF. ISBN 978-2130525914. p. 159.

33. MOON, J. A. (1999). *Reflection in Learning and Professional Development*. London: Routledge. ISBN 978-0749415713. pp. 36-50.

34. PANISOARĂ, I. O. (2017). *Inteligența emoțională și managementul conflictului în școală*. Iași: Editura Polirom. p. 62.

35. PANISOARĂ, I. O. (2020). *Psihologia educației pentru profesori*. Iași: Editura Polirom. p. 87.

36. PAUL, R., & Elder, L. (2014). *The Miniature Guide to Critical Thinking: Concepts and Tools*. Tomales, CA: Foundation for Critical Thinking. ISBN 978-0944583104. p. 107.

37. PERRENOUD, Ph. (2004). *Dezvoltarea practicilor reflexive*. Iași: Editura Polirom. ISBN 978-2-601-03236-6. pp. 57-93.

38. PIAGET, J. (1951). *Play, Dreams and Imitation in Childhood*. London: Routledge. ISBN 978-0415205641. p. 72.

39. POPA, D. (2013). *Etica și libertatea în educație*. București: Editura Didactică și Pedagogică. ISBN 978-973-30-3684-7. p. 26.

40. RÂBACOV, G. (2020). *Ghid metodologic pentru implementarea claselor bilingve francofone*. Chișinău: Pontos. ISBN 978-9975-80471-3. pp. 28-31.

41. ROBINSON, K. (2011). *Out of Our Minds: Learning to Be Creative*. Capstone. ISBN 978-1907312472. p. 49.

42. ROSENBERG, M. B. (2015). *Comunicarea nonviolentă: un limbaj al vieții*. Cluj-Napoca: Editura Elena Francisc. ISBN 978-606-8754-24-8. p. 81.

43. SAHLBERG, P. (2015). *Finnish Lessons 2.0: What Can the World Learn from Educational Change in Finland?* New York, NY: Teachers College Press. ISBN 978-0807755853. pp. 63-120.

44. SCHÖN, D. A. (1983). *The Reflective Practitioner*. New York: Basic Books. ISBN 978-0465068784. p. 71.

45. SLAVIN, R. E. (1995). *Cooperative Learning*. Boston: Allyn & Bacon. ISBN 978-0205277097. p. 104.

46. STENHOUSE, L. (1983). *Research as a Basis for Teaching*. London: Heinemann. ISBN 978-0435823790. pp. 49-55.

47. TOMA, A. R. (2020). *Strategii didactice inovative*. București: Editura Didactică și Pedagogică. ISBN 978-606-31-0719-2. pp. 96-100.

B. Articole științifice

48. Borozan M., Balţat L. *The relevance of emotional culture for personal and professional success.* În: *Social problems at theeginning of the millennium*. București: Editura Universitară, 2019. ISBN 978-606-28-1012-2. pp. 62-70.

49. Cojocaru-Borozan M. *Tendințe de reconstrucție a paradigmei de formare a cadrelor didactice în R. Moldova din perspectiva pedagogiei culturii emoționale. Generalizări și experiențe relevante*. În: *materialele Simpozionului Internațional „Cultura profesională a cadrelor didactice. Exigențe actuale*". Chișinău. 2013, p. 21-28.

50. Cojocaru-Borozan M. *Theoretical arguments on teachers' professional training in the spirit of pedagogical freedom*. În: *Self realization - psychological and educational interpretations / Realizarea de sine - interpretări psihologice și educative*. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale*. Volumul II. Iași: Editura Ars Longa- Colecția Academica, 31 mai, Iași. România. 2019. ISBN 9789731483153. p. 9-13

51. DONOAGĂ, Diana. *Direcții de eficientizare a procesului de formare a cadrelor didactice prin valorificarea libertății de exprimare*. In: *Science and education: new approaches and perspectives*, Ed. 25, 24-25 martie 2023, Chișinău. Chișinău: CEP UPSC, 2023, Seria 25, Vol.3, ISBN 978-9975-46-787-2. pp. 250-254.

52. DONOAGĂ, Diana. *Abordarea critică a libertății de exprimare a profesorilor în clasă*. In: *Revista Didactica Pro…, revistă de teorie și practică educațională*, 2023, nr. 1 (137), ISSN 1810-6455. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.7664424. pp. 7-11.

53. GHIZDAVUC, V. (2022). *Portofoliul cadrelor didactice: un instrument de reflecție și evaluare profesională*. În: *Revista de Pedagogie*, 70(2), ISSN 0034-8687. pp. 55–68.

54. KORTHAGEN, F. A. J. (2004). *In Search of the Essence of a Good Teacher: Towards a More Holistic Approach in Teacher Education*. În: *Teaching and Teacher Education*, 20 (1), pp. 77–97. DOI: 10.1016/j.tate.2003.10.002. p. 138.

55. Nicol, D., & Macfarlane-Dick, D. (2006). *Formative Assessment and Self-regulated Learning: A Model and Seven Principles of Good Feedback Practice*. În: *Studies in Higher Education*, 31 (2), pp. 199–218. DOI: 10.1080/03075070600572090. p. 47.

56. SADOVEI, L. (2020). *Formarea competenței de autonomie educațională a cadrelor didactice din Republica Moldova*. *Revista Științifică a USM*, pp. 247–251.

C. Documente internaționale

57. CONSILIUL EUROPEI. (1950). *Convenția europeană a drepturilor omului*. Roma: Consiliul Europei. Ratificată de RM prin Legea nr. 1298-XIII/1997. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf

58. FEDERAȚIA SINDICALĂ A EDUCAȚIEI ȘI ȘTIINȚEI (FSEȘ). (n.d.). *Documente, rapoarte și materiale informative privind politicile educaționale și drepturile angajaților din învățământ*. Chișinău: FSEȘ. Disponibil la: https://fses.md

59. MAGNA CHARTA UNIVERSITATUM. (1988). *Magna Charta Universitatum*. Bologna. Disponibil: https://www.magna-charta.org/resources/files/the-magna-charta-universitatum-1988

60. ORGANIZAȚIA NAȚIUNILOR UNITE (ONU). (1948). *Declarația Universală a Drepturilor Omului*. New York: ONU. Disponibil: https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights. p. 12.

61. ORGANIZAȚIA NAȚIUNILOR UNITE (ONU). (1989). *Convenția cu privire la Drepturile Copilului*. New York: ONU. p. 18. Disponibil: https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child

62. OECD – Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică. (2019). *A Flying Start: Improving Initial Teacher Preparation Systems*. Paris: OECD Publishing. ISBN 978-92-64-31166-2. DOI: https://doi.org/10.1787/cf74e549-en

63. OECD. (2020). *Teachers as Designers of Learning Environments: The Importance of Innovative Pedagogies*. Paris: OECD Publishing. ISBN 978-92-64-56103-6. Disponibil la: https://doi.org/10.1787/19939019. p. 42.

64. OECD. (2021). *Teachers and Leaders in Vocational Education and Training*. Paris: OECD Publishing. ISBN 978-92-64-63122-7. Disponibil la: https://doi.org/10.1787/bf2fbf18-en

65. UNESCO & ILO. (1966). *Recomandarea privind statutul cadrelor didactice*. Paris: UNESCO/ILO. Disponibil: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000160495

66. UNESCO. (1997). *Recomandarea privind statutul personalului didactic din învățământul superior*. Paris: UNESCO. Disponibil: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000113234

67. UNESCO. (2015). *Rethinking Education: Towards a Global Common Good?* Paris: UNESCO Publishing. ISBN 978-92-3-100113-0. Disponibil: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000232555.

68. UNESCO. (2021). *Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education*. Paris: UNESCO. ISBN 978-92-3-100478-0. Disponibil online: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379381 unesdoc.unesco.org+2unevoc.unesco.org+2

69. UNIUNEA EUROPEANĂ. (2000). *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene*. Nisa. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT

D. Documente naționale

70. CONSTITUȚIA REPUBLICII MOLDOVA. (1994). Adoptată la 29 iulie 1994. Publicată în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 1/1994. Disponibil la: https://www.constitutia.md

71. CONSILIUL EUROPEI. (1950). *Convenția europeană a drepturilor omului*. Roma: Consiliul Europei. Ratificată de Republica Moldova prin Legea nr. 1298-XIII/1997. Disponibil la: https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf

72. CODUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA – Legea nr. 152/2014. Publicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 319–324 din 24.10.2014. ISBN 978-9975-3309-0-2 Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=116510&lang=ro. p.19.

73. CODUL MUNCII AL REPUBLICII Moldova – Legea nr. 154-XV/2003. Publicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 159–162/2003. Text actualizat: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131353&lang=ro

74. MEC. (2015). Codul de etică al cadrului didactic. Aprobat prin Ordinul nr. 861 din 07.09.2015. Publicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 59–67 din 18.03.2016. Disponibil la: https://mecc.gov.md/sites/default/files/document/attachments/codul_de_etica_ro_4.pdf

75. MEC. (2024). *Planul de acțiuni în domeniul educației digitale pentru anii 2024–2027*. Ordinul MEC nr. 1237 din 03.09.2024. Disponibil la: https://mec.gov.md

76. ONU – Organizația Națiunilor Unite. (1948). *Declarația Universală a Drepturilor Omului*. New York: Organizația Națiunilor Unite. Disponibil la: https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights

ANEXE

Anexa 1: Fișă de lucru: Libertatea pedagogică în context internațional

Denumirea activității: Reflectarea comparativă asupra libertății pedagogice în sistemele educaționale internaționale

Scopul activității: Promovarea înțelegerii critice și aplicative a conceptului de libertate pedagogică prin raportare la modele internaționale de succes.

I. Date generale ale participantului

- Numele și prenumele: _____
- Instituția de învățământ: _____
- Disciplina predată: _____
- Nivelul de învățământ: _____

II. Autoevaluare inițială: Ce înseamnă pentru mine libertatea pedagogică?

Redactează o definiție personală a conceptului:

_____

_____

_____

_____

_____

_____

III. Analiza comparativă

Completează tabelul următor pe baza celor patru modele analizate (Finlanda, Canada, Franța, Germania/Estonia):

Țara	Nivelul de autonomie acordat profesorilor	Puncte forte ale modelului	Provocări identificate
Finlanda			
Canada (Ontario)			
Franța			
Germania / Estonia			

IV. Reflecție critică

1. Ce model internațional consideri cel mai relevant pentru sistemul educațional din Republica Moldova? Argumentează.

_____

_____

_____

_____

2. Ce practici din aceste modele pot fi transferate în școala ta?

_____

_____

_____

3. Ce obstacole pot apărea în implementarea acestor practici? Cum pot fi depășite?

_____

_____

_____

V. Plan de acțiune personalizat

Propune trei măsuri concrete prin care poți promova și exercita libertatea pedagogică în activitatea ta profesională:

_____

_____

_____

_____

_____

_____

VI. Concluzii

Cum s-a schimbat percepția ta asupra libertății pedagogice în urma acestei activități?

_____

_____

Notă metodologică pentru formatori:

Această fișă de lucru este destinată utilizării în cadrul sesiunilor de formare continuă, individual sau în grupuri mici. Se recomandă utilizarea ei:

- ca activitate de reflecție post-lectură teoretică;
- ca suport pentru dezbateri;
- ca instrument de evaluare formativă.

Anexa 2: Model de fișă de lucru pentru analiza studiilor de caz privind libertatea pedagogică

Titlul activității: Libertatea pedagogică în situații reale: analiză, reflecție și acțiune

Instrucțiuni pentru participanți: Citiți cu atenție studiul de caz alocat grupului vostru. Lucrați colaborativ pentru a completa fișa de lucru de mai jos. Fișa va fi utilizată în sesiunea de prezentare și dezbatere.

- ***Titlul sau numărul studiului de caz:*** .....
- ***Problema centrală identificată:***
  .....
  .....
- ***Ce drepturi are cadrul didactic în această situație?***
  (Indicați articole din legislația națională și internațională, acolo unde este cazul.)
  .....
  .....
- ***Ce responsabilități revin cadrului didactic?***
  .....
  .....
- ***Ce elemente de constrângere sau limitare a libertății pedagogice pot fi identificate?***
  .....
  .....
- ***Ce soluții posibile pot fi propuse de grup pentru protejarea libertății pedagogice și menținerea echilibrului profesional?***
  .....
  .....
- ***Articole de lege sau documente de referință pe care le puteți invoca pentru susținerea poziției:***
  (Ex.: Codul educației, Declarația Drepturilor Omului, etc.)
  .....
  .....
- ***Reflecție finală a grupului:***
  Ce ați învățat din analiza acestui caz? Cum se aplică principiile libertății pedagogice în viața didactică reală?
  .....
  .....

Responsabil de completarea fișei: .....

Data: .....

Notă: Această fișă poate fi adaptată în format digital (formular Google sau Word) și arhivată ca parte a portofoliului de formare continuă

Anexa 3: Model de scrisoare de poziție profesională
cu privire la exercitarea libertății pedagogice în procesul educațional

Către: Direcția / Conducerea instituției de învățământ

De la: [Numele complet, funcția didactică, instituția]

Data: [zz.ll.aaaa]

Subiect: Exprimarea poziției profesionale privind aplicarea metodelor didactice alternative

Stimate/stimată [Dl./D-na Director],

Subsemnatul/Subsemnata, [Numele complet], cadru didactic la [instituția], predând disciplina [disciplina], doresc să îmi exprim în mod oficial poziția profesională cu privire la exercitarea libertății pedagogice în cadrul lecțiilor pe care le desfășor, în conformitate cu legislația în vigoare și cu valorile educației centrate pe elev.

În contextul implementării unor metode didactice alternative și interactive, precum [ex: învățarea prin proiecte, joc de rol, portofoliu educațional], am întâmpinat anumite rezerve/obiecții din partea [ex: unor părinți, administrației, altor colegi]. Consider că este necesar să clarific următoarele aspecte:

1. **Temeiul legal**

Conform art. 7 și art. 104 din Codul educației al Republicii Moldova (Legea nr. 152/2014), cadrul didactic beneficiază de libertate pedagogică în alegerea metodelor de predare-învățare și evaluare, în limitele curriculei aprobate.

2. **Principiul calității educației și centrării pe elev**

Metodele utilizate sunt fundamentate pe cercetări pedagogice moderne și pe recomandările internaționale (UNESCO, Consiliul Europei) privind stimularea gândirii critice, colaborării și autonomiei elevilor.

3. **Responsabilitate profesională**

Toate deciziile pedagogice sunt asumate în mod responsabil, adaptate nevoilor specifice ale clasei și urmăresc dezvoltarea competențelor prevăzute în documentele curriculare. Activitățile desfășurate sunt documentate, evaluate și reflectate periodic.

În lumina celor expuse, îmi exprim angajamentul de a continua promovarea unei educații inovatoare, etice și incluzive, și solicit susținerea instituției în respectarea drepturilor profesionale ale cadrelor didactice, așa cum sunt stipulate în legislație și în codul deontologic.

Vă mulțumesc pentru atenție și deschidere.

Cu considerație,
[Semnătura]
[Nume, prenume]
[Funcția didactică]

Anexa 4: Exemplu de aplicare practică a libertății pedagogice

Titlul activității: *„Votul obligatoriu: între drept și datorie”*
Nivel de învățământ: Clasa a VIII-a
Durata: 45 de minute

1. Contextul activității

Această lecție a fost concepută în cadrul disciplinei *Educație civică* și răspunde nevoii de a dezvolta la elevi competențe specifice cetățeniei democratice – gândirea critică, argumentarea logică și participarea activă la viața comunității. Tema propusă, *votul obligatoriu*, este de actualitate și oferă un cadru autentic pentru exersarea dialogului, analiza informațiilor și exprimarea opiniilor proprii într-un mod argumentat și respectuos.

2. Scopul și obiectivele activității

Scopul general:

Dezvoltarea gândirii critice și a capacității de exprimare argumentată a opiniilor pe teme civice actuale, contribuind la formarea spiritului civic și democratic.

Obiective specifice:

- ✓ Să explice semnificația votului ca drept și responsabilitate civică;
- ✓ Să identifice argumente pro și contra votului obligatoriu;
- ✓ Să-și exprime propria opinie într-o manieră clară și respectuoasă;
- ✓ Să colaboreze eficient în cadrul unui grup pentru atingerea unui scop comun;
- ✓ Să reflecteze asupra propriilor valori și atitudini civice.

3. Durată recomandată

45 minute (adaptabil în funcție de timpul disponibil și de dinamica grupului).

4. Desfășurarea activității

Etapa I – Introducere și problematizare (10 min)

Profesorul lansează întrebarea provocatoare: *„Ar trebui votul să devină obligatoriu?”* Elevii sunt invitați să își exprime spontan primele opinii, iar profesorul notează ideile principale pe tablă, evidențiind divergențele de perspectivă. Se creează astfel o situație de învățare bazată pe curiozitate și implicare.

Etapa II – Documentare și formarea grupurilor (10 min)

Elevii sunt împărțiți în două echipe: *Pro vot obligatoriu* și *Contra vot obligatoriu*. Folosind materiale din presă, resurse online și texte civice, fiecare echipă colectează argumente relevante, evaluând credibilitatea surselor și claritatea ideilor.

Etapa III – Dezbaterea (15 min)

Se organizează o **dezbatere structurată**, în care fiecare echipă își prezintă punctele de vedere, urmată de o sesiune de contraargumente. Profesorul are rol de moderator, asigurând respectarea regulilor comunicării și un climat de respect reciproc.

Etapa IV – Reflecție individuală (10 min)

Elevii completează o fișă de reflecție în care răspund la întrebări precum:

- Ce am învățat din această activitate?
- Mi-am schimbat opinia inițială? De ce?
- Ce înseamnă, pentru mine, a fi un cetățean responsabil?

5. Resurse utilizate

- Materiale informative din presă, articole online, texte legislative;
- Table interactivă / flipchart pentru notarea ideilor;
- Fișe de reflecție individuală;
- Cronometru pentru organizarea timpului în dezbatere.

6. Modalități de evaluare

- Observarea participării active și a calității intervențiilor orale;
- Fișa de reflecție – evaluare a gândirii critice și a capacității de argumentare;
- Autoevaluare prin completarea unei scurte rubrici de reflecție personală;
- Feedback de grup, cu accent pe colaborare și respectul pentru opiniile diferite.

7. Rezultate așteptate

- Înțelegerea conceptului de responsabilitate civică;
- Formarea unei opinii proprii, argumentate;
- Dezvoltarea competențelor de argumentare, analiză critică și colaborare;
- Consolidarea atitudinilor de respect, toleranță și implicare civică.

8. Recomandări metodologice pentru cadrele didactice

- Integrarea dezbaterilor, studiilor de caz și reflecției critice în structura lecțiilor;
- Crearea unui climat educațional sigur și incluziv, bazat pe încredere și deschidere;
- Promovarea exprimării libere și respectuoase a opiniilor;
- Antrenarea competențelor de evaluare a surselor și argumentare logică;
- Utilizarea resurselor media și vizuale pentru a stimula gândirea critică;
- Adaptarea activităților la nivelul de dezvoltare și interesele elevilor.

9. Concluzii

Activitatea propusă demonstrează că dezbaterile civice pot deveni un instrument eficient de formare a cetățenilor activi, capabili să gândească critic și să participe responsabil la viața democratică. Integrarea gândirii critice și a dialogului deschis în practica educațională reprezintă o modalitate esențială de valorificare a libertății pedagogice și de formare a unei culturi democratice în școală. Aceste dimensiuni dezvoltă competențele transversale ale elevilor, le consolidează autonomia intelectuală și capacitatea de participare activă la viața societății.

Anexa 5: Fișa de autoevaluare a libertății pedagogice a cadrului didactic

1. Scopul instrumentului

Fișa are ca scop evaluarea gradului în care cadrul didactic exercită, percepe și valorifică libertatea pedagogică în activitatea profesională, precum și identificarea ariilor pentru dezvoltare.

2. Domeniul de aplicare

- Nivel: primar, gimnazial, liceal
- Utilizatori: cadre didactice, mentori, coordonatori de programe, comisia metodică
- Frecvență: anual / semestrial / în cadrul PIDP

3. Instrucțiuni de utilizare

- Completați individual, acordând un scor de la 1 la 5
- Fundamentați scorul prin exemple/dovezi
- La final, reflectați asupra punctelor forte și ariilor de îmbunătățire
- Rezultatele se integrează în PIDP (Planul Individual de Dezvoltare Profesională)

4. Criterii de evaluare și indicatori

Domeniu evaluat	Item de autoevaluare	Scor 1–5	Dovezi/ Exemple
Autonomie didactică	Aleg metode de predare adaptate nevoilor elevilor fără constrângeri externe		
Libertate curriculară	Selectez și adaptez conținuturi, sarcini și resurse educaționale		
Inovație pedagogică	Experimentez noi metode, abordări și instrumente digitale		
Personalizarea învățării	Proiectez activități diferențiate și centrate pe elev		
Libertatea evaluării	Aplic metode alternative de evaluare și autoevaluare		
Participare decizională	Contribui la decizii pedagogice la nivel instituțional		
Climat profesional	Pot exprima opinii profesionale fără teama de sancțiune		
Sprijin instituțional	Beneficiez de suport pentru implementarea inițiativelor proprii		

5. Interpretarea scorului

Total scor	Nivel	Semnificație
32–40	Ridicat	Autonomie consolidată, practici inovatoare
24–31	Mediu	Autonomie parțial asumată; necesită dezvoltare țintită
<24	Redus	Necesită intervenție, mentorat și suport instituțional

6. Reflecție individuală

Puncte forte identificate:

.....

Arii de dezvoltare:

.....

Acțiuni planificate (SMART):

.....

7. Integrare în PIDP

Rezultatele se vor include în Planul Individual de Dezvoltare Profesională.

.....

Anexa 6. Chestionar de percepție privind exercitarea libertății pedagogice la nivel instituțional

1. Scopul instrumentului

Evaluarea percepțiilor cadrelor didactice referitoare la gradul de autonomie pedagogică, sprijin instituțional și climat organizațional existent în instituție.

2. Domeniu de aplicare

- Nivel: primar, gimnazial, liceal
- Utilizatori: cadre didactice, echipe manageriale, comisii metodice
- Frecvență: anual / semestrial
- Modalitate: anonim (recomandat), formular electronic sau tipărit

3. Instrucțiuni pentru respondenți

- Citiți fiecare afirmație.
- Selectați răspunsul care reflectă cel mai fidel percepția dumneavoastră.
- Nu există răspunsuri corecte sau greșite.
- Datele vor fi utilizate exclusiv în scop de analiză și îmbunătățire instituțională.

Scale de răspuns (Likert, 5 trepte):
1 = total în dezacord 5 = total de acord

4. Chestionar

A. Autonomie didactică

Nr.	Item	1	2	3	4	5
1	Am libertatea de a alege metodele și strategiile de predare.	☐	☐	☐	☐	☐
2	Pot adapta curriculumul la nevoile elevilor.	☐	☐	☐	☐	☐
3	Am autonomie în selectarea resurselor educaționale.	☐	☐	☐	☐	☐

B. Inovație și creativitate

Nr.	Item	1	2	3	4	5
4	Mă simt încurajat(ă) să experimentez metode inovatoare.	☐	☐	☐	☐	☐
5	Inovațiile mele pedagogice sunt apreciate și valorificate.	☐	☐	☐	☐	☐

C. Sprijin managerial și instituțional

Nr.	Item	1	2	3	4	5
6	Conducerea instituției sprijină inițiativele pedagogice ale cadrelor didactice.	☐	☐	☐	☐	☐
7	Beneficiez de resurse (timp, materiale, formare) pentru inovație didactică.	☐	☐	☐	☐	☐

D. Climat profesional și libertatea de opinie

Nr.	Item	1	2	3	4	5
8	Pot exprima opinii pedagogice fără teamă de sancțiuni.	☐	☐	☐	☐	☐
9	Există un climat de respect și dialog profesional.	☐	☐	☐	☐	☐

E. Participare decizională

Nr.	Item	1	2	3	4	5
10	Am posibilitatea de a contribui la decizii privind procesele didactice.	☐	☐	☐	☐	☐

5. Întrebări deschise (calitative)

1. Ce factori susțin libertatea pedagogică în instituția dvs.?

.....

2. Ce obstacole identificați în exercitarea autonomiei profesionale?

.....

3. Ce recomandări aveți pentru consolidarea libertății pedagogice?

.....

6. Analiza rezultatelor

Scor total	Nivel	Interpretare
41–50	Ridicat	Cultura instituțională susține libertatea pedagogică
31–40	Mediu	Există libertate, însă sunt necesare ajustări
<31	Redus	Necesită intervenții manageriale și instituționale

7. Utilizarea datelor

Rezultatele sunt analizate de:

- Conducerea instituției
- Comisia metodică / psihopedagogică
- Responsabili de formare și calitate

Se elaborează:

- Plan instituțional de îmbunătățire
- Măsuri de suport pentru cadre didactice
- Raport instituțional anual

Anexa 7. Rubrică de evaluare a inovațiilor didactice și a practicilor de libertate pedagogică

1. Scopul instrumentului

Evaluarea calitativă a gradului de inovare, autonomie profesională și aplicare practică a libertății pedagogice în activitatea didactică. Instrumentul susține procesul de monitorizare, asigurare a calității și dezvoltare profesională continuă.

2. Domeniu de aplicare

- Cadre didactice (auto-evaluare / mentorat)
- Activități metodologice, inspecții, portofolii didactice
- Concursuri profesionale, cerc pedagogic, mentorat

3. Instrucțiuni de utilizare

- Se analizează activitățile didactice/produsele pedagogice ale profesorului
- Se acordă scor pe scala 1–4
- Se completează coloana cu evidențe/dovezi
- Rezultatul se integrează în PIDP și raportul anual instituțional

Scală de evaluare:
1 - nivel incipient 2 – nivel de dezvoltare 3 – nivel avansat 4 – nivel excelent

4. Rubrică de evaluare

Criteriu	Descriere indicator	Nivel 1	Nivel 2	Nivel 3	Nivel 4	Dovezi
A. Inovație pedagogică	Integrarea metodelor noi, strategiilor interactive, instrumentelor digitale	Activități tradiționale, fără inovații	Utilizează ocazional metode inovative	Integrează constant metode variate	Creează resurse și modele inovatoare pentru alți profesori	
B. Autonomie curriculară	Adaptarea curriculumului și a resurselor la context	Urmează strict manualul	Adaptează parțial resursele	Adaptează activ și creează materiale proprii	Creează programe, module, ghiduri pentru comunitatea școlară	
C. Centrare pe elev	Practici de personalizare, incluziune și învățare activă	Predare transmisivă	Unele elemente interactive	Activități centrate pe elev, diferențiere	Modele validate, mentorat, bune practici	

Criteriu	Descriere indicator	Nivel 1	Nivel 2	Nivel 3	Nivel 4	Dovezi
D. Evaluare formativă	Utilizarea metodelor alternative de evaluare	Evaluare tradițională	Aplică parțial evaluare formativă	Integrează instrumente variate de evaluare	Dezvoltă instrumente și modele de evaluare inovative	
E. Justificarea pedagogică a alegerilor	Fundamentarea teoretică a practicilor	Explicații limitate	Argumentare parțială	Argumentare pedagogică solidă	Argumentare științifică, cu referințe, cercetare aplicată	
F. Reflecție profesională	Capacitatea de analiză și îmbunătățire	Reflecție absentă	Reflecție superficială	Analiză critică și ajustare	Reflecție avansată, cercetare-acțiune	

5. Interpretarea scorului

Total puncte	Nivel	Interpretare și recomandări
6–11	Incipient	Necesită mentorat și formare intensivă
12–17	Dezvoltare	Recomandată consolidarea prin programe de formare
18–23	Avansat	Practică solidă; recomandată diseminarea bunelor practici
24+	Excelent	Model profesional; recomandată implicarea în mentorat și cercetare

6. Reflecție profesională finală

Puncte forte observate:

.....

.....

Aspecte de îmbunătățit:

.....

.....

Recomandări personalizate:

.....

.....

Utilizare practică

Se recomandă:

- completare anuală/semestrială
- includere în portofoliul profesorului
- utilizare în comisii metodice, mentorat, inspecții, PIDP

Anexa 8. Ghid pentru elaborarea portofoliului didactic argumentativ privind libertatea pedagogică

1. Scopul instrumentului

Acest ghid oferă cadrul de organizare și prezentare a portofoliului didactic, care documentează exercitarea libertății pedagogice prin practici, resurse, reflecții și rezultate măsurabile.

Portofoliul constituie un instrument de:

- monitorizare a dezvoltării profesionale
- demonstrare a competențelor pedagogice și inovative
- fundamentare a deciziilor profesionale
- evaluare în raport cu standardele profesionale și cerințele ANACEC

2. Structură recomandată a portofoliului

Nr.	Secțiunea	Conținut	Evidențe / documente
1	Pagina de titlu și date profesionale	Nume, funcție, instituție, discipline, grad didactic	Declarație de autenticitate
2	Introducere	Conceptul propriu de libertate pedagogică și rolul ei	Argument teoretic (1–2 pag.)
3	Profil profesional	Competențe cheie, valori pedagogice, obiective profesionale	CV academic/portofoliu Europass
4	Reflecție pedagogică personală	Filosofie educațională, principii de metodică	Eseu reflexiv (1–2 pag.)
5	Planificare didactică autonomă	Exemple de proiecte de lecție adaptate, secvențe didactice	Planificări anuale/ unitare
6	Practici inovatoare și resurse proprii	Metode, instrumente digitale, resurse create	Fișe de lucru, prezentări, instrumente digitale
7	Dovezi ale aplicării libertății pedagogice	Metode alternative, adaptarea curriculumului, personalizare	Capturi foto/video, materiale elevi
8	Evaluare și autoevaluare	Rubrici, fișe, probe alternative, feedback elevi	Exemple + justificare
9	Ativități extracurriculare/ instituționale	Proiecte, cluburi, parteneriate	Certificări, materiale
10	Reflecție finală și direcții de dezvoltare	Plan personalizat de dezvoltare profesională	PIDP anexat

3. Criterii și indicatori de evaluare

Dovezi	Indicator	Modalitate de evidențiere
Coerență pedagogică	Argument logic, fundamentare științifică	Eseu, referințe
Inovație	Integrarea metodelor moderne și TIC	Lecții, resurse, capturi
Autonomie didactică	Adaptarea strategiilor la context	Planificări, sarcini diferențiate
Reflectivitate	Analiză critică și transformativă	Jurnal reflexiv, PIDP
Impact	Rezultate vizibile în progresul elevilor	Feedback elevi, analize
Etică profesională	Respectarea principiilor etice	Declarație + exemple

4. Format și recomandări

- Format electronic / fizic
- Structurat și indexat
- Referințe bibliografice conforme standardelor academice
- Dovezi scanate/încărcate, cu descriere contextuală

Volum orientativ: 20–40 pagini / echivalent digital

5. Model de cuprins

I. Date profesionale și context didactic

II. Fundamentarea conceptului de libertate pedagogică

III. Documentarea experienței didactice

IV. Inovații educaționale aplicate

V. Practici reflexive și rezultate

VI. Direcții viitoare de dezvoltare profesională

VII. Anexe

6. Declarație de autenticitate

Declar pe propria răspundere că materialele incluse în prezentul portofoliu îmi aparțin și reflectă activitatea mea profesională și didactică desfășurată în conformitate cu normele etice și cu standardele profesionale ale cadrului didactic.

Semnătură: _____

Data: _____

Anexa 9. Model pentru elaborarea Planului Individual de Dezvoltare Profesională (PIDP)

1. Scopul instrumentului

Planul Individual de Dezvoltare Profesională (PIDP) are ca scop stabilirea direcțiilor strategice de formare profesională și dezvoltare continuă a cadrului didactic, în corelare cu:

- Standardele profesionale ale cadrului didactic
- Necesitățile instituționale și curriculare
- Competențele personale și nevoile de perfecționare
- Consolidarea autonomiei și a libertății pedagogice

2. Domeniu de aplicare

- Elaborat anual/semestrial
- Utilizat la evaluarea profesională anuală
- Poate constitui parte a portofoliului didactic
- Recomandat în mentorat și formare continuă

3. Instrucțiuni de completare

- Identificați competențele pedagogice necesare pentru dezvoltare
- Formulați obiective SMART
- Selectați activități relevante pentru atingerea acestora
- Stabiliți indicatori de progres și probe verificabile
- Revizuiți și actualizați periodic

4. Model de PIDP

Element	Conținut
Nume cadru didactic	
Instituția	
Nivel / Disciplina predată	
An școlar	
Context profesional	(descriere sintetică: profil elevi, resurse, nevoi instituționale)

5. Analiza inițială a competențelor

Domeniu	Nivel actual	Dovezi	Necesitate de dezvoltare
Competențe didactice	☐ scăzut ☐ mediu ☐ ridicat		
Competențe digitale	☐ scăzut ☐ mediu ☐ ridicat		
Competențe de evaluare	☐ scăzut ☐ mediu ☐ ridicat		
Managementul clasei	☐ scăzut ☐ mediu ☐ ridicat		
Cercetare pedagogică	☐ scăzut ☐ mediu ☐ ridicat		
Libertate pedagogică și autonomie	☐ scăzut ☐ mediu ☐ ridicat		

6. Obiective SMART

Obiectiv specific	Competență vizată	Activități planificate	Resurse necesare	Termen	Indicatori	Dovezi
Exemplu: Integrarea metodelor inovative în predare	Inovație pedagogică	1. Participare la curs modern 2. Aplicare la clasă 3. Analiză reflexivă	Platforme, mentorat, literatură	Sem I	Lecții, feedback, resurse	Fișe, prezentări, jurnal

7. Mecanisme de evaluare și monitorizare

Tip evaluare	Frecvență	Instrument	Responsabil	Dovezi
Autoevaluare	lunar/trimestrial	jurnal reflexiv	cadrul didactic	
Feedback elevi	semestrial	chestionare	profesor	
Observație colegială / mentor	trimestrial	fișă observație	mentor/coleg	
Evaluare instituțională	anual	raport profesional	conducere	

8. Revizuirea planului

Perioada	Ajustări necesare	Motivație	Acțiuni noi
Semestrul I			
Semestrul II			

9. Reflecție finală

Analiza progresului personal, impact asupra elevilor, schimbări în propria practică didactică, contribuții la cultura libertății pedagogice

.....

.....

.....

10. Validare

Semnături	Data
Cadru didactic	
Mentor / Director / Responsabil metodic	

Anexa 10. Grilă de observație la activitatea didactică – accent pe autonomie, inovație și libertate pedagogică

1. Scopul instrumentului

Evaluarea nivelului de exercitare a libertății pedagogice, a capacității de adaptare a demersului didactic la contextul clasei și a gradului de inovare metodologică, prin observație directă la ore.

2. Domeniu de aplicare

- Observație la ore (mentor, director, comisie metodică, evaluatori)
- Autoobservație și analiză reflexivă
- Inspecții curente și tematice
- Feedback constructiv pentru dezvoltare profesională

3. Instrucțiuni de utilizare

- Observatorul marchează nivelul de performanță pentru fiecare indicator
- Se oferă exemple concrete și argumente
- Se formulează recomandări și direcții de consolidare
- Instrumentul se atașează portofoliului didactic / raportului instituțional

Scală de evaluare:
1 – Insuficient 2 – Satisfăcător 3 – Bine 4 – Excelent

4. Grila de observație

Domeniu evaluat	Indicator	Nivel 1	Nivel 2	Nivel 3	Nivel 4	Observații
A. Proiectare didactică	Obiective clare, adaptate specificului clasei					
	Selectarea autonomă a metodelor și resurselor					
	Utilizarea resurselor proprii sau adaptate					
B. Managementul învățării	Crearea unui climat incluziv, stimulativ					
	Activități centrate pe elev					
	Diferențiere și personalizare					
C. Inovație pedagogică	Aplicarea metodelor interactive și digitale					
	Integrarea strategiei inovatoare (dramatizare, project-based learning, flipped classroom etc.)					

Domeniu evaluat	Indicator	Nivel 1	Nivel 2	Nivel 3	Nivel 4	Observații
	Creativitate în proiectarea activităților					
D. Libertate pedagogică și reflecție	Justificarea pedagogică a alegerilor					
	Adaptări improvizate eficiente și argumentate					
	Atitudine reflexivă și autoanaliză					
E. Evaluare și feedback	Metode alternative de evaluare					
	Feedback constructiv și dialog educațional					
	Autoevaluarea elevilor					

5. Concluzii și recomandări

Puncte forte identificate:

.....

.....

Aspecte care necesită dezvoltare:

.....

.....

Recomandări pentru îmbunătățire:

.....

.....

6. Reflecție profesională a cadrului didactic observat

Completat după oră de către cadrul didactic

Observații personale:

.....

.....

Acțiuni planificate pentru ajustare:

.....

.....

7. Validare

Semnături	Data
Observator	
Cadru didactic	

Anexa 11. Fișă de reflecție / Jurnal profesional al cadrului didactic

1. Scopul instrumentului

Acest instrument susține dezvoltarea unei culturi profesionale reflexive, prin documentarea procesului de analiză, autoevaluare și îmbunătățire continuă a practicii didactice, în corelare cu exercițiul libertății pedagogice.

Fișa urmărește să:

- consolideze autonomia profesională și capacitatea de autoanaliză;
- evidențieze procesele de gândire pedagogică și deciziile asumate;
- sistematizeze reflecțiile asupra activităților educaționale;
- contribuie la elaborarea și actualizarea PIDP;
- ofere dovezi pentru portofoliu didactic / evaluări instituționale.

2. Domeniu de aplicare

- completare săptămânală / lunară / după activități semnificative
- parte componentă a portofoliului didactic
- utilizare în mentorat, inspecții, autoevaluare anuală

3. Instrucțiuni de completare

- completați după desfășurarea unei lecții / activități / proiect
- formulați răspunsuri descriptive, argumentate
- susțineți observațiile cu exemple reale
- identificați direcții de îmbunătățire și acțiuni concrete

4. Model de fișă de reflecție

Date generale

Element	Informație
Nume cadrul didactic	
Disciplina / nivel	
Tema activității	
Perioada	
Tipul activității	☐ Lecție ☐ Proiect ☐ Activitate interdisciplinară ☐ Activitate extracuriculară

Reflecție profesională

Dimensiune	Item de reflecție	Răspuns
Context educațional	Ce aspecte ale clasei au influențat proiectarea activității?	
Obiective	Ce am urmărit și de ce? Cum se leagă de autonomia elevului?	
Metodologie	Ce metode/strategii am ales? Care a fost raționamentul didactic?	
Libertate pedagogică aplicată	Cum am pus în practică libertatea pedagogică (metode, resurse, adaptări)?	
Adaptări realizate	Ce ajustări am realizat pe parcurs? Ce m-a determinat să le fac?	
Participarea elevilor	Cum au interacționat elevii? Ce rol au avut în proces?	
Instrumente de evaluare	Ce metode de evaluare am utilizat? Cum au favorizat învățarea activă?	
Rezultate și impact	Ce am observat la elevi? Ce dovezi susțin aceste constatări?	
Reflecție critică	Ce a funcționat bine? Ce necesită îmbunătățire?	
Plan de acțiune	Ce voi face diferit data viitoare? Ce resurse/formare îmi sunt necesare?	

5. Secțiune narativă (opțional, stil jurnal reflexiv)

Astăzi am observat că elevii au răspuns pozitiv la…
Cred că abordarea mea a permis…
Data viitoare îmi propun să…
Consider că libertatea pedagogică mi-a oferit posibilitatea de a…

6. Anexă dovezi

(exemple recomandate)

- ✓ fișe de lucru
- ✓ capturi ecran / linkuri activități digitale
- ✓ fragmente din lucrările elevilor
- ✓ feedback de la elevi sau colegi
- ✓ fotografii activități (fără expunere identitară)

Dovezile nu trebuie să includă date cu caracter personal. Utilizați anonimizare/inițiale.

Anexa 12. Matrice de risc și prevenție privind limitarea libertății pedagogice

1. Scopul instrumentului

Instrument destinat identificării, monitorizării și prevenirii situațiilor care pot limita exercitarea libertății pedagogice în instituțiile de învățământ.

Acest instrument:

- ✓ sprijină asigurarea unui climat educațional democratic și echitabil;
- ✓ identifică riscurile de constrângere formală sau informală asupra autonomiei didactice;
- ✓ facilitează măsuri proactive și corective din partea conducerii și a comunității școlare;
- ✓ constituie probă documentară în evaluările cadrelor didactice, ale instituției și în ciclurile de îmbunătățire continuă (cadrul ANACEC).

2. Domeniu de aplicare

- unități de învățământ general / profesional / superior
- comisii metodice și consilii profesorale
- procese de evaluare internă și externă
- management instituțional, mentorat, consiliere profesională

3. Instrucțiuni de utilizare

- se completează semestrial / anual sau când apar situații relevante
- se discută în consiliul profesoral
- conduce la elaborarea unui plan de prevenție și intervenție
- se integrează în raportul de autoevaluare instituțională

4. Matrice de identificare a riscurilor

Legendă nivel risc:
1 – foarte redus | 2 – redus | 3 – moderat | 4 – ridicat | 5 – critic

Categoria de risc	Exemplificare situație	Probabilitate (1–5)	Impact asupra libertății pedagogice (1–5)	Nivel risc (PxI)	Măsuri de prevenție	Măsuri de intervenție
Reglementări excesive / presiuni instituționale	impunerea de practici uniforme fără justificare pedagogică				elaborarea ghidurilor interne flexibile; consultări	mediere; revizuire decizii

Categoria de risc	Exemplificare situație	Probabilitate (1–5)	Impact asupra libertății pedagogice (1–5)	Nivel risc (PxI)	Măsuri de prevenție	Măsuri de intervenție
Presiuni administrative	solicitări excesive de rapoarte / formalism birocratic				digitalizare; simplificare documentației	sesizare conducere; plan corectiv
Presiuni ierarhice	interferență nejustificată în metodologia profesorului				formare în leadership educațional	dialog instituțional; comisie etică
Presiuni colegiale / conformism profesional	descurajarea abordărilor inovatoare				comunități de practică; mentorat	suport și protecție instituțională
Interferențe ale părinților / comunității	presiuni pentru note / metode specifice				comunicare transparentă; cod de conduită	comisie școlară; mediere
Constrângeri curriculare	manual unic, lipsa resurselor alternative				diversificare resurse educaționale deschise	adaptări curriculare aprobate
Lipsa resurselor	deficit de tehnologie / materiale didactice				acces la resurse educaționale deschise; granturi; proiecte	redistribuire resurse; parteneriate
Cenzură/ Sancționare a opiniilor profesionale	riscuri la exprimarea opiniei				regulament anti-represalii	protecție etică și juridică
Situații de conflict	conflicte ce afectează libertatea academică				formare mediere; consiliere	sesizarea comisiilor abilitate
Autocenzură profesională	evitarea inovației din precauție				cultură a încrederii; feedback constructiv	coaching pedagogic

Nivel risc = Probabilitate × Impact

Interpretare:

- 1–5 risc redus
- 6–12 risc moderat
- 15–25 risc ridicat / necesită intervenție strategică

5. Proceduri instituționale recomandate

Tip măsură	Descriere	Actori responsabili
Politici interne	Regulament privind autonomia profesională	Director, Consiliul Educativ
Comisii	Comisie etică / Comisie pentru autonomie profesională	Administrație
Transparență decizională	Consultări sistematice cu cadrele didactice	Management + Consiliul Profesoral
Formare profesională	Cursuri despre libertate pedagogică, inovație, leadership	Centrul de Formare Continuă a Cadrelor Didactice/ Ministerul Educației și Cercetării
Sistem raportare	Canal confidențial pentru sesizări	Instituție / Sindicat

6. Indicatori de monitorizare

Indicator	Modalitate verificare
Nr. inițiative pedagogice aprobate	Procese-verbale, portofolii
Grad autonomie percepută	Chestionare, focus grupuri
Număr sesizări privind restricții	Registru sesizări
Grad diversificare metode didactice	Observații la lecții, portofolii
Rata participare la formări	Registru formare

Anexa 13. Grilă de autoevaluare instituțională privind exercitarea libertății pedagogice

1. Scopul instrumentului

Evaluarea periodică, la nivel instituțional, a climatului educațional, a cadrului de exercitare a libertății pedagogice și a mecanismelor de sprijin pentru cadrele didactice, în vederea consolidării autonomiei profesionale și asigurării calității educației.

2. Frecvență recomandată

O dată pe an (în cadrul procesului de autoevaluare instituțională).

3. Responsabili

Comisia pentru asigurarea calității, Director, Consiliul Profesoral, Structuri de suport (mentor, consilier școlar, responsabil etică).

4. Instrucțiuni de completare

Se selectează nivelul care caracterizează cel mai bine instituția, pe o scară de la 1 la 5:

1 - foarte scăzut | 2 - scăzut | 3 - moderat | 4 - ridicat | 5 - foarte ridicat

Grila de evaluare instituțională

Domeniu evaluat	Indicatori	Nivel (1–5)	Dovezi / Exemple
1. Cadrul normativ intern	Există documente care explicitează libertatea pedagogică (ROF, plan managerial, cod etic)	1 2 3 4 5	
Politicile instituției sunt aliniate standardelor MEC / ANACEC	1 2 3 4 5		
2. Autonomie profesională a cadrelor didactice	Profesorii pot selecta metode, resurse și forme de evaluare	1 2 3 4 5	
Existența libertății de adaptare curriculară	1 2 3 4 5		
3. Climat instituțional	Cultura dialogului profesional și a respectului este promovată	1 2 3 4 5	
Opiniile pedagogice pot fi exprimate liber	1 2 3 4 5		
4. Sprijin instituțional	Acces la formare profesională, mentorat, resurse	1 2 3 4 5	
Management deschis și abordare cooperativă	1 2 3 4 5		

Domeniu evaluat	Indicatori	Nivel (1–5)	Dovezi / Exemple
5. Inovație și dezvoltare	Promovarea experimentării didactice și inițiativelor inovatoare	1 2 3 4 5	
Există proiecte/activități de cercetare didactică	1 2 3 4 5		
6. Mecanisme de protecție	Existență proceduri de raportare și gestionare a cazurilor de limitare a libertății pedagogice	1 2 3 4 5	
Confidențialitate și protecție a cadrelor didactice	1 2 3 4 5		

Interpretarea rezultatelor

Scor total	Nivel instituțional	Interpretare
26–30 puncte	Excelent	Libertatea pedagogică este bine susținută și valorificată
20–25 puncte	Bun	Există condiții favorabile, se recomandă consolidare
15–19 puncte	Moderat	Mecanisme parțial funcționale; se recomandă acțiuni de îmbunătățire
<15 puncte	Scăzut	Limitări semnificative; necesare măsuri urgente

Plan de acțiuni (completat după analiză)

Identificare problemă / oportunitate	Măsură propusă	Termen	Responsabil	Resurse necesare

Aprobări

Responsabil	Semnătură	Dată
Director	_____	_____
Responsabil Calitate	_____	_____
Președinte Consiliu Profesoral	_____	_____

Anexa 14. Model de raport instituțional anual privind exercitarea libertății pedagogice

Scopul documentului

Monitorizarea anuală a gradului de exercitare și protejare a libertății pedagogice în instituția de învățământ, în vederea asigurării calității, transparenței și responsabilității profesionale, conform cerințelor ANACEC și recomandărilor MEC.

Structura raportului

1. Date generale ale instituției

Element	Informație
Denumirea instituției	.....
Localitate / Raion / Municipiu	.....
Nivel de învățământ	preuniversitar / profesional tehnic / universitar
Director	.....
Responsabil pentru calitate	.....
Număr total cadre didactice	.....
Perioada raportată	An școlar: _____

2. Context instituțional

Descriere sintetică a culturii instituționale și a politicilor privind autonomia profesională, incluzând:

- ✓ Misiune și valori instituționale
- ✓ Documente interne ce reflectă libertatea pedagogică (ROF, Plan managerial, Cod etic, Regulamente interne etc.)
- ✓ Priorități strategice privind dezvoltarea profesională și autonomia cadrelor didactice

Observații / Exemple:

.....

.....

3. Analiza realizării libertății pedagogice

Se completează pe baza instrumentelor aplicate (observații, chestionare, interviuri, fișe de autoevaluare).

Dimensiune evaluată	Nivel general	Dovezi colectate	Observații
Autonomie didactică	ridicat / mediu / redus	.....	.....
Selectarea resurselor	ridicat / mediu / redus	.....	.....
Inovație pedagogică	ridicat / mediu / redus	.....	.....
Libertate de exprimare profesională	ridicat / mediu / redus	.....	.....

Dimensiune evaluată	Nivel general	Dovezi colectate	Observații
Sprijin managerial	ridicat / mediu / redus	.....	.....
Climat instituțional	ridicat / mediu / redus	.....	.....
Mecanisme de protecție	funcționale / parțial / insuficiente	.....	.....

4. Rezultate ale instrumentelor aplicate

Instrument	Aplicat (Da/Nu)	Număr participanți	Sinteză concluzii
Chestionar cadre didactice	Da / Nu	.....	.....
Observații la clasă	Da / Nu	.....	.....
Interviuri / focus-grupuri	Da / Nu	.....	.....
Fișe de autoevaluare	Da / Nu	.....	.....
Raportări / sesizări	Da / Nu	.....	.....

5. Analiză SWOT instituțională

Puncte forte	**Puncte slabe**
•	• .....
Oportunități	**Amenințări**
•	• .....

6. Concluzii

Rezumatul principalelor constatări privind libertatea pedagogică și calitatea procesului educațional.

.....

.....

7. Recomandări și plan de îmbunătățire

Domeniu	Măsură propusă	Responsabil	Termen	Indicator de realizare
Ex. Autonomie didactică	Organizarea atelierelor de bune practici	Director / Consiliulprofesoral	sem. I	Nr. activități / feedback

8. Aprobări și publicare

Funcție	Nume	Semnătură	Dată
Director			
Responsabil calitate			
Secretar Consiliu Profesoral			

Raportul se prezintă în Consiliul Profesoral și se păstrează în dosarul de calitate al instituției.

Anexa 15. Sugestii suplimentare de activități practice pentru implementarea directă în procesul didactic – pentru profesori

1. Atelier de co-creare a regulilor clasei

Descriere extinsă:

Această activitate este concepută pentru a consolida libertatea pedagogică atât a profesorului, cât și a elevilor, prin implicarea activă a tuturor în stabilirea regulilor de funcționare a clasei. Profesorul adoptă rolul de facilitator, nu de autoritate unilaterală, iar elevii devin co-creatori ai cadrului socio-educațional, exercițiu fundamental pentru dezvoltarea autonomiei și responsabilității.

În prima săptămână de școală, într-un climat deschis și cooperant, profesorul inițiază o discuție despre atmosfera dorită în clasă și despre așteptările reciproce. Se parcurg etape de brainstorming, negociere și formulare pozitivă a regulilor, proces care **valorifică** vocea fiecărui elev, respectă diversitatea opiniilor și promovează o cultură democratică a învățării. Regulile astfel create sunt afișate vizibil și revizuite periodic, consolidând un cadru dinamic, construit pe libertate, responsabilitate și participare reală.

Scop educațional (în raport cu libertatea pedagogică):

- ✓ Exersarea libertății de exprimare într-un climat securizant și incluziv;
- ✓ Dezvoltarea responsabilității colective ca rezultat al deciziilor autonome;
- ✓ Consolidarea libertății profesorului de a organiza procesul didactic în mod flexibil, adaptat nevoilor clasei;
- ✓ Practicarea democrației participative în context educațional;
- ✓ Formarea unei culturi de învățare bazate pe dialog, negociere și respect reciproc;
- ✓ Creșterea sentimentului de apartenență și implicare în comunitatea clasei.

Etape de desfășurare:

1. **Introducere motivațională:**
Profesorul formulează întrebări deschise, invitând elevii să își exprime liber perspectivele:
– „Cum ne dorim să fie atmosfera în această clasă?"
– „Ce comportamente susțin libertatea fiecăruia de a învăța în ritmul și stilul propriu?"

2. **Brainstorming în grupuri mici:**
Elevii notează idei și propuneri, fără evaluări sau limitări, consolidând libertatea de opinie.

3. **Selectarea și negocierea regulilor:**
Se discută utilitatea fiecărei propuneri, respectând diversitatea de puncte de vedere și exersând procesul democratic.

4. **Formularea regulilor într-un limbaj pozitiv:**
Exemplu: „Ne ascultăm unii pe alții fără a întrerupe" → subliniază autonomia și responsabilitatea.

5. **Semnarea „Contractului clasei":**
Document simbolic ce reflectă asumarea liberă, nu impusă.

6. **Afișare creativă:**
Elevii participă la realizarea unui panou vizual — exercițiu de expresivitate și colaborare liberă.

7. **Evaluare și revizuire periodică:**
Se discută ce funcționează, ce trebuie ajustat, consolidând ideea că regulile sunt vii, flexible și rezultatul unui proces comun.

Exemple de reguli formulate de elevi (orientate către libertate pedagogică):

– Ne respectăm indiferent de diferențe.
– Ne exprimăm opinia fără teamă și fără a limita libertatea celorlalți.
– Colaborăm și ne sprijinim în procesul de învățare.
– Cerem permisiunea înainte de a părăsi sala pentru a asigura un mediu sigur și predictibil.
– Ne concentrăm în timpul orei pentru a nu afecta libertatea celorlalți de a învăța.

Recomandări metodologice pentru profesori (în spiritul libertății pedagogice):

- Evitați impunerea; promovați dialogul real și negocierea.
- Încurajați participarea echilibrată — libertatea fiecăruia este egal de valoroasă.
- Explorați împreună cu elevii diferența dintre reguli, sancțiuni și responsabilități democratice.
- Raportați regulile la valorile fundamentale ale libertății pedagogice: încredere, autonomie, empatie, cooperare.
- Adaptați activitatea la specificul clasei — profesorul are libertatea să ajusteze structura și ritmul.

Corelare directă cu libertatea pedagogică:

Această activitate reprezintă o practică esențială pentru consolidarea libertății pedagogice, deoarece:

✓ profesorul își exercită libertatea profesională prin alegerea unei metode democratice și participative;
✓ elevii devin co-autori ai procesului educațional, exersând autonomia;
✓ se construiește un contract social intern bazat pe dialog, responsabilitate și valori comune;
✓ regulile devin instrumente de creștere, nu de control;
✓ cadrul didactic se transformă într-un facilitator al libertății, nu într-un agent al constrângerii.

2. Ora de predare liberă (Open Class Hour)

(Activitate structurată pentru dezvoltarea și consolidarea libertății pedagogice în cadrul orei de curs)

Descriere extinsă:

Ora de predare liberă este o activitate inovatoare care oferă elevilor un nivel ridicat de autonomie în organizarea și conducerea procesului de învățare. Se recomandă organizarea acesteia lunar, ca instrument de stimulare a unui climat educațional participativ, reflexiv și orientat spre dezvoltarea responsabilității personale.

În cadrul acestei ore, elevii aleg tema lecției (din programa școlară), propun metode de predare-învățare și se implică activ în desfășurarea activităților, asumând roluri precum: facilitator, documentarist, moderator, prezentator, evaluator sau responsabil tehnic. Această flexibilitate contribuie la formarea unei culturi a autonomiei și colaborării, în care profesorul devine un ghid al procesului, iar elevii — co-autori ai propriei învățări.

Scop educațional (în relație cu libertatea pedagogică):

- ✓ Exersarea libertății de alegere, inițiativă și exprimare în context didactic;
- ✓ Dezvoltarea responsabilității, leadershipului și capacității de organizare;
- ✓ Promovarea învățării active, participative și reflexive;
- ✓ Consolidarea relației profesor–elev prin încredere, cooperare și respect reciproc;
- ✓ Diversificarea experiențelor de învățare în funcție de stilurile și nevoile elevilor.

Etape de implementare:

1. **Stabilirea calendarului activității:**
Ex.: *„Ora de predare liberă are loc în ultima joi a fiecărei luni."*

2. **Identificarea temelor eligibile:**
Profesorul și elevii selectează teme posibile în strictă corelare cu programa școlară.

3. **Colectarea propunerilor elevilor:**
Se pot folosi votul, sugestiile scrise, discuțiile libere, brainstormingul sau platformele digitale colaborative.

4. **Planificarea lecției de către elevi:**
Elevii lucrează individual sau în echipe, construind structura lecției cu sprijinul profesorului — care facilitează, nu dictează direcția.

5. **Desfășurarea orei:**
Se aplică metoda aleasă (dezbatere, studiu de caz, experiment, atelier, interviu, prezentare multimedia etc.), cu distribuirea unor roluri clare.

6. **Reflecție colectivă:**
Grupul analizează:
– Ce a funcționat bine?
– Ce poate fi îmbunătățit?
– Ce competențe au fost exersate?
– Ce învățăm despre noi ca echipă și comunitate școlară?

Exemple de teme și metode propuse de elevi:

- **Educație civică:** „Ce înseamnă o societate democratică?" – dezbatere în echipe
- **Biologie:** „Viața plantelor" – prezentare multimedia + quiz interactiv
- **Limba română:** „Poezia preferată" – atelier de interpretare creativă

- **Istorie:** „O zi în viața unui soldat roman” – dramatizare și reconstituire istorică

Aceste exemple demonstrează diversitatea posibilă și libertatea de exprimare prin metode adaptate intereselor elevilor.

Rolul profesorului:

✓ Ghidează alegerile elevilor fără a impune soluții;

✓ Asigură respectarea obiectivelor curriculare și a logicii pedagogice;

✓ Facilitează procesul, menținând un echilibru între libertate și responsabilitate;

✓ Oferă feedback constructiv și sprijină reflecția elevilor;

✓ Încurajează creativitatea, inițiativa și asumarea de roluri diverse.

Recomandări metodologice:

✓ Creați un spațiu de încredere unde elevii nu se tem să greșească — eșecul este parte din învățare;

✓ Încurajați diversitatea expresivă: vizuală, auditivă, kinestezică, digitală;

✓ Rezervați timp pentru autoevaluare și evaluare colegială;

✓ Documentați procesul (fotografii, portofolii, jurnale reflexive) ca resursă pentru analiză ulterioară;

✓ Permiteți flexibilitate în structura lecției, respectând totodată finalitățile educaționale.

Legătura cu libertatea pedagogică:

Această activitate reprezintă un instrument esențial pentru consolidarea libertății pedagogice prin:

✓ **decentralizarea autorității didactice**, profesorul renunțând la controlul total asupra lecției;

✓ **construirea unui parteneriat autentic** între profesor și elevi;

✓ **exersarea autonomiei elevilor**, care devin actori principali ai procesului de învățare;

✓ **flexibilizarea rolului profesorului**, care devine facilitator, mentor și garant al echilibrului pedagogic;

✓ **crearea unui climat educațional democratic**, în care libertatea este însoțită de responsabilitate și cooperare.

Această oră valorifică în mod direct principiile libertății pedagogice, transformând lecția într-un spațiu al dialogului, co-creației și reflecției colective.

3. Schimb de bune practici între profesori (microcomunități)

(Model colaborativ pentru dezvoltarea libertății pedagogice și a reflecției profesionale)

Descriere extinsă:

Această activitate presupune organizarea și susținerea unor microcomunități profesionale de învățare (PLC – *Professional Learning Communities*), formate din cadre didactice inte-

resate de dezvoltarea practicii pedagogice prin dialog profesional, reflecție partajată și schimb sistematic de experiențe. Microcomunitățile se pot constitui:

- ✓ la nivelul unei singure școli,
- ✓ în rețele locale de instituții,
- ✓ sau în format online, în funcție de resurse și disponibilități.

Întâlnirile se desfășoară lunar sau bilunar, într-un cadru non-formal, voluntar, colaborativ și constructiv, unde profesorii se simt în siguranță să împărtășească atât reușite, cât și dificultăți.

Tematici posibile ale întâlnirilor:

- ✓ prezentarea unei metode recente și analiza rezultatelor obținute;
- ✓ studierea și discutarea unor articole sau studii de specialitate;
- ✓ reflecții asupra unei provocări pedagogice întâlnite la clasă;
- ✓ prezentarea unor instrumente digitale pentru predare-învățare;
- ✓ planificarea comună a unor lecții, proiecte interdisciplinare sau demersuri inovative.

Scopuri și beneficii (în raport cu libertatea pedagogică):

- ✓ Dezvoltarea unei culturi instituționale participative, care susține libertatea pedagogică prin colaborare și sprijin reciproc;
- ✓ Promovarea învățării între egali (peer learning) și a mentoratului orizontal;
- ✓ Crearea unui spațiu de încredere, lipsit de presiunea evaluării formale;
- ✓ Generarea de soluții adaptate contextului local, nu modele abstracte;
- ✓ Stimularea reflecției profesionale și a colaborării interdisciplinare;
- ✓ Creșterea calității actului pedagogic prin schimb de resurse, instrumente și strategii.

Exemplu concret:

În cadrul unei școli gimnaziale, se formează o microcomunitate formată din șase profesori interesați de dezvoltarea gândirii critice la elevi. Aceștia se întâlnesc lunar pentru a discuta metode, exemple practice și reflecții. Într-o sesiune, un profesor prezintă aplicarea tehnicii **„Pălăriile gânditoare”** la o lecție de educație civică. Ceilalți profesori analizează rezultatele și sugerează adaptări pentru discipline precum limba română, istorie sau științe.

Modalități de organizare:

- ✓ Alegerea unui **coordonator-facilitator**, preferabil prin rotație;
- ✓ Stabilirea unui **calendar** clar al întâlnirilor și a unei teme pentru fiecare sesiune;
- ✓ Utilizarea unui **jurnal colectiv de practici** sau a unei platforme collaborative (Google Drive, Padlet, Classroom);
- ✓ Menținerea unei atmosfere deschise, neierarhice, orientate spre învățare continuă.

Instrumente utile:

- ✓ **Fișă de reflecție colectivă** pe o temă comună;
- ✓ **Matrice de bune practici** (ce funcționează / ce este provocator / ce poate fi adaptat);
- ✓ **Portofoliu digital colaborativ** al microcomunității;
- ✓ Jurnal profesional al profesorului, **pentru observarea evoluției proprii**.

Recomandări pentru implementare (perspectivă instituțională):

- Încurajarea constituirii microcomunităților prin alocarea unui spațiu fizic și a unui interval orar dedicat;
- Recunoașterea participării profesorilor în cadrul evaluării profesionale (ex.: CPD, mențiune în PIDP) ;
- Invitarea periodică a unui mentor, formator sau expert extern pentru susținerea procesului;
- Încurajarea unui climat instituțional orientat spre dialog, deschidere și co-construirea practicilor didactice.

4. Lecția deschisă inversată

(Practica observării colegiale orientate spre dezvoltare și consolidarea libertății pedagogice)

Descriere extinsă:

Lecția deschisă inversată este o practică didactică inovatoare prin care un profesor își deschide, în mod deliberat și asumat, ora către un coleg, mentor sau membru al conducerii, nu pentru o evaluare formală, ci pentru a stimula un dialog pedagogic autentic, bazat pe învățare reciprocă, reflecție și experimentare.

Spre deosebire de lecția deschisă tradițională — adesea formală, festivă și axată pe evaluare — lecția deschisă inversată reprezintă un **spațiu de siguranță profesională** în care cadrul didactic își asumă riscul pedagogic necesar inovației. Aici, profesorul testează metode noi, primește feedback constructiv și își consolidează libertatea pedagogică în cadrul unei relații colegiale de încredere.

Etape de desfășurare:

1. Planificarea lecției

Profesorul elaborează o lecție în care intenționează să aplice o metodă inovatoare sau adaptată creativ, precum:
– gamificare
– învățare prin proiecte
– învățare colaborativă
– metode integrate sau vizuale

Se notează intențiile, obiectivele și motivul alegerii metodei pentru a facilita analiza ulterioară.

2. Alegerea observatorului

Profesorul invită un coleg, un mentor sau chiar un membru al conducerii școlii să participe în rol de observator non-evaluativ, având statutul de partener în învățare, nu al unei autorități de control.

Observarea se bazează pe respect, discreție și deschidere, fiind orientată spre sprijin profesional.

3. Dialog pedagogic post-lecție

Imediat după activitate, are loc o conversație reflexivă bazată pe întrebări deschise, de tipul:

- *Ce a funcționat bine și merită păstrat?*
- *Ce momente au fost provocatoare și de ce?*
- *Cum au reacționat elevii și ce indică acest lucru?*
- *Ce idei pot fi dezvoltate, rafinate sau extinse?*
- *Ce pot învăța cei doi profesori unul de la celălalt?*

Acest dialog creează cadrul pentru îmbunătățire continuă, consolidând autonomia și capacitatea decizională a profesorului.

Scopuri și beneficii (perspectiva libertății pedagogice):

✓ Crearea unui spațiu sigur, lipsit de presiune, pentru reflecție și autoreglare profesională ;

✓ Exersarea libertății pedagogice într-un mod responsabil și transparent ;

✓ Întărirea parteneriatului pedagogic și a colaborării între colegi ;

✓ Dezvoltarea încrederii profesionale și a curajului de a inova ;

✓ Modelarea unei culturi instituționale orientate spre învățare colaborativă și sprijin reciproc ;

✓ Dezvoltarea competențelor de analiză critică și autoreflexie.

Exemplu concret:

Un profesor de limba franceză decide să testeze metoda **„Atelierele de gândire vizuală”** pentru analiza unui text literar. Invită un coleg de la o altă disciplină să participe la oră în calitate de observator prietenos. După activitate, cei doi analizează reacțiile elevilor, eficiența metodei și posibilele ajustări. Concluziile sunt notate într-un *jurnal de practici*, contribuind la dezvoltarea repertoriului pedagogic al profesorului.

Resurse utile:

- **Ghid de observare colegială**, cu criterii precum interactivitatea, claritatea sarcinilor, implicarea elevilor, ritmul lecției etc.;
- **Fișă de feedback constructiv**, cu întrebări deschise orientate spre soluții;
- **Jurnal reflexiv post-lecție**, utilizat pentru analiza personală și urmărirea progresului;
- **Protocol de dialog pedagogic**, pentru structurarea conversației dintre profesori.

5. Analiza unui caz de limitare a libertății pedagogice

(Exercițiu de reflecție critică și formare a competențelor etice și profesionale)

Descriere extinsă:

Această activitate presupune analiza în grup a unui studiu de caz (real, adaptat sau fictiv) ce descrie o situație în care libertatea pedagogică a unui cadru didactic a fost limitată, afectată sau contestată. Activitatea favorizează înțelegerea mecanismelor prin care pot apărea restricții, precum și identificarea unor strategii profesioniste de reacție, prevenție și reziliență.

Studiile de caz pot reflecta o varietate de situații problematice, precum:

- ✓ impunerea unor practici didactice rigide de către administrația școlii;
- ✓ presiuni din partea părinților sau a altor autorități cu privire la conținuturile predate;
- ✓ imposibilitatea de a adapta evaluarea la nevoile reale ale elevilor din cauza reglementărilor centralizate;
- ✓ marginalizarea profesorului pentru opinii sau abordări didactice inovatoare;
- ✓ neînțelegeri generate de lipsa unui cadru clar de protecție a autonomiei profesorului.

Prin această analiză, participanții conștientizează dimensiunile etice, juridice, psihologice și instituționale ale libertății pedagogice.

Etape de desfășurare:

1. Distribuirea studiului de caz

Participanții primesc un material de 1–2 pagini ce descrie situația: contextul instituțional, natura conflictului, actorii implicați și impactul asupra cadrului didactic.

2. Analiza în grupuri mici (4–6 participanți)

Grupurile discută pe baza unor întrebări-ghid, precum:

Care este natura conflictului și sursa limitării?

Ce drepturi profesionale sau libertăți pedagogice sunt afectate?

Cum a reacționat profesorul? Ce alte opțiuni etice și juridice avea?

Ce rol ar fi putut juca conducerea instituției, colegii sau sindicatul?

Ce mecanisme instituționale lipsesc?

Cum putea fi prevenită situația?

Rezultatul discuției este o înțelegere mai aprofundată a cauzelor, implicațiilor și soluțiilor posibile.

3. Prezentarea concluziilor și formularea unei propuneri de bună practică

Fiecare grup își expune concluziile în plen și elaborează o recomandare aplicabilă în școală, contribuind la consolidarea unei culturi instituționale a libertății pedagogice.

Scopuri și beneficii:

- ✓ Conștientizarea dimensiunilor juridice și deontologice care protejează libertatea pedagogică;

- ✓ Dezvoltarea gândirii critice, morale și reflexive în situații profesionale complexe;
- ✓ Formarea unor strategii adecvate de acțiune în contexte restrictive sau conflictuale;
- ✓ Promovarea unei culturi organizaționale de sprijin reciproc și solidaritate profesională;
- ✓ Clarificarea rolurilor actorilor instituționali în protejarea autonomiei didactice;
- ✓ Exersarea abilității de a evalua etic și argumentat situații problematice reale.

Exemplu de caz simplificat:

O profesoară de educație civică propune elevilor o dezbatere despre drepturile minorităților, în contextul studiului despre democrație. Conducerea școlii o cheamă și îi recomandă să evite „teme sensibile", motivând că ar putea genera „controverse cu părinții". Profesoara resimte presiune și se teme să nu fie sancționată, renunțând la exemplele reale și la dialogul liber.

În grup, participanții analizează:

- ce drepturi profesionale sunt încălcate;
- cum poate reacționa profesorul într-un mod etic și responsabil;
- cum poate fi protejat cadrul democratic al discuției;
- ce mecanisme instituționale ar fi trebuit activate;;
- ce pot face colegii și conducerea pentru a preveni astfel de situații.

Resurse necesare:

- Fișă de analiză a studiului de caz, cu întrebări reflexive și criterii de interpretare;
- Codul deontologic al cadrelor didactice (UNESCO, sindicate) ;
- Ghiduri ale drepturilor profesionale;
- Legislația relevantă: Legea Educației, Codul Muncii, regulamente interne, politici locale;
- Resurse instituționale: consiliul profesoral, comisii, consilier juridic, sindicat.

Concluzie

Activitățile propuse sprijină dezvoltarea libertății pedagogice prin implicare, colaborare și reflecție. Ele consolidează autonomia profesorilor și elevilor și contribuie la crearea unui climat educațional democratic, flexibil și orientat spre învățare de calitate.